

tv-15 naš TOVARIS

Št. 24
17. junija 1982
Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

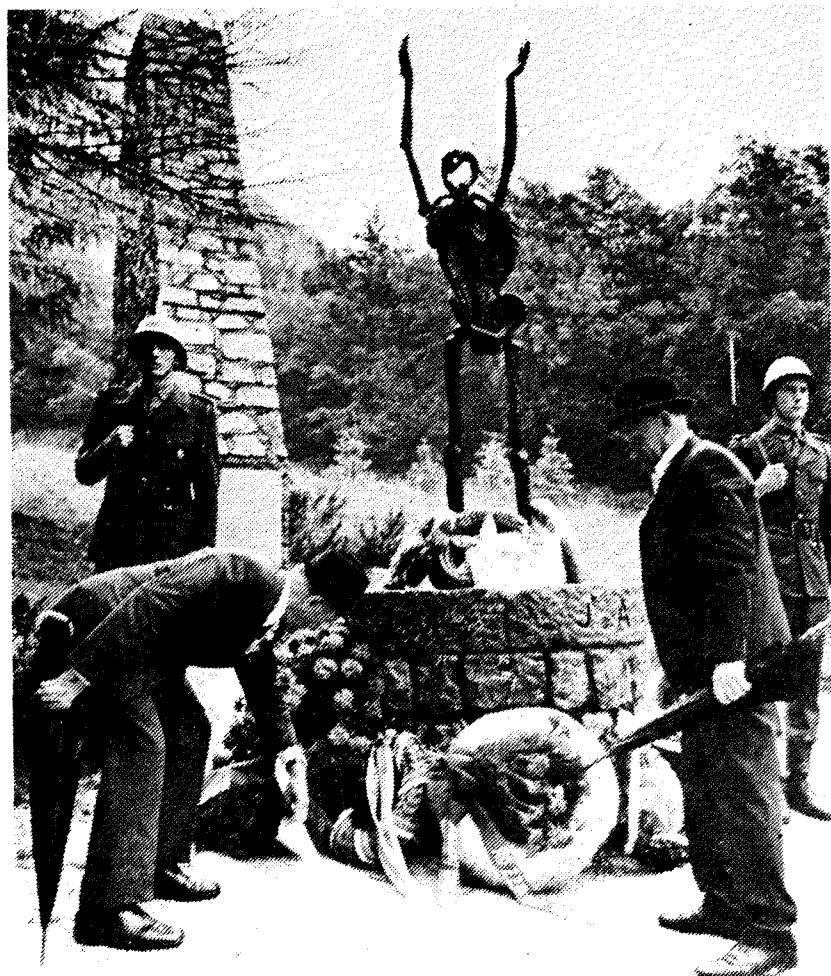
Spomenik velikemu revolucionarju

V soseski v Titovem Velenju so v soboto dopoldne odkrili spomenik našemu velikemu revolucionarju, teoretiku in mislecju Edvardu Kardelju. Na otvoritvi se je zbralo več tisoč občanov Titovega Velenja, med gosti pa so bili tudi Pepca Kardelj, Sergej Kraigher, Andrej Marinc, Janez Zemljarič, Vinko Hafner, Franc Šetinc, Franc Popit, Lidija Šentjura, Mitja Ribičič, Janez Vipotnik in častni občan občine Titovo Velenje Franc Leskošek-Luka. V bogatem kulturnem programu so nastopili Delavska rudarska godba, pevski zbor Gorenja in Svobode iz Šoštanja ter Šaleška folklorna skupina. Spomenik je delo akademika Stojana Batiča.

Tekst in foto: Tone Tavčar

Poklonili so se spominu

Podljubelj minulo soboto dopoldne. Kljub nallivu in vetru se je na mestu, kjer je bila podružnica zloglasnega taborišča Mauthausen, zbralo nekaj nad tisoč nekdanjih internirancev in izgnancev, svojcev, mladine, borcev ter drugih gostov. Že desetič po vrsti so se zbrali, da bi počastili spomin na žrtve nacističnega divjanja.

Podružnica zloglasnega taborišča Mauthausen na Podljubelju je delala od julija 1943 pa do leta 1945. Jetniki iz Francije, Luksemburga, Italije, Čehoslovaške, Belgije, Sovjetske zveze in naši rojaki so tod gradili cesto in predor pod Karavankami, mnogi od njih pa niso dočakali konca vojne, ampak so končali v krematorijih na robu taborišča.

Na sobotni slovesnosti v spomin žrtvam je zbrane pozdravil predsednik skupščine občine Tržič Janez Piškur, slavnostni govornik pa je bil Stane Kolman, podpredsednik ZZB NOV Ljubljana.

Kulturni program, ki ga vsako leto pripravlja druga občina, je to pot pripravila skupaj s spominsko slovesnostjo občina Ljubljana Bežigrad.

Jože Čurin
Foto: Marjan Ciglič

Samo glas ljudi vsega sveta lahko zaleže

Številne delegacije, s katerimi se je srečal predsednik predsedstva SFRJ Petar Stambolić na drugem zasedanju generalne skupščine OZN v New Yorku, so izražale naši državi, naši politiki izjemno priznanje za prizadevanja in prispevek k najrazličnejšim oblikam delovanja in ukrepov za zmanjševanje oboroževalne tekme, katere teža vse bolj pritiska na vso zemeljsko oblo. Govor našega predsednika je ob tej priložnosti naletel na odobravanje in podporo večine delegacij, posebno pa še neuvrščenih, ki jih tekmovalne velikih vsakodnevno, na različnih koncih sveta življenjsko ogroža.

Neposredni odmev drugega zasedanja generalne skupščine združenih narodov pa je bila tudi sobotna največja demonstracija proti jedrskemu oboroževanju v ZDA, saj se je v New Yorku zbralo kar milijon demonstrantov. East River je preplavila množica ameriških državljanov, pa tudi prišlekov iz drugih držav in celo drugih kontinentov. Že pred pol leta napovedana demonstracija je bila impresivna podoba upora proti največji nevarnosti, ki ogroža naš planet – proti jedrski vojni. In vendar je bila ta demonstracija komaj polglasno izgovorjena beseda v primerjavi z mogočno množico ljudi vsega sveta, ki vsak dan in vsako uro glasneje in odločneje vzklikajo miru.

B. Ž. J.

Zbor pionirjev Jugoslavije

Zbori in srečanja pionirjev Jugoslavije pomenijo vrh množičnih bogatih aktivnosti pionirjev, ki so v šolskem letu aktivno sodelovali v svojih in drugih organizacijah na področju kulture, telesne kulture, tehnične kulture, pisali v glasila, peli, se na pohodih in drugih prireditvah srečevali in pogovarjali z borci, obiskovali pomnike narodnoosvobodilnega boja.

Letošnji zbor je pionirje pripeljal v zibelko partizanstva – v Belo krajino, v prijazni Črnomelj sredi tega najjužnejšega dela Slovenije, na severu naslonjenega na mogočne Gornjance, na zahodu pa zaprtega s temnimi gozdovi partizanskega Roga, ki se s svojimi obronki spuščajo prav v dolino Kolpe, ki obliva ves južni in vzhodni del Bele krajine. Ko se je začel narodnoosvobodilni boj, so Belokranjci vedeli, kje je njihovo mesto. Pripravljali so oborožen odpor proti okupatorju. Na poletje 1941 sta bili osnovani prvi partizanski skupini v Semiču in Črnomlju, takoj nato pa še v Gradcu in Metliki. Partizani so se lotili sovražnika na njegovi najbolj občutljivi prometni žili – na železniški progi. Pionirji niso zaostajali.

Z zborom v Črnomlju so pionirji iz vseh naših republik in pokrajin zaključili svoje dvanajste Jugoslovanske pionirske igre pod geslom »Rastemo pod Titovo zastavo«. V času njihovega poteka so utrjevali svojo pionirsko organizacijo, o čemer so s svojimi besedami spregovorili tudi na zboru, udeleževali so se na številnih področjih, in tudi to so prikazali na zboru v obliki interesnih dejavnosti. Posebno pozornost pa so namenjali ohranjanju revolucionarnih tradicij ter utrjevanju dela pionirjev v sleherni krajevni skupnosti v Sloveniji. Delček tradicij so pionirji na zboru prikazali z zaključkom poti kurirčkovih torbic in zaključkom Pohoda pionirjev na osvobojeno ozemlje po poteh 15. divizije. Padlih belokranjskih borcev pa so se spomnili z vencem, ki ga je delegacija pionirjev odnesla k spomeniku na Gričku.

Začenjajo se trinajste JPI, pod istim nazivom kot prejšnje in tudi te bodo utrjevale bratske vezi med pionirji cele naše domovine. (Več o zboru pionirjev na mladinski strani).

Živa Drole

Zlati grb mesta Maribor

Ob letošnjem prazniku mesta in združenih občin Maribora je dr. Milan Ževart prejel zlati grb mesta Maribor. Od leta 1943 je aktivno sodeloval v NOB ter bil aktivist in borec Tomšičeve brigade. Po osvoboditvi je nadaljeval šolanje in leta 1952 diplomiral na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Nekaj let je bil profesor na klasični gimnaziji v Mariboru, septembra 1956 pa je začel delati v muzeju. Najprej je bil kustos oddelka NOB pri Pokrajinskem muzeju v Mariboru. Od ustanovitve Muzeja narodne osvoboditve Maribor leta 1958 do danes je ravnatelj te ustanove.

V muzeju je razvil znanstveno raziskovalno delo in sam obdelal več tem o narodnoosvobodilnem boju in revoluciji v severovzhodni Sloveniji.

Pod njegovim vodstvom je muzej postal regionalna ustanova s stalnimi razstavami v Mariboru, na Osankarici, v Gornji Radgoni, v Ljutomeru, pri Duhu na Ostrmem vrhu in v Ribnici na Pohorju. Pripravil je tudi več tematskih razstav, ki so bile dobro ocenjene in so gostovale po vseh večjih krajih severovzhodne Slovenije, nekatere pa tudi v Ljubljani. Tako je muzej postavil 23-krat razstavo Talci 1941-45 na slovenskem Štajerskem. Dr. Milan Ževart je vsebinsko zasnoval razstavo o narodnoosvobodilnem boju v Saleški dolini za Muzej slovenskih

premogovnikov v Velenju in sodeloval pri pripravljanju razstave Muzeja ljudske revolucije v Slovenji Gradcu. Obdelal je narodnoosvobodilni boj v Mislinjski dolini. Ob praktičnem delu v muzeju se je dr. Milan Ževart ukvarjal tudi s teoretičnimi nalogami muzejev NOB in revolucije, še zlasti pa je preučeval problematiko zbiranja in obravnavanja gradiva ter stanje in problematiko muzejev in oddelkov NOB in revolucije v Sloveniji.

O teh temah je imel več referatov na zbornih zgodovinarjev in muzealcev. O problematiki mreže muzejev NOB in revolucije je napisal daljša elaborata za komisijo za zgodovino pri predsedstvu ZKS ter za svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnega izročila in spomeniško varstvo pri predsedstvu republiške konference SZDL. Deloval je v strokovnih in družbenopolitičnih organizacijah v občinskem, okrajnem, republiškem in zveznem merilu.

Za svoje delo je dobil več priznanj in nagrad. Med drugim je dobil leta 1977 nagrado vstaje slovenskega naroda, leta 1978 nagrado Borisa Kidriča in nagrado 4. julij na področju zgodovinskih in drugih družbenih znanosti. Odlikovan je z medaljo za hrabrost, z redom zasluga za narod in z redom dela z zlatim vencem. Dobil je tudi srebrno priznanje OF slovenskega naroda.

M. K.

Spomin še živi

Brigadirji-veterani, ki so v letih od 1945 do 1958 na zveznih, republiških in lokalnih delovnih akcijah pomagali graditi in obnavljati našo porušeno domovino, so se v soboto sešli na prvem tovariškem srečanju v rekreacijskem centru na Ježici. Na začetku je bilo to srečanje zamišljeno kot srečanje ljubljanskih brigadirjev, vendar pa je po prvih objavah v časopisu prispelo toliko prijav, da so se organizatorji odločili in postalo je republiško. Obisk je presenetil same organizatorje, saj je prišlo in oddalo kartončke s točnim naslovom in imeni vseh akcij 810 brigadirjev. Udeležencev pa je bilo več kot tisoč, saj so številni brigadirji pripeljali s seboj svoje življenjske sopotnike, nekateri pa celo vnuke.

Srečanje je bilo prisrčno in po sedemindesetih letih so se znova srečali tovariši z gradbišč. Vprašanjem kako si, kje si, kaj delaš, kako se imaš, ni bilo ne konca ne kraja. Po tolikih letih so znova oživeli spomini na trase, nasipe, gradbišča, samokolnice, krampe, lopate in drugo. Skoraj pri vsakem pogovoru pa niso pozabili dodati, da je bilo lepo. Veterani so se tudi čudili, kako da danes pogosto ne morejo dobiti dovolj brigadirjev, ko pa si v njihovih časih prišel lahko v brigado le po »dobrih zvezah«.

Da pa so v srcu še vedno mladi, pa so veterani pokazali, ko so se pomešali s sedanjimi brigadirji v kolo in zapeli pesmi, ki so jih prepevali v tistih časih. Ko so odhajali, so si zaželeli vse dobro do naslednjega srečanja.

Bojan Kuntarič

RADIO ŠE POMNITE TOVARIŠI

V oddaji »Še pomnite, tovariši«, ki bo na sporedu v nedeljo 20. junija ob 9. uri na I. programu Ljubljanskega radija, bo tekla beseda o partizanski saniteti, o organizaciji in delovanju zobozdravstvene službe v enotah narodnoosvobodilne vojske in partizanskih oddelkov med narodnoosvobodilnim bojem. Sodelujoči v oddaji bodo pripovedovali o začetkih delovanja zobnih ekip – tako so jih imenovali takrat – pred štiridesetimi leti, o ustanavljanju in delovanju teh ekip po enotah, v Dolomitskem odredu, v brigadah na Dolenjskem, Gorenjskem, Primorskem in Štajerskem. Iz njihovih pripovedi bomo razbrali, kako so v skrbi za borce premagovali najrazličnejše težave in kljub pomanjkljivemu instrumentariju uspešno opravljali svoje delo v vaseh, kjer so se zadrževale enote narodnoosvobodilne vojske, v gozdovih v improviziranih zdravstvenih ambulansah in v partizanskih bolnišnicah.

KOLENDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

21. junij 1943: Približno 2500 Ljubljancank je demonstriralo pred sedežem visokega komisarja Ljubljanske pokrajine, pred poslopjem štaba XI. armadnega korpusa in pred škofijo. Demonstrantke so razgnali gasilci z brizgalnami.

21. junij 1944: Po trdem boju je 15. slovenska (Belokranjska) brigada 15. divizije NOVJ zavzela Kriško vas pri Višnji gori, 5. slovenska udarna brigada Ivana Cankarja in 12. slovenska brigada pa sta hkrati bojevali oster boj z nemško-domobraskimi enotami, prodirajočimi iz Kočevja in Grosuplja.

22. junij 1941: Na seji CK KPS v Ljubljani so ustanovili glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet.

22. junij 1942: Vrhovni komandant Narodnoosvobodilne partizanske in prostovoljske vojske Jugoslavije Josip Broz-Tito je izdal povelje za začetek pohoda udarne skupine brigad od tromeje Bosne, Hercegovine in Črne gore v zahodno Bosno, kjer so bile partizanske sile zelo močne.

22. junij 1943: Oddelek partizanov iz 1. bataljona Gregorčičeve brigade je v Razorih pri Mrzli rupi na Primorskem iz zasede napadel italijanski policijski avtomobil. Iz maščevanja je italijanska policija še isti in naslednji dan požgala kraj Vojsko in ubila tri ter zaprla 21 domačinov.

23. junij 1942: Italijanski okupator je v Horjulu ustrelil osem talcev. Istega dne je nemški okupator v Celju ustrelil 62 talcev, med njimi šest žensk.

24. junij 1943: GS NOV in POS je ustanovil II. operativno cono, ki je obsegala srednji in zahodni del Gorenjske in Koroške.

26. junij 1942: Tretja četa 2. bataljona 2. grupe odredov je na svojem pohodu na Štajersko napadla in oblegala nemško postojanko na Črnem vrhu v Polhograjskih Dolomitih. Zaradi prihoda sovražnikove pomoči je morala napad opustiti. Po podatkih italijanskega okupatorja je imela nemška posadka 27 mrtvih in 9 ranjenih.

B. Ž.J.

Pohod na Cvetež

Občinski odbori ZZB NOV in občinske konference ZRVS v Trbovljah, Hrastniku in Zagorju že nekaj let pripravljajo pohode po poteh revirskih revolucionarjev, na katerih obudijo spomine na našo revolucijo, predvsem pa seznanijo udeležence pohodov z revolucionarnimi izročili revirjev.

Letošnji pohod je namenjen spominu na narodnega heroja Alojza Hohkravta. Udeleženci pohoda se bodo zbrali na Cvetežu pri Vačah pred njegovim spomenikom. O prehojeni revolucionarni poti in osebnosti tega revolucionarja bo govoril njegov sodelavec in predvojni komunist Jože Gričar. Pripravili bodo tudi krajši kulturni program, pionirski odred Alojza Hohkravta pa bo razvil svoj prapor. Zatem se bodo udeleženci pomerili v streljanju z zračno puško.

Na pohod bodo člani ZRVS, borci in mladina, planinci, taborniki ter krajani odšli iz treh smeri: iz Tirne, Mlinš in Vač.

Ta prireditev bo ob letošnjih jubilejih in kongresih še ena pomembna družbena in koristna akcija pri prenašanju izročila na mlade v revirjih.

Rudi Matko

S seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Na kongresu o stabilizaciji

Tudi na seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije so minuli tork obravnavali informacijo o uresničevanju sklepov in stališč skupščine SR Slovenije o izvajanju in dograjevanju sistema socialne varnosti borcev NOV in drugih borcev ter vojaških invalidov, ki jo je pripravil republiški komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov.

V razpravi so delegati menili, da je informacija dobro pripravljena. Poleg tega, da razgrinja stanje socialne in zdravstvene varnosti borcev, je tudi dober pripomoček novim delegatom za spoznavanje razmer na tem področju. Kakor že prej komisiji pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije je tudi predsedstvo opozorilo na tisto, kar v omenjenem sistemu še ne deluje. Tako bo v bodoče, so menili, treba več skrbj posvečati patronažni službi, negi na domu in tako imenovani sosedski pomoči na terenu, vprašanju urejanja socialnih in

zdravstvenih problemov kmetov – borcev in nenazadnje tudi še bolj usklajenemu delovanju med občinami na področju priznavalnih.

Pomemben poudarek so dali v razpravi vprašanju pravičnega trošenja t. i. borčevskih sredstev. Na tem področju bo treba storiti vse, da ne bodo neupravičeni očitki leteli na borce; to pa bi se moglo zgoditi, če upoštevamo, da je v zveznem proračunu postavka »borci« na tretjem mestu in se ugotavlja, da nekatera od sredstev niso bila trošena namensko za potrebe borcev. Tudi z dodeljenimi sredstvi iz zveznega proračuna je treba ravnati stabilizacijsko, kar pa ne pomeni, kot nekateri borci napak razumejo, da bi jim zmanjševali pravice, ki jim po zakonu pripadajo. Letošnje težave z zdraviliško-klimatskim zdravljenjem so nastale preprosto iz razloga, ker je bilo v ta namen namenjenih manj sredstev kot v lanskem letu,

zato pa bodo v naši republiki na tem področju storili vse, da bodo do konca leta vsaj zdravljenja najbolj potrebni borci in vojaški invalidi vendarle lahko odšli v zdravilišča.

Na seji predsedstva borčevske organizacije je tekla beseda tudi o prav nič rožnatem finančnem položaju našega časopisa in sprejeli so sklep, da bo borčevska organizacija kot ustanoviteljica TV-15 storila odločne korake k ureditvi tega vprašanja.

Ob letošnji akciji NNNP, ki bi morala biti v vsej republiki kontinuirana akcija skozi vse leto, so ugotavljali, da temu ni tako, da marsikje imajo načrte, a jih ne izvajajo ali pa po enkratni akciji dejavnost zamre. Za borce je bilo v minulem obdobju značilno, da so na tem področju delovali uspešno in dobro in v prihodnje ni pričakovati, da bi lahko prispevali še več, zato pa to ne velja za ostale. Delegati bodo svoje pripombe s področja družbene samozagrade in splošnega ljudskega odpora posredovali tudi socialistični zvezi, kjer naj bi bilo tudi težišče te dejavnosti.

B. Ž.J.

Bele zastave nad Port Stanleyem

naš komentar

Od argentinske zasedbe Falklandskih otokov do dne, ko so britanski marinci prisilili tisoče argentinskih vojakov v povsem obkroženem Port Stanleyu, da so nad svojimi okoli razobesili bele zastave, je minilo natanko 74 dni. V primerjavi s poldrugim stoletjem britansko-argentinskega spora zastran otokov, ki jih Argentinci imenujejo Malvini, je to zagotovo razmeroma kratko obdobje, toda po drugi strani tudi brez dvoma prvo obdobje po letu 1833, ki je terjalo tako velik materialni in človeški davek. Na vprašanje, zakaj je bil vodja argentinske hunte general Galtieri pripravljen plačati tako visoko ceno, da bi ga tisočglava množica navdušenih Argentinec pred predsedniško palačo Casa Rosada v Buenos Airesu slavila kot »osvoboditelja« Malvinov, bo pravzaprav dokončno odgovorila zgodovina. Toda večina političnih opazovalcev, ki si je to vprašanje zastavila že med krizo na južnem Atlantiku, se je bolj ali manj strinjala v ugotovitvi, da je general Galtieri preprosto napačno sklepal o reakciji uradnega Londona na izgon britanskega guvernerja z otokov in da je bržkone pričakoval predvsem diplomatsko protiofenzivo londonskih politikov, ne pa da bodo proti 15 tisoč kilometrov oddaljeni koloniji na pragu Antarktike poslali svoje vojaško ladje. Če je torej zasedbo Falklandskih otokov hotel pozornost nezadovoljne in zatirane domače javnosti preusmeriti na zunanje sovražnika, se je nenaodoma znašel med dvema ognjema in mu je zmanjkalo političnega prostora za tisto, kar bi Argentinci v svoji

nacionalistični evforiji pojmovali kot sramoten umik. Zato je tudi ves čas krize zagovarjal stališče, da se je z Veliko Britanijo pripravljen pogovarjati o vse, razen o »nesporni argentinski suverenosti nad Malvini«, prav tako pod pritiski uradnega Washingtona, ki se je skušal sicer najprej predstavljati kot posrednik v sporu, potem pa se je bil pravzaprav prisiljen postaviti na stran najpomembnejše zahodnoevropske zaveznice. S tem je general Galtieri dobil želeno enotno podporo z Zelene celine, ki je korak Bele hiše ocenila kot izdajo in napovedovala vno- vično opredeljevanje medameriških odnosov, toda v svojem navideznem triumfu je namenoma preslišal prav tako bolj ali manj enoten poziv latinskoameriške javnosti, da je potrebno iskati trajno rešitev spora za pogajalsko mizo, ne pa na bojišču. Enake pozive so nanj naslavljali tudi neuvrščeni in delegati v palači svetovne organizacije v New Yorku, vendar so argentinski politiki v uniformah hoteli na vsak način ostati vsaj domnevno nekakšni moralni zmagovalci v bližajočem se vojaškem porazu in vztrajno poudarjali, da se bodo bojevali do zadnjega moža.

To se očitno ni zgodilo, in če je s prazom argentinskih vojakov v Puerto Argentinu z vojaškega vidika že vse jasno, se zastavlja vrsta vprašanj, ko gre za politične. Med njimi je v ospredju vprašanje, ali bo imela sedanja vojaška junta dovolj moči, da bo ostala vsaj navzven enotna, ohranila navidezno monolitnost armade in oblasti. Zdi se na-

mreč, da bo namesto imena sedanjega argentinskega predsednika generala Galtieria v prihodnje večkrat slišati ime poveljnika vojaškega letalstva generala Doza, ki se menda zavzema za čimprejšnjo obnovitev prijateljskih in zavezniških vezi z uradnim Washingtonom. Vse pa tudi kaže, da bo grešni kozel za vojaški poraz na Falklandskih otokih general Menendez, ki ga je junta pred tedni imenovala za vojaškega guvernerja otokov. zdaj pa ga je »poblastila« za podpis vdaje.

Za vojaki so zdaj na vrsti politiki in prej ko slej so pred vrati dolgotrajna pogajanja, čeprav za zdaj britanska ministrska predsednica Thatcherjeva napoveduje, da za Argentine v tem dogovarjanju ne bo prostora. Toda bržkone v tej svoji sedanjosti nepopustljivosti ne bo smela pozabiti na »prijateljsko prepričevanje« zaveznikov v Beli hiši, da naj bo kar se da obzirna in tudi prizanesljiva, ko gre za »čas argentinskih generalov«, po drugi strani pa naj bi se tudi zavedala, da bo morala prej ko slej odgovoriti tudi na marsikatero neprijetno vprašanje iz vrst opozicije. Ne nazadnje tudi zato, ker je falklandsko otočje očitno predaleč, da bi ga Velika Britanija vedno znova »osvobajala«, in po drugi strani preblizu argentinskih obal, da ga ne bi morda argentinski generali skušali še kdaj zasedati. Tako kot na začetku vojne na južnem Atlantiku je tudi zdaj jasno, da je lahko končna rešitev spora samo politična.

Dušan Berne

Rudiju v spomin

V 10. številki glasila TV-15 (11. 3. 1982) ste eno stran in pol posvetili 40. obletnici odhoda rakovških fantov v partizane, kjer lahko zasledimo opis organiziranega odhoda fantov z Rakeka, Unca, Laz, Ivanjega sela in iz drugih krajev v borbo za osvoboditev. Ob člankih so tudi fotografije posameznikov in fotografija skupine preživelih borcev v letu 1962 ob 20. obletnici enote. Prav tu pa moram opozoriti na dve imenski napaki:

Omenjeni »Rudi Kandič«, kot je navedeno pod fotografijo, je v resnici Franc Kandič, partizansko ime Rudi Štajer, nekaterim bolj znan kot Rudi. Prvoborec pod imenom »Tone Kovačič« pa je pravilno Tone Kovač-Branko, ki živi zdaj v Ljubljani.

Ob 40. obletnici Rakovške čete, ki je bila z vso slovesnostjo praznovana 20. 3. 1982 v Kulturnem domu na Rakeku, je prav, da se spomnimo tudi Franca Kandiča-Rudija.

Rojen je bil 8. 11. 1905 v vasi Trgovišče pri Ormožu kot sin malega kmeta. V brezupnem iskanju redne zaposlitve v stari Jugoslaviji je bil sprejet k orožnikom in kot tak je ob kapitulaciji Jugoslavije služboval na Rakeku. Čeprav žandarmerija, kot nam je znano, v očeh naših ljudi ni bila priljubljena, pa so Kandiča imeli radi tako delavci kot kmetje, saj je sam izhajal iz tega stanu in je poznal njihovo težko življenje. Ker je bil zaveden Slovenec, so mu delavci in kmečki fantje na Rakeku že v 1941. letu zaupali obveščevalno delo skupaj s prvoborcem, prav tako orožnikom, Karlom Frangešom-Mihom, ki je že v prvih vojnih letih padel. Njegove informacije, ki jih je bržda prejemal iz vrst karabinierjev, so bile v tistem času še kako pomembne, saj vemo, da je okupator kmalu po prihodu na naše ozemlje, zlasti pa v začetku 1942. leta, pričel z aretacijami partijskih funkcionarjev in članov OF. Tako je moral Kandič v ilegalo, 17. 3. 1942 se je pridružil Rakovski četi. Najprej je bil v Smrekovcu oziroma na Raci gori partizan-orožar, nato komandir 5. čete v bataljonu Miloša Zidanška, v štabu Kočevskega odreda, kasneje v štabu brigade Ljube Šercerja, v letu 1943 pa je bil po nalogu člana tedanjega glavnega odbora OF Franceta Popita-Jokla poslan v Krimsko tehniko. Od aprila 1944 je bil okrogli načelnik narodne zaščite za ribniško okrožje. Pred osvoboditvijo je bil inštruktor v odseku za notranje zadeve pri SNOS-u.

To bi bil nekakšen »telegrafski« pregled Rudijevega delovanja v času NOB. Velikih naporov, hajk in borb imenovanega tu ne morem v celoti prikazati. Rudija sem dobro poznal še kot mlad fant z Rakeka, po osvoboditvi sva dolga leta delala v organih za notranje zadeve in tudi v borčevski organi-

zaciji v Mariboru. Vedno se je rad spominjal »Svojih Rakovcev« in mnogokrat je govoril o hrabrih Notranjcih. Žal ni dočkal slovesnosti ob 40. obletnici. Umrli je 29. 1. 1972 za srčnim infarktom. Bil je upokojeni podpolkovnik milice v Mariboru. Naj bodo te vrstice prav ob 40. obletnici odhoda rakovških prvoborcev v partizane posvečene tudi spominu na Rudija Štajerca, ki se je četi pridružil v tistih težkih in velikih časih brez pomisleka.

FRANE VLADIMIR ŠEMROV

Gašperjevebralne značke

Lani, 13. septembra, so pri Končniku v Topli pod Peco odkrili spomenik koroškim borcem za svobodo. Slavnostni govornik je bil organizator koroškega partizanstva ing. Pavle Zaucer-Matjaž. Tovariš Matjaž je med drugim poudaril velikansko vlogo Karla Prušnika-Gašperja za narodnoosvobodilni boj na Koroškem: »Da bi se delno oddolžili njegovemu spominu, bo današnja slovesnost vzpodbuda mladini za uspešen začetek Gašperjevebralne značke...

Niti avtor »Gamsov na plazu« niti tovariš Matjaž najbrž nikoli nista pomislila, da bi prav pred taboriščem v Peci na Toplo, kjer so se borci prve koroške čete v zimi leta 1942/43 – v zimskem semestru »univerze« – politično izobraževali, bi ob spomeniku koroškemu borcu, prvič podelili 30 Gašperjevihbralnih značk. Prejeli so jih pridni bralci srednje šole Edvarda Kardelja iz Slovenj Gradca za dan mladosti – 25. maja 1982, ob 90. rojstnem dnevu maršala Tita.

Bralci Gamsov na plazu so si med branjem knjige ogledali zbirko o koroškem partizanskem boju v Koroškem pokrajinskem muzeju revolucije; v šoli so si ogledali posnetek RTV Ljubljana o Karlu Prušniku-Gašperju. In četrti spoznavanje Gamsov na plazu je bila ekskurzija v kraje v Mežiški dolini do Tople.

S podelitvijo Gašperjevihbralnih značk v Topli je bila pri kraju naša zanimiva ekskurzija, ki se je udeležilo 52 učencev zgodovinskega krožka in dobitniki bronaštebralne značke.

Za bogato ekskurzijo se iskreno zahvaljujemo članom krajevnih organizacij ZB, tovarišu Topaloviču s Prevalj, tovarišu Ivanu Hercogu-timu iz Črne, ki je podal oris boja zavednih ljudi Mežiške doline v NOB, in tovarišu Leskovcu, ki je obujal spomine v Topli pod Peco.

Tako in po takih poteh uresničujejo mladi Gašperjeva in Matjaževa izročila. Lanskega septembra je tovariš Matija na proslavi pod Peco poudaril:

»Topla naj ostane ohranjena mlademu rodu kot varovan spomenik, kot obča dragocenost naravnih in človeških vrednot pod legendarno Peco z njenim simbolom svobode za slovenskega človeka, kot edinstven kompleks naravnega, kulturnega in zgodovinskega spomenika, ki hrani dragocenosti prvobitne narave in domiselnosti človekove ustvarjalnosti, obenem pa ohranja revolucionarne tradicije NOB.«

Prof. JOŽE POTOČNIK
Slovenj Gradec

To srečanje nam veliko pomeni

Letos je kurirčkova pošta brzela že dvajsetič po sledovih partizanskih kurirjev in obšla vse osnovne šole na Pobrežju v Mariboru. Prvič so kurirčkovo pošto prenašali tudi učenci osnovne šole Centra za korekcijo sluha in govora, v ulici Štravhovi 5.

Na sprejem kurirčkove pošte so se pionirji in mladinci te šole izredno prizadevno pripravljali. Dva dni pred prihodom pošte jih je obiskal borec Slavko Markrab. Nazorno je pripovedoval učencem nižjih razredov in za tem še višjih, kako in zakaj je kot 16-letni mladinec s Pobrežja odšel k partizanom na Pohorje. Podrobno je opisal življenje v zemljankah in naloge partizanskih kurirjev v kurirskih postajah, TV-9 in TV-10, zasedo in njegov prvi ognjeni krst, pomoč pionirjev in pohorskih kmetov. Govoril je tudi o tem, kako sta Tomšičeva in Šercerjeva brigada po ogorčenih bojih z Nemci zavzeli nemški postojanki v Ribnici na Pohorju in v Lovrencu in s tem izbojevali osvobodeno ozemlje. Učenci so obujanju spominov tovariša Slavka zelo pozorno sledili in mu zastavljali zanimiva vprašanja.

Samozavestno so vodili bogat kulturni program, prepleten z recitacijami, plesnimi točkami in nastopom pevskega zbora.

V imenu borčevskih organizacij je učence pozdravila tovarišica Nada Kapun, tajnica KO ZZB NOV Tone Čufar. Predočila jim je, da je v NOB celotna naša domovina bila prepletena s pravo mrežo kurirskih poti. V krajšem nagovoru jim je orisala like treh mladincev, katerih kurirska pošta so se stekala in prepletala na Pobrežju.

Tovariš Tito je dejal tako prisrčno in enostavno, kakor je le on znal: »... Zgodovino našega boja morajo poznati vsi naši pionirji. Tega se ni težko naučiti. To se je lahko naučiti, ker je zelo zanimivo in ker je dolžnost vsakega pionirja, še zlasti, ker je med vojno padlo tudi mnogo takih malčkov, kakršni ste vi. Tega ni bilo nikoli prej v zgodovini. To je prvi tak primer. Tudi mi smo lahko ponosni, da se je tako velikansko število otrok aktivno udeležilo boja, da je tolikšno število še nedoraslih fantov in deklet šlo v boj in jim ni bilo žal dati svojih mladih življenj, da bi uresničili to, kar imamo danes!«

Ko so prebrali poslanico, naslovljeno tovarišem iz predsedstva SFRJ, ki nadaljujejo Titovo delo, je trojka kurirjev krenila s kurirčkovo torbico na pot. Torbico so varno Prenesli in jo predali kurirjem iz bližnje osnovne šole Toneta Čufarja. Ob vrnitvi so o tem poročali zabornim na mitingu. Kurirji so zelo resno dojeli svojo nalogo in da jih »sovražnik« ne bi odkril, so bili tudi primerno kamuflirani: eden je imel žogo, drugi spet grablje in podobno.

Gotovo je, da bodo te »žive ure zgodovine« ostale učencem v trajnejšem spominu, kot bi jim samo čtivo o teh dogodkih. Nam odraslim pa srečanje z učenci te svojstvene šole mnogo pomeni. Otroci so zelo prisrčni in dojemljivi za to, kar jim pripoveduješ. Iz njihovega znanja in obnašanja pa se da razbrati ogromen trud in prizadevanje, ki ga

učitelji in ostali člani delovnega kolektiva te šole z izredno ljubeznijo vtekojo v vsako učno uro in vzgojo teh slušno prizadetih otrok. Delavcem te šole iskreno čestitamo in jim želimo mnogo uspeha pri njihovem odgovornem delu. Otrokom pa priporočamo, naj bodo pridni in marljivi učenci. Enim in drugim pa velja naša iskrena želja za čim tesnejše sodelovanje z borci tudi v prihodnje!

nk

Odgovor tovarišici Dragici Rome!

V 22. številki lista TV-15, 3. junija 1982, je tovarišica Dragica Rome navedla iz konteksta iztrgan citat mojega daljšega zapisa o pripravah in začetkih vstaje na Cerkljanskem in Rakovškem ter ga po svoje razložila, ne da bi upoštevala čas, v katerega sem vključil posamezna dejanja. V članku opisujem predvino delovanje naprednih sil in prvo leto upora, do roške ofenzive. To naj bi bil moj prispevek k zgodovini NOB na tem koncu Notranjske za zbornik Notranjski listi II, ki je bil izdan ob štiridesetletnici naše vstaje.

Tovarišica Dragica Rome je še prej, to je 14. II. 1982, poslala daljše pismo pripomb in očitkov na moj sestavek občinskemu združenju borcev NOV Cerkljane in uredniškemu odboru Notranjskih listov.

Pripravljen sem javno v celoti odgovoriti na njeno pismo tako v TV-15 kakor tudi v Notranjskih listih II (kot odmev na moj članek), ki bodo predvidoma izšli naslednje leto.

Tone Kebe

Interniranci, oglasite se Mariji Valtrovi!

Valtrova Marija in njen mož František sta med vojno pomagala našim internirancem. Njihova hiša je namreč mejila na posestva nemške gospode na Češkem, kjer so interniranci delali na polju. Od tam pa do vrta za hišo je bil izkopen rov, po katerem sta Marija in František pošiljala internirancem hrano, čeprav večkrat tudi sama nista imela dovolj in čeprav sta s tem izpostavljala svoji življenji. Po isti poti so prihajala tudi zahvalna pisma internirancev. Osebnost dobrotnika nista poznala nikogar od tistih, ki sta jim v stiski priskočila na pomoč in tudi videla nista nikogar. Živila in povratna pisma so bila edina vez.

Dokler je bil František Valtr še živ, je prejel nekaj pisem od teh ljudi, potem ko so se že vrnil domov. Zadnja leta pa se nihče več ne oglasi. Marija Valtrova pa še živi, v kraju Nove Kopiste blizu Terezina na Češkoslovaškem. Če je še kje kakšen interniranec, ki je delal na tistem polju za njihovo hišo, naj se ji oglasi! Svoj naslov naj pošlje na naše uredništvo, Miklošičeva 28, Ljubljana.

Uredništvo

Še več odgovornosti, discipline in reda

naš komentar

Te dni je bilo potrjeno, da se protirevolucionarno delovanje albanskih nacionalistov in iredentistov nadaljuje. Število napadov na srbske in črnogorske družine se ni zmanjšalo. Sodišča v Peči, Titovi Mitrovici in drugih krajih imajo polne roke dela. Prednost imajo primeri, ki vznemirjajo ljudi različnih narodov in narodnosti in ki kalijo ozračje v pokrajini.

Sredstva javnega obveščanja zabeležijo domala vse izgrede. Poročajo o stališčih političnih funkcionarjev, o ravnanju organizacij zveze komunistov. Pri tem pa ni mogoče prezreti, da so velikokrat razdeljena na tiste, ki izhajajo v albanščini, in tiste v srbohrvatskem jeziku. Rilindjija, ki izhaja v albanščini pogostoma še danes posameznih sovražnih dogodkov ne zabeleži, če pa jih že, potem je ostrina njenih zapisov močno omiljena.

Sodijo, da se v teh okolišjih komunisti še ne zavedajo v celoti odgovornosti, ki jo imajo za ureditev razmer. Podobno je v srednješolskih organizacijah, v kulturi in na prištinski univerzi, kjer so še zdaj priča različnim pogledom in to celo med komunisti. Zaradi tega teče akcija veliko počasneje kot so mnogi pričakovali. Spopadajo se s težavami, ki bi jih lahko že zdavnaj presegli, če bi odločneje obračunali s tistimi, ki jim ni kaj prida za razvoj samopravne skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Po nekaterih ocenah se je iz pokrajine doslej odselilo več kot 60 tisoč Srbov in Črnogorcev. Kljub številnim pozivom nič ne kaže, da bi ta odhod uspeli kmalu zaustaviti. Iz nekaterih krajev so odšli domala vsi pripadniki srbske in črnogorske narodnosti.

Zdaj nihče več ne trdi, da ni poglobitvi vzrok za izseljevanje pritisk na te ljudi. Še vedno pa se dogaja, da nihče pravočasno ne ukrepa, čeprav bi bila to njegova dolžnost, in tistih, ki ta pritisk izvajajo, kaznuje. Številnim škodljivim pojavom tu in tam še ve-

dno gledajo skozi prste. Priča so parolam, ki žalijo pripadnike, zlasti srbske nacionalnosti, pa kljub temu nihče ne posreduje.

Komunisti se sestajajo in o teh primerih razpravljajo ure in ure. Ponekod sicer sprejemajo potrebne sklepe, marsikje pa se zadovoljijo s posplošenimi ugotovitvami, ki seveda ne sprožijo akcije in komunistov ne popeljejo na pravo pot. Z najvišjega političnega vrha v pokrajini so sporočili, da so doslej odkrili 55 podtalnih skupin, ki so štejele več kot 700 članov. Domnevajo, da so tem ilegalnim skupinam na ta način zlomili hrbtnico in da njihove akcije v prihodnje ne bodo več tako ostre.

Govorijo tudi o uspešnih delegatskih volitvah, o sprejemu častefete in drugih prireditvah, ki so jih organizirali v zadnjem času. Trdijo, da so zgovoren dokaz, da se politični in varnostni položaj na Kosovu umirja, priznavajo pa tudi, da je še veliko omahovanj in nedejavnosti. Izseljevanje iz pokrajine številni še zdaj podcenjujejo. Vedejo se, kot da je vse v najlepšem redu, pri tem pa marsikaj preprosto zamolčijo.

Ne gre tudi pozabiti na težave v gospodarstvu. Pereče je posebno dejstvo, da proizvodnja pada in da bo potrebno za njeno vnovično oživetje marsikaj storiti. Za zdaj položaj razčlenjujejo v različnih organih in organizacijah, iščejo izhod. Tudi v sindikatih, socialistični zvezi in drugod, vendar je na dlani, da bo čimprej treba ven iz pisarn, med ljudi in se skupaj pogovarjati o uresničevanju sprejetega programa stabilizacije.

K njegovega uresničevanju bodo marsikaj prispevale republike in pokrajina Vojvodina. Zdi se, kot da smo kar nekako prezrli podpis dogovora o najhitrejšem razvoju Kosova do leta 1985, ki so ga sklenili te dni in v katerem je rečeno, da bodo za Kosovo združili 114 milijard dinarjev. Razviti so pokrajini ponudili 60

programov, ki naj bi jih izpeljali na podlagi združevanja dela in sredstev. To pomeni, naj bi v tem času zgradili v pokrajini 60 novih tovarn. Zavezali so se, da bodo pomagali Kosovu dograditi dve termoelektrarni z zmogljivostjo 750 megavatov in začeli zidati še dve novi elektrarni. Organizacije združenega dela iz republik in Vojvodine bodo sodelovale pri razširitvi proizvodnje svinca in cinka v okviru kombinata Trepča. Prevzeli naj bi dograditev velikega kombinata v Glogovcu, ki se vleče že leta in leta. Dogovorili so se, da bo zvezni izvršni svet dal Kosovu carinske, davčne in druge olajšave pri nakupu opreme. Znižal bo davek iz dohodka organizacij združenega dela, ki bodo združevale svoj denar za razvoj prednostnih dejavnosti v pokrajini. Sklenili so tudi da organizacijam na Kosovu do leta 1985 ne bo treba odplačevati dolgov oziroma anuitet za najeta posojila.

Sveženj ukrepov s tem še ni izčrpan. Ze na podlagi tega lahko trdimo, da se jugoslovanska skupnost zaveda odgovornosti, ki jo ima za hitrejši razvoj Kosova. Za premagovanje težav v pokrajini je vse več razumevanja. Seveda pa komunisti in vsi delovni ljudje pričakujejo odločno akcijo tudi v sami pokrajini.

Bilo bi močno narobe, če bi trdili, da ni bilo marsikaj postorjeno že doslej. Tudi za nervozo najbrž ni mesta. Upravičeno pa je pričakovati, da bodo – posebno komunisti – hitreje obračunali z nacionalističnimi in drugimi škodljivimi pojavi, strnili svoje vrste in od slehernega člana, posebno na odgovornih delovnih mestih, zahtevali, da izpolnjuje sprejete obveznosti. Potrebno bo še več odgovornosti, discipline in reda. To so te dni odkrito povedali tudi v najvišjih organih in organizacijah v sami pokrajini.

Darko Marin

Bliža se borčevski kongres

Gradiva so nared, delegati po vseh republikah se pripravljajo na razpravo, saj se je v življenju sredi te naše živahne in razgibane družbene skupnosti od zadnjega kongresa prav gotovo nabralo marsikaj, kar je treba pohvaliti, in tudi mnogo tistega, kar bo treba ostro pograti. Borci v borčevski organizaciji pa so del skupne fronte vseh socialističnih sil v naši družbi, ki soustvarjajo, skupaj načrtujejo in so tudi odgovorne za to, da hodimo po skupno izbrani poti s čimmanj bolečimi odmiki v stranpotja in da čimhitreje odkrivamo vse pojave, ki z našo samoupravno socialistično, neuvrščeno politiko nimajo nič skupnega.

Pričakovati je torej, da bodo borci bolj malo govorili o lastnih problemih socialne in zdravstvene varnosti (čeprav bi tudi o tem imeli najbrž kaj povedati) in da se bodo usmerili v razpravah predvsem k vprašanju samoupravne organiziranosti, delegatskega delovanja znotraj organizacije in zunaj nje, k ta čas najbolj konkretni in najnujnejši nalogi vse naše družbe – stabilizaciji, pa tudi k mednarodnim vprašanjem, kjer bodo kot nekdanji borci za svobodo in današnji nenehni poborniki za mir dvignili svoj glas proti vsem, ki ne znajo in tudi nočejo več misliti o sporazumevanju s človeško besedo, ampak le še s puško.

»Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije je svojo aktivnost med osmim in devetim kongresom temeljila na dosledni in konkretni realizaciji stališč iz govora tovariša Tita na 8. kongresu in Sklepov osmega kongresa ZZB NOV. Z vsebino dela, z izpopolnjevanjem načina in metode delovanja je Zveza združenj borcev NOV težila h kar najbolj doslednemu uresničevanju svoje z ustavo opredeljene družbenopolitične vloge in funkcije in k izvrševanju nalog, ki so bile postavljene v sklepih enajstega kongresa Zveze komunistov Jugoslavije.« Tako je zapisano v uvodu k poročilu zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki ga bodo 19. in 20. tega meseca obravnavali v Beogradu.

B. Ž. J.

S seje komisije za socialno-zdravstvena vprašanja borcev in komisije za vprašanja vojaških invalidov pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije

O uresničevanju sklepov slovenske skupščine

Informacija o uresničevanju sklepov in stališč skupščine SR Slovenije o izvajanju in dograjevanju sistema socialne varnosti borcev NOV in drugih borcev ter vojaških invalidov je bila skrbno pripravljena in zajema vsa bistvena vprašanja s tega področja, so menili na četrtkovi skupni seji komisije za socialno-zdravstvena vprašanja in komisije za vprašanje vojaških invalidov. Hkrati so ob posameznih poglavjih in na posameznih področjih opozarjali, da je treba dodati večji poudarek vsem tistim prizadevanjem, ki so tudi na področju socialne in zdravstvene skrbi za borce in vojaške invalide izkazovala stabilizacijsko obnašanje. Ponovno so omenjali tudi vprašanje racionalnejše preureditve sistema financiranja na tem področju in menili, da bi bilo treba na bližnjem borčevskem kongresu posvetiti nekaj besed zdraviliško-klimatskem zdravljenju, kjer so še zlasti v tem letu nastale finančne težave (o katerih smo v našem časopisu že pisali). Osnovna in bistvena ugotovitev pa je bila, da je sistem socialne varnosti borčevske populacije dobro urejen in da slabosti, ki jih tu in tam ugotavljajo, izvirajo predvsem iz neustreznega izvajanja nalog.

B. Ž. J.

Seja ravensbrüškega komiteja

Na svojem rednem sestanku slovenskega odbora Ravensbrück so minuli četrtek članice obravnavale predvsem vprašanja, ki jih je pred koncem maja obravnavala mednarodni komite Ravensbrück v Marijinih Laznah na Čehoslovaskem. Omenjenega sestanka mednarodnega komiteja sta se kot jugoslovanski predstavnici udeležili Rapa Šukljeto in Stanka Simonitičeva, ki sta tudi poročali, da sta bila osnovna poudarka predstavnic nekdanjih taboriščnic iz zloglasnega nacističnega taborišča namenjena razoroževanju in svetovnemu boju za mir ter proti oživljanju fašizma; udeleženke srečanja na Čehoslovaskem pa so prav tako opozorile na izrazito ekonomsko neuravnoteženost med svetovnim Severom in Jugom, kar je vir premnogim svetovnim nasprotjem. Resoluciji o razoroževanju in miru ter o boju proti oživljanju fašizma-nacizma so članice mednarodnega komiteja naslovile vladam vseh držav (od koder so bile nekdanje taboriščnice) ter organizaciji združenih narodov.

V rednem nadaljevanju sestanka so potem članice slovenskega odbora obravnavale umetniško delo – kantato mladega kranjskega sklada-

tela Alojza Ajdiča, ki je svoje delo zasnoval na besedilih pesmi, nastalih v Ravensbrücku (Erne Musarjeve, Katje Špurove, Vere Albrehtove in v taborišču umrle Katarine Miklavove iz Lepe na avstrijskem Koroškem.)

Članice omenjenega odbora si namreč že nekaj časa prizadevajo, da bi glasbeno delo Alojza Ajdiča zaživelo v koncertni izvedbi, pri čemer pa nastopajo težave. Menda bo kantato posnela vsaj ljubljanska radijska hiša in jo predvajala ob festivalu Revolucija in glasba (ki bo novembra v Novi Gorici).

B. Ž. J.

Strunjan – poletni vrvež

Ta čas je v Strunjanu, v hotelu Svoboda, zdravilišču in domu borcev ter vojaških invalidov, vrvež, kakršen je v vseh obmorskih krajih na slovenski obali. Tu in tam kakšna prazna soba (če jo kdo odpove), gostje, ki so po prvih majhnih pomanjkljivostih, ki so jim botrovala začetniške težave novega hotela, zadovoljni z vsem, zelenje in lepo urejena okolica za predvečerne sprehode, morje, ki se že ogreva do takšnih stopinj, ko lahko brez drgeta zlezemo vanj, masaže, fizioterapevtske telovadbe in še vse mogoče, kar spada k udobju in zdravlju, daje strunjanskemu kompleksu vse popolnejšo podobo zdravilišča-letovišča.

Prav te dni potekajo pogovori in tehtanja o tem, ali lahko in kdaj bo postal Strunjan – dom borcev in VI naravno

zdravilišče, z vsemi potrebnimi potrdili in dovoljenji Zdravstvene skupnosti Slovenije. Po telefonu pa smo povprašali direktorja tega doma tovariša Miheliča, kaj nam Strunjanci lahko še nudijo. Povedal nam je, da so vrata strunjanskega doma prijazno odprta tudi obiskovalcem, ki pridejo tja le na enodnevni obisk ali morda le na kosilo, večerjo. Prav v ta namen so obnovili nekdanjo »staro restavracijo« in jo uredili v »gostilno Primorka«, ki je obiskovalcem na uslugo od poldneva pa vse do triindvajsete ure. Komaj nekaj korakov stran je novo urejeno kopališče, kjer je dovolj prostora tudi za obiskovalce – izletnike. Ker je poletje čas številnih skupinskih borčevskih izletov, so nas opozorili, da za večje skupine ob predhodni rezervaciji in telefonskem dogovoru pripravijo

tudi kosila. In še tole: kljub temu da je dom zares zvečine polno zaseden, je skoraj ob vsakem času na voljo vsaj ena soba. Za vsak primer in boljše počutje pa je vendarle bolje, da pokličemo hotelsko recepcijo in si prenočišče zagotovimo z rezervacijo.

Za tiste, ki se odpravljate v Strunjan in vas posebej zanima kopanje v bazenu, moramo povedati, da je trenutno odprt, čistili in obnavljali pa ga bodo od srede julija dalje. Za posebno ješčje kopalce ob morju je na kopališču na voljo tudi sveže meso z raznja.

Takole vas torej privablja v Strunjan. Včasih je bilo za letovanje dovolj že to, da je stal dom v bližini morja. Danes so naše zahteve postale manj skromne, strunjanski dom pa lahko s svojo ponudbo ustreže večini.

B. Ž. J.

Akcijsko usposabljanje članov in organizacij ZZB NOV v Škofji Loki

Za poglabljeno akcijo

V preteklem mesecu je bil v Škofji Loki seminar za člane občinskega odbora ZZB NOV in njegovih stalnih komisij ter za predstavnike KO ZB NOV iz območja občine Škofja Loka. Udeležba na seminarju je bila nad pričakovanim, saj so udeleženci domala napolnili sejno dvorano občinske skupščine.

Vsebinska seminarja je zajemala zlasti naslednja vprašanja: politično situacijo v občini, Jugoslaviji in v svetu, gospodarsko situacijo v občini, socialno in zdravstveno varstvo borcev in invalidov NOV, delo dispanzerjev za borce NOV, pravice in dolžnosti VVI in borcev NOV, naloge in delo občinskega odbora in KO ZB NOV v skladu s programom dela in statutom ZZB NOV Slovenije. V drugem delu seminarja je sledila razprava, predlogi in vprašanja o nadaljnjem poglabljanju oblik delovanja ter ocena aktivnosti ZZB NOV v preteklem obdobju.

Seminar so vodili izvršni sekretar OK ZK Škofja Loka, vodja dispanzerja za borce NOV v ZD Škofja Loka, vodje strokovnih služb in upravnih organov občine Škofja Loka in novoizvoljeni predsednik občinskega odbora ZZB NOV Škofja Loka.

Na tem seminarju so namenili največ pozornosti nadaljnjemu uveljavljanju

družbenopolitične vloge ZZB NOV z neposrednim vključevanjem v urejanje vseh bistvenih vprašanj razvoja in odnosov naše samoupravne družbe. Ohranjanje, razvijanje in prenašanje tradicij NOB in socialistične revolucije ter njihovo podružbljanje mora biti tudi v bodoče ena najpomembnejših nalog ZZB NOV. V občini se bo treba zavzemati, da bo tematika NOB v programih osnovnih in srednjih šol ustreznejše zastopana, posebno pozornost bo treba posvetiti zgodovinskim in oblikovanju monografij o zgodovini NOB in socialistične revolucije na območju občine. Glede na starost borcev in invalidov NOV bo treba njihovemu zdravju posvečati še večjo pozornost. Aktualna je zdravstvena pomoč na terenu in obiski na domu, zobozdravstvena služba ter topniško in klimatsko zdravljenje. Tudi delo borčevskih ambulant in dispanzerjev ponekod še ni zadovoljivo. Treba bo še okrepiti vse oblike družbene skrbi za bolne, ostarele in materialno šibke borce in vojaške invalide in pri tem se bodo morale bolj uveljaviti krajevne skupnosti, socialne službe in drugi pristojni organi v občini.

V sedanjih razmerah je pomembno, da se ZZB NOV zavzema za dosledno spošto-

vanje sprejete politike stabilizacije na vseh ravneh. Treba bo povečati akcijsko enotnost pri učinkovitejšem uveljavljanju sistema splošnega ljudskega odpora, varnosti in družbene samozasčitve. Treba je odločnejše nastopati proti vsemu, kar zavira uveljavljanje družbeno-ekonomskega in političnega sistema v občini in v KS, to jo povsod tam, kjer člani ZZB NOV živijo ali delajo.

Udeleženci tega seminarja so v plodni razpravi sprejeli priporočila, da se bodo aktivno vključevali v letošnje akcije »NNNP-1982«, da se bodo množično udeležili vseh organiziranih proslav v okviru občine in republike, da se bodo zavzemali za poglabljeno sodelovanje z mladino in vodstvi šol, da se bodo ustrezno in dostojno organizirali pri pogrebih umrlih članov in da bodo sodelovali v akciji za pridobivanje novih naročnikov za priljubljeni časopis TV-15 in strokovno revijo Naša obramba.

Ta seminar je bil organiziran z namenom, da bodo borci in organizacije ZZB NOV v prihodnjem obdobju še uspešneje uveljavljali svojo družbeno vlogo, je ob zaključnem govoru poudaril predsednik občinskega odbora ZZB NOV Škofja Loka Tomaž Mislej.

F. Galičič

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Nova Gorica – Priznanja zaslužnim

Ze ob dnevu OF so v Novi Gorici podelili občinska priznanja OO ZZB NOV Nova Gorica za leto 1982. Nobene vrstice nismo zasledili v dnevnem časopisu o tem, zato tokrat v nekaj besedah povzemamo iz poročila žirije za podeljevanje priznanj ZZB NOV občine Nova Gorica tole: priznanja so prejeli Ivan Abramič, za uspešno vodenje krajevne organizacije ZB Bukovica – Volčja draga, Milovan Adamič iz Gradišča, za dolgoletno uspešno delo v krajevni skupnosti, Ivan Bergant iz Podgore, za posebno aktivno delo na področju razvijanja revolucionarnih tradicij, Branko Fabjan iz Kromberka, za organizatorske dosežke v KS, Mario Fantini-Sasso iz Tržiča (Monfalkona), nekdanji komandant partizanske divizije »Garibaldi Natsona«, za dolgoletno aktivno povezovanje tradicij iz NOB med ANPI goriške pokrajine in ZZB NOV NG; Vladimir Gradnik je prejel priznanje OF za utrjevanje narodne zavesti med mladimi rodovi z opisom prve svetovne vojne na soški fronti in bojev za severno mejo (1918–1919), Jože Jevšček iz Grgarskih Raven, za dolgoletno prizadevno vodenje ZB Ravne – Bate, Lojze Kristančič iz Grčne, za razvijanje revolucionarnih tradicij v KS Ozeljan in v KS Šempas ter za obveščanje o razvijanju tradicij na Goriškem v TV-15, Anton Moderc iz Brestja-Kojskega, za dolgoletno delovanje v organizaciji ZB in v drugih DPO (ob osemdesetem rojstnem dnevu), Vida Rogelja, mladinka iz Temenice, za zbiranje podatkov in ureditev albuma padlih borcev v KS Temenica ter aktivno delo v KS. Priznanja pa sta

prejela tudi organizaciji ZSMS Ajdovščina, za odlično sodelovanje z organizacijo ZB v Rožni dolini in aktivno delo pri odkrivanju spominskih obeležij ter drugih dejavnosti skupnega pomena, in krajevno združenje ZB »Mile Špacapan-Igor« iz Ozeljana.

M. K.

Zgornja Kungota – Tradicije NOB na mladino

KO ZB Zg. Kungota je imela svojo volilno konferenco, ki zajema člane treh KS: Zg. Kungota, Sp. Kungota in Svecina. Konferenca je zelo lepo uspela – udeležilo se je 56 od 84 živečih članov.

Naša borčevska organizacija zajema kraje ob severni meji, kjer se posveča posebna skrb tradiciji NOB, da ohranimo mejo naseljeno in živo. Pregledno in skrbno pripravljeno poročilo o delu organizacije je podal tovariš Sever, v poročilu je bila poudarjena skrb za dobro materialno in zdravstveno stanje članov, katerih povprečna starost je 65 let. V poročilu je bilo med drugim rečeno, da je večina članov, ki so zdravstveno sposobni, družbenopolitično aktivni v KS in društvi. Precej članov je ostarelih, družba jim posveča precejšnjo skrb, kar je poudarjal predsednik občinskega odbora ZB tovariš Tomo Kipa, ki je pozdravil konferenco z željo, da bodo borci tudi naprej na tem obsejnim področju gojili in prenašali tradicije NOB na mlajše generacije.

Po izvolitvi novega odbora in delegatov v občinsko organizacijo ZB Maribor-ŠPesenica je bila plodna konferenca zaključena.

J. J.

10 odstotkov višje pokojnine

S sklepom o uskladitvi pokojnin med letom so 10. junija na skupščini Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji delegati sprejeli predlagano 10-odstotno povišanje starostnih, invalidskih in družinskih pokojnin. S 1. julijem se bodo za omenjen odstotek uskladile vse pokojnine, tudi borcev NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, razen tistih, pri katerih so bili za izračun pokojninske osnove upoštevani osebni dohodki oziroma zavarovalne osnove iz letošnjega leta. Za 10 odstotkov pa se je povečal tudi mejni znesek najnižjih pokojninskih prejemkov, ki od 1. julija znaša 6.757,30 dinarjev.

Pričujoča medletna uskladitev pokojnin je v skladu s samoupravnim sporazumom o temeljnih plana skupnosti v tekočem sprejemnem obdobju, po katerem se pokojnine povečujejo skladno z rastjo osebnih dohodkov zaposlenih delavcev v začetku koledarskega leta, zaradi ohranitve življenjskega standarda upokojencev ter upoštevanje gibanje povprečnih OD v tekočem letu pa tudi v drugi polovici leta.

Trenutki z delavci organov za notranje zadeve Jekleni konji pa drvijo...

Ena od postaj prometne milice v naši republiki je tudi v Novem mestu. Njeni delavci občasno nadzirajo promet na cestah v štirih občinah, in sicer v Brežicah, Krškem, Novem mestu in Trebnjem. Njihovo glavno delo pa je nadziranje in urejanje prometa na cesti Ljubljana-Zagreb, vozniški pa jo imenujejo Dolenjka. Miličniki - prometniki iz Novega mesta nadzirajo promet na delu ceste od Biča pa do Bregane na slovensko-hrvaški meji. Odsek je dolg približno 76 kilometrov.

Ko so mladinske delovne brigade zgradile cesto »Bratstva in enotnosti« tam nekje v poznih šestdesetih letih, je to bila najodobnejša prometna žila pri nas. V tistih časih promet ni bil gost in cesta je povsem zadostovala tako glede propustnosti kot hitrosti vožnje. Zdaj pa je cesta postala pojem nevarnosti v cestnem prometu.

Komandir postaje prometne milice **Jože Peternel** pravi, da so miličniki iz te postaje obravnavali od Novega leta pa do 31. maja 41 nesreč, v katerih je bilo poškodovanih 69 oseb. Od tega je 13 oseb umrlo, 19 jih je bilo huje ranjenih in 37 lažje. Zanimivo je to, da je bil najbolj kravav mesec april, ko je v prometnih nesrečah na njihovem območju Dolenjke izgubilo življenje osem ljudi. **Janez Horvat**, ki je že deset let na postaji, pa pravi, da je temu kriva pomlad. Ljudje, to je vozniki, se sprostijo in pozabijo na zimsko previdnost. Malo bolj pritisnejo na plin, pogledajo okoli sebe in nesreča je tu. Pravi tudi, da nimajo neke stalne črne točke, na kateri bi se dogajale nesreče. Ta mesta se selijo po nekem nerazumljivem ključu. Nekaj mesecev se nesreče dogajajo na enem mestu, nato pa se preselijo drugam. Po njihovih izkušnjah veliko pomaga pri preprečevanju nesreč tudi ustrezna talna signalizacija. Tako so imeli pred leti veliko nesreč s smrtnim izidom med Otočcem in odcepom za Sentjerne in Kostanjevico na Krki. Cesta je bila ravna, vendar so bile nesreče pogoste. Spremenili so talno signalizacijo - zdaj je tam neprekinjena

črta - in nesreč ni več.

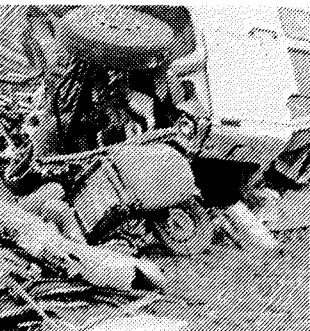
Po Dolenjki potuje vsako leto tudi več potnikov, ki samo potujejo čez našo državo. Takšne potnike imenujejo

Miličniki - prometniki iz Novega mesta si želijo, da bi čim manjkrat obravnavali takšne prometne nesreče.

tranzitni potniki. Ta vrsta potnikov pa zahteva tudi drugačne spremljevalne objekte ob cesti. Potrebujemo predvsem počivališča in parkirišča, kjer se lahko odpočijejo in v miru kaj poučijo. Takšnih počivališč je na njihovem območju zadosti, le opremljena niso tako, kot bi morala biti. Večina jih je še vedno makadamskih. To pa je precej nevarno, saj vozilo, ki se vključi v promet, navreže nekaj peska in gramoza na cestišče, kar je zelo nevarno pri morebitnem zaviranju avtomobilov. Potniki so na teh počivališčih tudi že uničili skoraj vse koše za odpadke, ki so jih nadomestili s prirejenimi sodi. Vendar so tudi te že začeli uničevati in odvažati. Zato je slika teh počivališč bolj žalostna. Povsod ležijo smeti, ostanki hrane, človeški iztrebki in drugo. To je prava reklama za naš turizem in naše »prijatelje« v tujini. Na celotni trasi

imajo samo dve počivališči, in sicer pri Sentjurju ter pri Prilipi, ki sta asfaltirani in opremljeni s klopmi in mizami. Zanimivo pa je, da so vsa počivališča, ki so na njihovem območju, na desni strani, to je v smeri proti Zagrebu. Po izkušnjah Janeza Horvata so tuji, ki potujejo po Dolenjki, precej boljši vozniki kot pred nekaj leti. Predvsem pa imajo veliko boljše tehnično opremljena vozila kot pred

leti. Veliko težav pa imajo z delavci iz drugih republik, ki hodijo ob koncu tedna iz Slovenije domov. Njihova vozila so pogosto tehnično pomanjkljiva, včasih jim je že potekla registracija in drugo. Kupujejo velika vozila, da se jih lahko čim več pelje v rodni kraj.

Kdor se je ob delavnikih vozil po cesti, se prav gotovo spominja, da je na njej tudi polno tovornjakov z najrazličnejšimi registracijami: jugoslovanskimi, pa bližnjazemskimi, srednjeevropskimi, zahodnoevropskimi, severnoevropskimi, in vzhodnoevropskimi. Dolgoletne izkušnje miličnikov-prometnikov na tej cesti kažejo, da je promet tovornjakov najbolj gost ob torkih, četrkih in petkih. Neverjetno pa se zgosti ob petkih med 11. in 14. uro. Ob 14. začetno namreč miličniki izločati iz prometa vse tovornjake in marsikdo se želi v tem času

le pripeljati do Hrvaške. Slovenija je namreč edina republika v Jugoslaviji, kjer velja odredba o omejitvi prometa na javnih cestah skozi vse leto. V drugih krajih pa velja takšna odredba samo v glavni turistični sezoni. Vendar pa so tudi med odredbami razlike. Tako odredba na Hrvaškem dovoljuje promet tovornjakov dve uri prej kot pa v Sloveniji. Vozniki tovornjakov iz tujine so zato pogosto začuden, ker jih v Bregani miličniki pošljejo naprej, na Čatežu pa jih slovenski znova izločajo iz prometa. Kot udeleženci v prometu so vozniki tovornjakov v veliki večini primerov disciplinirani. Vendar pa je njihova napaka v tem, da jih je toliko na cesti.

Toliko o Dolenjki in nekaterih problemih na njej in okoli nje. Pa še nekaj besed o sami postaji prometne milice v Novem mestu. Po povprečni sarosti je to dokaj mlad kolektiv. Kljub temu pa že imajo opravka s poklicnimi boleznimi. Precej miličnikov se pritožuje nad bolečinami v hrbtenici in kolnih. Prav tako imajo vnete živce. Prehladi so tudi pogost gost pri njih. Nič se ne bi pritoževali nad malo bolj sodobno tehnično opremo. Prav tako niso zadovoljni s samo lokacijo postaje, ki je skoraj v središču Novega mesta. Zatrjujejo, da bi morala biti nekje zunaj ob cesti. Pest jih problem prehrane na delovnem mestu. Glede tega se je Jože Petelin pošalil in dejal, da oni ne morejo s kombijem razvažati toplih obrokov patrolam na terenu. Ko smo se pogovarjali z njimi o teh problemih, so se fantje smejali. To si lahko razlagamo kot nekaj, kar je povezano z njihovim poklicem in delom. Prav gotovo si tega ne ženejo preveč črnu na bode svoje delo še naprej opravljali tako vestno, kot so ga doslej. Kajti varen in hiter promet je tudi pogoj za stabilizacijo in miličniki prometniki so in še bodo veliko prispevali k temu, torej tudi k hitrejšemu iskanju poti iz gospodarskih zagat.

Bojan Kuntarič

Ob obletnici ustanovitve

Letošnje tekmovanje v streljanju z vojaško puško M-48, ki ga že več let pripravljajo ajdovski rezervni starešine, je bilo namenjeno 30. obletnici ustanovitve ZRVS.

Več kot 50 strelcev je doseglo odlične rezultate.

Tekmovanja se je udeležilo devet ekip ZRVS, v katerih je bil tudi po en mladinec in mladinka, ter pet ekip lovskih družin ajdovske občine. Strelci so dosegli odlične rezultate, komisija za šport pri OK ZRVS pa je posebej pohvalila udeležbo mladink in mladincev, ki so se izkazali kot odlični strelci.

Prvo mesto med ekipami ZRVS je zasedla KO Ajdovščina I., prvo mesto med ekipami lovcev pa LD »Nanos« iz Vipave.

Venceslav Makuc

ZRVS in SLO ter DS v lendavski občini

Občinska organizacija ZRVS v Lendavi ugotavlja, da se njeni člani vse bolj vključujejo v delo drugih organizacij. Potem ko so ocenili dejavnost rezervnih starešin, so poudarili, da se uveljavljajo v krajevnih skupnostih, organizacijah združenega dela in društvih. Vsako leto se vključujejo tudi v akcijo »Nič nas ne sme presenetiti«. Rezervni starešine iz Lendave pa delujejo tudi v enotah teritorialne obrambe.

Letošnjega - že petega - usposabljanja mladincev-prostovoljcev se je udeležilo 48 mladih iz krajevnih skupnosti, organizacij združenega dela in srednjih šol. V rekreacijskem centru v Petišovcih so mladinci pridobili strokovno in idejno-politično znanje, ki ga bodo poslej uporabili v teritorialni obrambi. Med predavanji, ki so jih poslušali mladi prostovoljci, velja omeniti predavanja o samoupravljanju, delovanju družbenopolitičnih organizacij in vojaških veščinah. V času izobraževanja so mladinci izdali tudi posebno izdajo Biletena.

Tako kot vsako leto je bilo tudi letos v lendavski občini, natančnejše v Veliki Polani, občinsko tekmovanje v znanju s področja SLO in DS. Nastopilo je 11 ekip, in sicer 9 iz osnovnih šol in dve ekipi šolskega centra usmerjenega izobraževanja iz Lendave. Zmagala je ekipa iz osnovne šole Prežihovega Vrance iz Bistrice, sledijo OŠ Štefana Kovača iz Turnišča in OŠ Edvarda Kardašja iz Kobila.

Tekmovanje je potekalo v okviru proslav ob 40. obletnici pionirske organizacije.

Jože Žerdin

Še tesneje povezati obrambne dejavnike

Na Koroškem namenjajo v družbenopolitični dejavnosti veliko pozornosti nadaljnjemu procesu podružbljanja obrambnih priprav. V tem smislu poudarjajo potrebo še boljše povezovanja pri doseganju skupnih ciljev. Pri tem je še zlasti pomembno angažirano vključevanje pripadnikov teritorialne obrambe v celoten sklop družbenopolitičnih dejavnosti v koroških občinah. Dosedanji rezultati so dokazali pomen teh naporov. Še bolj kot do zdaj bodo morali pripadniki TO delovati v okoljih, kjer živijo in delajo. S tem bodo prispevali, da se teritorialna obramba kot sestavni del obrambnega sistema še bolj neposredno vključi v razreševanje vprašanj, povezanih z nadaljnjo graditvijo koncepta SLO in DS.

Gre za še tesnejše povezovanje s komiteji za SLO in DS v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela, kar bo prispevalo k še večji pristnosti TO v življenju naših delovnih ljudi in občanov. Tako bodo obrambne priprave postale še tesnejši del ustavnih pravic in dolžnosti vsakega posameznika, da brani pridobitve neodvisnega razvoja naše skupnosti.

Adolf Ankon

Tabor je odlično uspel

V začetku meseca je bila v Radovljici druga redna seja predsedstva občinske konference ZRVS. Analizirali so potek partizanskega tabora heroja Tončka in ugotovili, da je odlično uspel. Kljub temu pa se bodo za deveti tabor, ki bo prihodnje leto, še bolj pripravili in povabili k tesnejšemu sodelovanju TO in svet za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito. Komisija za SLO in DS pa bo takoj pripravila dopolnjena pravila in vprašalnik ter jih poslala vsem osnovnim šolam in radovljiški občini, da bodo mentorji lahko vse učence sedmih razredov pravočasno in enotno seznanili z njimi.

Poleg potrditve predloga kandidatov za predsedstvo in druge organe republike konference ZRVS so se dogovorili še za nakup streliva, jubilejnih značk ZRVS Jugoslavije, topografskih priročnikov in druge literature. Septembra ali oktobra bodo s predstavniki krajevnih organizacij ZRVS obiskali republiški šolski center v Poljčah.

Ciril Rozman

Pomemben dejavnik

Ena najboljših, če ne najboljša občinska organizacija ZRVS v Sloveniji, je prav gotovo občinska konferenca rezervnih vojaških starešin v Trbovljah. Veliko zaslug za njeno nemoteno in uspešno delo ima nedvomno tudi sekretar Rudi Matko. Ko smo ga obiskali na sedežu trboveljskih rezervnih starešin, je bil takoj pripravljen pomagati članu ZRVS ali pa krajevni organizaciji pri delu in izpolnjevanju nalog.

Ali bi nam na kratko predstavili občinsko konferenco ZRVS v Trbovljah?

»Naša organizacija šteje 782 članov. Ti so razdeljeni po petih krajevnih organizacijah, treh osnovnih organizacijah in osmih aktivih, ki so po posameznih delovnih organizacijah ter v osnovni šoli in Centru srednjega usmerjenega izobraževanja. V organizaciji pa imamo tudi 21 članov, ki nimajo činov, vendar pa po svoji funkciji sodijo v naše članstvo. Od teh je tudi sedem žensk. Akcija vključevanja teh tovarišev in tovarišic še ni končana, upamo pa, da bomo to uredili do konca letošnjega leta.«

Kako imate urejeno financiranje vaših aktiv in dejavnosti?

»Tako kot povsod drugje. Vsako leto predstavimo načrt dela svetu za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito ter povemo, koliko sredstev bomo porabili za naše delo. Do zdaj smo vedno dobili toliko denarja, kot smo ga z načrtom predvideli za tekoče leto. Tako smo lani prosili za 46 starih milijonov in jih prav toli-

ko dobili. Letos smo predvideli 50 starih milijonov in upamo, da jih bomo tudi dobili.«

Na neki način pa potem ta sredstva vračate?

»Seveda. V naši občini ni nobene akcije s področja SLO in DS pa tudi drugih, v katerih ne bi sodelovali re-

Rudi Matko je velik del svojega življenja namenil delu in razvoju Zveze rezervnih vojaških starešin v Trbovljah.

zervni vojaški starešine. Res je, da v njih nismo nosilci, ampak strokovni sodelavci. Naši krajanji so nam zaupali veliko obveznost, da bomo v morebitni vojni organizator-

ji, na zaupnih in odgovornih ter vodilnih mestih, da na sebe prevzamemo še večjo odgovornost, še posebej na področju obrambne vzgoje delovnih ljudi in občanov ter mladine. Mi se tega zavedamo in skušamo te naloge urediti po naših najboljših močeh.«

Kaj pa strokovno izobraževanje članov? Ali ste zadovoljni z njim?

»Z izobraževanjem naših članov smo zadovoljni, vendar pa to ne pomeni, da ne bi mogli delati še bolje. Rezultat rednega izvajanja usposabljanja se pri naših članih kaže v poglobljenem znanju o razvoju socialističnih samoupravnih odnosov v naši družbi, o dogajanju v svetu, o mednarodnih odnosih in o neuvrščeni politiki naše države. Nadalje v boljšem poznavanju koncepcije SLO in DS, strategije oboroženega boja in odpora napadalcu ter lažjem proučevanju pomena in oblik sodobne vojne ter izročil NOB.

Na predavanju pride od 82 pa do 95 odstotkov članov. Moram pa povedati, da še naprej pošiljamo pozive in ne vabila. Nekaj časa smo poskušali tudi to, vendar je bil obisk le okoli 60-odstoten.«

Po drugih občinskih konferencah imajo določene težave pri izvedbi predavanj. Kako je to urejeno pri vas v Trbovljah?

»Od lanskega leta, ko smo z novo ustanovljenimi organizacijami segli v vse krajevne skupnosti in je zdaj naša organiziranost analogna or-

Na novo – Kulturna skupnost Slovenije

Oba delegatska zbora (zbor izvajalcev in zbor uporabnikov) skupščine Kulturne skupnosti Slovenije bi se bila morala zbrati na svoji ustanovni seji že 6. maja, vendar je prišlo v »bazi« (v temeljnih organizacijah združenega dela in v krajevnih skupnostih v večini slovenskih občin) do nenadejanih zamud pri sprejemanju in podpisovanju samoupravnega sporazuma o ustanovitvi Kulturne skupnosti Slovenije. Samoupravni sporazum postane namreč veljaven šele, ko ga sprejme večina temeljnih »subjektov«. Težave sicer niso bile vsebinske, pač pa formalne narave, toda ustanovne seje za to vseeno ni bilo mogoče sklicati v predvidenem roku. Naposled pa se je vendarle

vse dobro izteklo. Novi delegati v obeh zbora Kulturne skupnosti Slovenije so se sestali 27. maja. Ustanovna seja je bila namenjena postavitvi temeljev, na katerih bo slonelo prihodnje delovanje tega najvišjega samoupravnega sestava v slovenskem kulturnem življenju. To so: njen statut, spremenjeni in dopolnjeni temelji plana za obdobje do izteka sedanega srednjeročnega obdobja (do leta 1985), letošnji program Kulturne skupnosti Slovenije in – ne nazadnje – njeni organi in njeni odbori oziroma ljudje, ki bodo morali tudi s svojo osebno odgovornostjo poskrbeti za tvorno nadaljnje življenje slovenske kulture, za izpeljavo osnovnih smeric slovenske kulturne politike, za enakopra-

ven tretma vseh posameznih področjih in zvrsti kulturnega ustvarjanja ter za uspešno prebrodenje kriz, ki jo bo v času neizogibne gospodarske stabilizacije in oženejane manevrskih prostorov več kot kdajkoli doslej v bližnji preteklosti. Prav zato izrekamo novoizvoljenim funkcionarjem v vodstvu Kulturne skupnosti Slovenije poleg čestitk tudi najboljšo željo za »varno in uspešno plovbo med Scilami in Karibdami« bližnje prihodnosti.

Za novega predsednika skupščine (in s tem tudi predsedstva) KSS je bil izvoljen pisatelj Vladimir Kavčič. Zboru uporabnikov bo v naslednjih dveh letih predsedoval Jože Debevc, zboru izvajalcev pa Mirna Zupančič.

Ustanovljeni so bili tudi odbori skupščine. V vsakem izmed njih bo po šest izvajalcev in po šest uporabnikov.

Odboru za skladen razvoj kulturnih dejavnosti bo predsedoval umetnostni zgodovinar Tone Mikeln, odboru za načrtovanje »uporabnik« Bine Bevc, odboru za kulturno sodelovanje književnik Tone Pavček, odboru za kadrovska vprašanja znani delavec s področja ljubiteljske gledališke dejavnosti Janez Karlin, odboru za samoupravno delavsko kontrolo delegat zveze kulturnih organizacij Boris Makovec ter odboru za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito – po svoji funkciji v KSS – pisatelj Vladimir Kavčič.

Haloški človek – fotografski ciklus Stojana Kerblerja

Portreti malih, dobrih ljudi

Na Slovenskem se še zmerom porajajo vprašanja o tem, ali je fotografija – kljub vsemu – vendarle umetnost. Ob razstavi, ki smo si jo v maju ogledovali v preddverju Cankarjevega doma, so pomisleki zlahka spuhтели. Mojster Fotografije, leta 1938 rojeni Haložan, diplomant elektrotehniške fakultete, energetik v Tovarni glinice in aluminija v Kidričevem, Ptujčan, član mariborskega Fotokluba, kranjskega Kabineta slovenske fotografije ter Društva oblikovalcev Slovenije, prejemnik stoterih različnih domačih in tujih priznanj, zavzeti razstavljalec in predvsem neumorni fotograf-ustvarjalec **Stojan Kerbler** svojo umetniško senzibilnost naravnost izžareva, jo izpoveduje, nam jo sporoča – in za vse to ne potrebuje nikakršnih dodatnih besed ali utemeljitev. Njegov svet so ljudje njegove ožje domovine, njihova bit, vse njihovo življenje, uje to v trenutek, ko jih »oko« fotograf-skega aparata portretira in dokumentira v vsej njihovi nepovnljivi človeški enkratnosti. Slehera izmed teh podob nam sporoča veliko resnico o teh ljudeh in o življenju sploh. »Psihološka poglobljenost, radovednost, posluš za razploženje...« – tako označuje Kerblerjevo umetnost zapis likovnega kritika Aleksandra Bassina v katalogu k tej razstavi, ki zagotovo ni bila samo ena izmed mnogih, temveč vrh mnogoterih izraznih prizadevanj tako na področju umetniške fotografije kot v vsej naši likovni umetnosti, ki skuša kar koli sporočiti o svojem videnju življenja. Kerblerjevi motivi so »navzven odprti, neprikriti, zgovorni in hkrati nemi, skrbno izbrani, samotni, tesnobni, dobrohotni, žalostni, nerazdružljivi...« – z eno besedo: pristno doživete in globoko izpovedne podobe življenja.

S Stojanom Kerblerjem smo se srečali kot z eno vodilnih osebnosti slovenske in jugoslovanske umetniške fotografije.

Več kot iz knjige

Prireditve na temo iz narodnoosvobodilnega boja, pohodi v partizanske kraje, obiski partizanskih mater oziroma domačin na podeželju, razstave z dokumenti in slikami iz naše polpretekle zgodovine, izleti v kraje, kjer so bili pomembni dogodki iz narodnoosvobodilnega boja – to je samo nekaj načinov, kako se naša mladina lahko spozna z našo polpreteklo zgodovino, z narodnoosvobodilnim bojem. Vsokakor pa je eden izmed pogostih načinov za spoznavanje NOB, če mladi na kraju samem poslušajo pripovedi nekdanjih borcev, terencev, aktivistov. Starejši, aktivni udeleženci NOB, mladim pomagajo spoznavati zgodovino, iz njihove pripovedi pa je še bolj čutiti, kakšno tovarštvo je bilo med borci, aktivisti, kakšna požrtvovalnost, samoodpovedovanje, kolikšna solidarnost je bila med borci... Lahko rečemo, da so pripovedi živi stiki z zgodovino. Pripovedi na kraju samem pa marsikdaj dajo mnogo več kot branje knjig. Zato so pobude, ki jih goji mladina številnih šol, da bi obiskala kraje oziroma prizorišča iz NOB, vsekakor vredne pohvale in posenjanja.

Tudi šolarji osnovne šole Prežihovega Voranca iz Ljubljane so v okviru dneva mladosti izbrali tak način spoznavanja zgodovine NOB. Kar 40 šolarjev, članov kulturno-prosvetnega krožka, je s pomočjo krajevnih organizacij ZB NOV Toneta Tomšiča iz Ljubljane (Ajdoščina) in pod vodstvom Vide Kastrin-Francke, predsednice komisije za razvijanje in negovanje tradicij NOB pri tej organizaciji obiskalo, učence osnovne šole Franceta Beceleta v Otočcu. Posebnost tega srečanja pa je med drugim bila tudi ta, da so se medvojni pionirji oziroma mladinci iz tega kraja srečali s sedanjimi pionirji in mladinci iz Ljubljane. Kajti Joža Škufca (Florjancičeva), ki je bila med NOB sekretarka rajonskega komiteja SKOJ in je tedaj skrbela za organizacijo pionirjev za šmarješko podokrožje (nekdanji St. Peter), je vodila obiskovalce iz Ljubljane v več bližnjih krajev, pomembnih in znanih iz NOB. Obe tovarišici, Škufčeva in Kastrinova (ki je bila med NOB nekaj časa terenska aktivistka na tem območju – in sta bili torej veliki prijateljici), sta lahko šolarjem iz Ljubljane marsikaj povedali o dogodkih iz

NOB na tem območju. Prav živahna, doživeta pripoved Jože Škufca je mlade Ljubljance popolnoma prevzela.

Ze podatek, da je iz krajevnih skupnosti Otočec (ta šteje zdaj okoli 1800 prebivalcev) padlo v boju z okupatorji, oziroma so bili pobiti kot žrtve nasilja, 98 ljudi, je mlade obiskovalce pretresel. Šolarji so si ogledali partizansko grobišče in Beceletov grob na tamkajšnjem pokopališču ter prisluhnili pripovedi, kako so terenci in aktivisti rešili tri zavezniške pilote, ki so izskočili iz sestreljenega letala marca 1944. letu. Nadaljnja pot je obiskovalce iz Ljubljane peljala v grad Otočec, nakar so se odpeljali v Zagrad k Beceletovi hiši in odšli k Beceletovi jami. Vida Kastrin in Joža Škufca sta jim pripovedovali o tragediji Beceletove družine – od šestih članov sta preživela vojno samo dva. In obe tovarišici sta povedali, kako radi so se partizani in aktivisti ustavljali pri Beceletovih tudi potem, ko so fašisti požgali njihovo domačijo. Sicer pa besedilo na plošči Beceletove domačije pove vse: »Tu je živela družina Becele, vzor borbenosti za ideale ljudske revolucije. 26. oktobra 1943 so fašisti zverinsko pobili očeta Franca, člana predsedstva Zbora slovenskih odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, in partizansko mater Marijo. 8. marca

1943 je padel v borbi s fašisti sin Viktor. 24. septembra 1942 so ustrelili fašisti hčerko Meri«. Le dobrih 50 metrov od Beceletove domačije je tako imenovana Beceletova jama, v kateri je bila septembra 1942 prava tragedija. V času italijanske ofenzive so se vanjo skrili terenci in aktivisti, toda zaradi izdaje so jih fašisti obkolili. Sicer pa napis pred Beceletovo jamo pove vse: »V tej jami so bili med italijansko ofenzivo izdani in se borili narodni heroj Vinko Padersič – Batreja, član okrožnega odbora OF Novo mesto, Kos Vinko, član podokrožja OF Šmarjeta, Gregorčič Alojz, Sajevec Franciška, Sajevec Franc, z njimi pa so bili ustreljeni v bližini Otočca 24. septembra 1942 Becele Meri, Krašovec Fani, Medved Franc, Kotar Alojz in Grabnar Mirko«.

S pravim in polnim zanimanjem so mladi iz Ljubljane sledili pripovedim Vide, Jože in Frenka Beceleta in tudi sami spraševali nekdanje partizanske pionirje in mladince o tem in onem. Vsekakor je bil to za mlade šolarje izviran, enkraten stik z zgodovino iz naše polpretekle dobe – iz NOB. Pa tudi to, da so sicer v dokaj kratkem času v pogovorih s šolarji iz Otočca ob ogledu njihove prireditve, posvečene sprejemu pionirjev v ZSMS, navezali prijateljske stike.

C. N.

Knjiga Lea Korelca

»Tomšičevci«

Pred kratkim je založništvo Narodna armija iz Beograda med šestimi knjigami o bojnih enotah izdalo tudi knjigo podpolkovnika Lea Korelca »Tomšičevci«. Knjiga je namenjena vojakom in mladim starešinam v JLA. Tako smo tudi za srbohrvaško področje dobili knjigo, ki opisuje bojno pot slavne I. slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča.

Časopisno založniška hiša Narodna armija je že pred mnogimi leti izdala 40 knjig v zbirki »Zapisi o bojnih brigadah«, potem pa je serija nekaj let »mirovala«. V letu 1981 je bila obnovljena in letos je izšlo šest novih knjig o proletarskih in udarnih narodnoosvobodilnih brigadah iz raznih področij Jugoslavije. Vse te knjige (tudi »Tomšičevci«) so dokumentarno-publicistične, gre za reportažne zapise o vojnih enotah, napisane za mlajše bralce v zanimivem in privlačnem slogu. V teh zapisih o bojnih poteh je človek-borec v prvem planu. To so zapisi o ljudeh in dogodkih, o mar-

ših, bitkah, o veličastni poti naših borcev do končne zmage in osvoboditve.

Knjiga Lea Korelca ni monografija ali zgodovina Tomšičeve brigade, kot jo v štirih delih uspešno piše Franci Strle. To so zapisi o partizanskem borcu, mitraljevcu, o neizmernem tovarštvu, o patrolah in zasedah, o podvigih Dakija in drugih herojev, o nočnih bojih, o bombaških, o borbah z belogardisti, o napornih pohodih in napadih na utrjene postojanke, o legendarnem pohodu in bojih v sestavi Štirinajste na Štajerskem in o zadnjih bojih za osvoboditev Koroške. Knjiga »Tomšičevci« je delno zamašila vrzel, zavoljo katere mladina ostalih jugoslovanskih narodov in narodnosti doslej ni bila boljše seznanjena s posebnostmi partizanskega vojskovanja na Slovenskem.

Podpolkovnik Leo Korelec je novinar, publicist in uspešen karikaturist, znan po vsej Jugoslaviji. Rodil se je 1936. leta v Dolenji vasi pri Trebnjem. Po končani osem-

letki je z odliko končal srednjo vojaško šolo in bil sprejet na vojno akademijo. Kot podporočnik je samo nekaj let služboval v enotah armade. Bil je uspešen dopisnik in karikaturist, zato so ga kmalu premestili v uredništvo »Narodne armije« v Beogradu, kjer je delal polnih 14 let. Bil je dalj časa razpet med pisanjem in karikaturu. V založbi Narodna armija je izdal knjigo »Ljubljana, mesto heroj«, v založbi Dječjih novina iz Gornjeja Milanovca v zbirki Legende pa dela: »Ljubo Šercer«, »Franc Rozman-Stane« ter zbirko vojaških karikatur pod naslovom »Vojak in njegov svet«. Za svoja dela je prejel več priznanj in nagrad.

Podpolkovnik Leo Korelec živi zdaj v Ljubljani in je že nekaj let glavni in odgovorni urednik tednika »Naša vojska«, glasila ljubljanskega armadnega področja.

V svoji knjigi »Tomšičevci«, ki jo je v 2000 izvodih natisnila Vojna štamparija Split, je avtor predstavil Toneta Tomšiča, organizacijskega sekretarja centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, vizionarja revolucije, ki so ga italijanski fašisti 21. 5. 1942 ustrelili v Gramozni jami. Že naslednjega dne je glavni štab par-

tizanskih odredov Slovenije ukazal, da se ustanovi I. slovenski proletarski udarni bataljon Toneta Tomšiča. Bataljon je bil ustanovljen 22. junija 1942, postopoma pa je prerasel v brigado, ki jo je glavni štab NOV Slovenije ustanovil 16. julija 1942 v vasi Cesta pri Starem logu na Kočevskem.

V knjigi »Tomšičevci« opisuje boje I. proletarskega bataljona ter nočni napad na Ratež, kjer sta bila ranjena namestnik komandanta in komisar brigade, kasnejša heroja Daki in Nande. V veliki poletni italijanski ofenzivi se je brigada po bataljonih izvelela iz obkolitve. Pridobila si je izkušnje in postala bojevitejša. V bojih po vsej Dolenjski je brigada sodelovala s Cankarjevo in Gubčevovo brigado, s hrvaškimi enotami pa v borbah v Žumberku in Vivodini. Sodelovala je v napadu na Pleterje in Ambrus. Sredi julija 1943 so bili tomšičevci razporejeni v Štirinajsto divizijo, s katero so sodelovali v napadu na Žužemberk. Ob kapitulaciji Italije je brigada razoroževala italijansko vojsko med Kočevjem in Ribnico. »Glas svobode« je v reportaži Frančka Drenovca izredno zanimivo opisal uspešno miniranje Štampetovega mo-

stu. Po borbah na Notranjskem so tomšičevci sodelovali v le delno uspešnem napadu na Kočevje.

Že v prvih dneh januarja 1944 je brigada s Štirinajsto prek Hrvaške, Save in Sotle ponesla plamenico upora in boja na Štajersko. V pogovorih z udeleženci pohoda avtor doživeto opisuje gostoljubnost in pomoč prebivalcev Turopolja in Zagorja, srečanja z borci pod Moslovaškimi gorami in Kalniškom, nastope kulturnika Kajuha v Cazini in podobno. Po končani prvi štajerski ofenzivi in težkih bojih za osvoboditev Zgornje Savinjske doline je brigada vsa zimo 1944/45 sodelovala v vsakodnevni borbi na Pohorju, na Moravskem, na Graški gori, Podvolovlju in drugod. Že po uradni kapitulaciji Nemčije je od 13. do 15. maja 1945 sodelovala v zadnjih bojih na Poljani, Holmeu in Libuški gmajni. Tomšičevci so izredno ponosni, da so sodelovali v zadnjih bitkah 2. svetovne vojne in da so prehodili izredno težko in krvavo pot, ki je trajala skupaj 1034 bojnih dni. V Tomšičevi brigadi so bili borci iz vseh krajev Slovenije. To je bila v pravem pomenu besede kadrovska brigada, iz katere so izšli starešine, ki so

širili ideje NOB in kovali bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti. Brigada je dala 13 narodnih herojev in celo vrsto povojnih višjih poveljnikov v JLA. Brigada je bila za svojo junško borbeno pot odlikovana z redom narodne osvoboditve, z redom partizanske zvezde z zlatim vencem in kot prva slovenska brigada z redom narodnega heroja.

Pri pisanju knjige so z mladim avtorjem tesno sodelovali mnogi borci in člani odbora Tomšičeve brigade. Med njimi posebej omenjamo mentorja Staneta Škrabarja in predsednika zgodovinske komisije skupnosti Tomšičeve brigade Miho Butaro-Aleksa.

Knjiga je tiskana v manjšem formatu. Zaradi izredno bogatega materiala je v njej mogoče premalo fotografij, ki bi popestrile branje. Ob predstavitvi sekretarja Toneta Tomšiča bi bil za bralce zanimiv opis večkratnih poskusov dramatičnega reševanja Toneta Tomšiča iz zaporov v Ljubljani in Radovljici. Bralci bi spoznali, kaj vse je partija organizirala, da bi iz fašističnih krempljev iztrgala organizacijskega sekretarja CK KPS Toneta Tomšiča.

Miloš Rutar

Dvajset let Festivala Kurirček

Predsednik IO prof. Jože Filo govori o pestri dejavnosti festivala širom Jugoslavije

Letošnje leto je 20. jubilejno leto delovanja Festivala Kurirček, ki si je s svojo dejavnostjo in številnimi prireditvami pridobil sloves ne samo v Sloveniji, temveč tudi v drugih jugoslovanskih republikah. Uresničuje prenašanje revolucionarnih tradicij NOB in socialistične revolucije, spodbuja umetniško snovanje za otroke in mladino na temo iz NOB ter umetniško snovanje za otroke in mladino na to tematiko spremlja, popularizira, vrednoti in približuje mladini. V mladem rodu razvija ljubezen do domovine v tisti veličini, ki je bila izražena v narodnoosvobodilni borbi in je ohranjena in izpovedana na umetniški ravni v književnih zapisih, likovnih, glasbenih in drugih umetniških predstavah.

Predsednik izvršnega odbora FK prof. Jože Filo je dejal, da je festival nastal v krogu sodelavcev mladinske revije Kurirček in je dobil svoj dom v Mariboru. Glede na obseg svojega delovanja pa je kmalu postal vsejugoslovanski, njegove prireditve so iz začetnih bolj manifestativnih prerasle v izrazito delovne. Na zastavljeni poti se je ves čas vsebinsko bogatil ter ob zavzetosti svojih sodelavcev iz vrst književnikov in drugih umetnikov, znanstvenikov, pedagogov, založnikov in urednikov, borcev NOB ter mnogih družbenopolitičnih delavcev peštril delovni program v okvirih svojih raznovrstnih manifestacij oz. na področju svojega študijskega strokovnega dela. Pri uresničevanju svojih programov, v katerih so v središču umetniške ustvarjalne spodbude, povezane s temami iz NOB in naše revolucije, je FK zlasti sodeloval z ZZB NOV, ustanoviteljico festivala, in JLA, njeno pokroviteljico.

Vrsta manifestacij

Med manifestacijami so v prvi vrsti literarni nastopi, ki so namenjeni zlasti šolski mladini, pa tudi vsekakor in delovnim kolektivom, da bi z umetniško besedo in z neposredno oživilnimi spomini na NOB orisali svetlo epopejo jugoslovanskih narodov in narodnosti in v njej uresničene vrednote: boj za neodvisnost, ljubezen do svobode in ljubezen do domovine. Po približni oceni je

bilo v okviru Festivala Kurirček v letih njegovega obstoja v Mariboru in širši okolici, Beogradu, Zagrebu, Varazdinu in drugod 2819 literarnih nastopov. Na literarnih nastopih in strokovnih posvetih je sodelovalo več kot 200 književnikov, likovnih in glasbenih umetnikov ter strokovnih sodelavcev. Zvesti spremljevalci festivalskih prireditev ter literarnih nastopov so bili vsa leta tudi člani ZB, ki so se prireditve udeleževali v domačem kraju. Zelo uspešna oblika spodbujanja umetniškega ustvarjanja na temo iz NOB oz. revolucije so natečaji, ki jih razpisuje Festival Kurirček: literarni za književnike, glasbeni (zborovske skladbe za otroke in mladino) ter literarni in likovni za pionirje in mladino. Vsa leta sta bila zelo uspešna literarni in likovni natečaj za pionirje in mladino. Letno šole iz raznih krajev v Jugoslaviji pošiljajo tudi po več tisoč literarnih prispevkov in do 1500 likovnih izdelkov. Glasbeni natečaj zajema zborovske kompozicije za otroke in mladino na besedila partizanskih pesmi. Najboljšo bero s tega natečaja izdaja FK v sodelovanju s Partizansko knjigo in ob materialni pomoči republiškega odbora ZZB NOV Slovenije v obliki pesmarice »Zapojmo veselo«.

Za izjemne umetniške stvaritve s tematiko iz NOB oz. revolucije podeljuje FK svoje najvišje odlikovanje – priznanje partizanskega kurirja.

Med glasbenimi priredi-

tvami velja še posebej opozoriti na bienalno revijo mladinskih in otroških pevskih zborov »Srečanja ob partizanski pesmi«, na kateri sodelujejo najboljši slovenski mladinski oz. otroški pevski zbori, ki jih izbere žirija na vsakoletnem republiškem

Letošnje prireditve bodo še posebej privlačne

Letos decembra bodo v Mariboru sklepne prireditve Festivala Kurirček 1982. Pripravili bodo posvetovanje na

RAZPIS

Festival Kurirček Maribor razpisuje za leto 1982 literarni natečaj za krajše prozne sestavke, pesmi in dramski prizor s tematiko iz naše revolucije:

I. PESEM ZA OTROKE

1. nagrada: 5000

2. nagrada: 4000

II. PROZNI SESTAVEK (črtica za otroke)

1. nagrada: 5000

2. nagrada: 4000

III. KRATEK DRAMSKI PRIZOR

OZIROMA SKEČ, PRIMEREN ZA OTROKE

1. nagrada: 5000

2. nagrada: 4000

Razpisa se lahko udeleži sleherni državljani SFRJ.

Razpis je anonimen.

Posamezne prispevke je treba opremiti z geslom, popolne naslove pa priložiti v zaprtih ovojnica.

Prispevke pošljite do vključno 1. decembra 1982 na naslov:

Festival Kurirček Maribor
62000 Maribor, Tomšičeva 45

Zaželeno je, da avtorji pošljejo vsaj tri kopije. Žirijo bodo sestavljali književniki in predstavniki FK.

Festival Kurirček

zborovskem tekmovanju v Zagorju ob Savi. V strokovno-studijski program dela FK sodi zbirka umetniških del – leposlovnih knjig oz. periodike ter likovnih stvaritev s tematiko iz NOB oz. naše revolucije. Zbirka služi v študijske namene in v Mariborski knjižnici, kjer je postavljena, skrbijo za njeno načrtno širitev ter za strokovno obdelavo gradiva. Publikacija Otrok in knjiga, ki je nastala na pobudo FK, izhaja že od leta 1972 in je iz zbornika prerasla v revijo, ki izhaja dvakrat letno.

temo: Družbena angažiranost v umetniškem snovanju za otroke in mladino na literarnem, glasbenem in likovnem področju. Takrat bodo v Mariboru pripravili tudi razstavo likovnih izdelkov in razstavo leposlovja s tematiko NOV za otroke in mladino. Literarnih srečanj književnikov in borcev NOB v šolah v Mariboru, Celju, Ljubljani, na Koroškem in drugod se bo udeležilo 50 književnikov iz vseh republik in pokrajin, kakor tudi večje število borcev in članikov JLA. Tudi letos bodo

podelili priznanje partizanskega kurirja in izročili nagrade udeležencem glasbenega in literarnega natečaja. Na »Srečanju ob partizanski pesmi« bo sodelovalo 20 slovenskih mladinskih oz. otroških pevskih zborov.

Prireditve tudi v Zagrebu, Beogradu in Novem Sadu

Tridnevne prireditve v Zagrebu bodo sredi oktobra in se jih bo predvidoma udeležilo 16 književnikov iz vseh republik. Skupaj z borci bodo obiskali zagrebske osnovne in srednje šole ter sodelovali na literarnih nastopih. V okviru Kurirčkovih prireditev bo v Zagrebu še več srečanj s širšim občinstvom (književni klub, Založba Mladost). Osrednja prireditve bo literarno srečanje v dvorani Lisinski z bogatim kulturnim programom.

Prireditve v Beogradu in Novem Sadu se bodo odvijale ob 29. novembru – dnevu republike. Na njih bo sodelovalo 12 književnikov iz vseh naših republik, ki bodo dva dni nastopali v Beogradu in en dan v Novem Sadu po šolah. Sodelavci Festivala Kurirček se bodo letos udeleževali tudi sorodnih festivalskih prireditev (Zmajeve dečje igre, Jugoslovanski festival otrok Šibenik in Kurirček Kičevo v Makedoniji).

Ob pestri in razvejani dejavnosti Festivala Kurirček pa vsekakor kaže opozoriti na njegov status, ki kljub dolgoletnemu dogovarjanju in govorjenju na najrazličnejših forumih še vedno ni urejen. Vsekakor gre za festival, ki zasluži vso podporo ne samo organizacije ZB in JLA, temveč širše družbene skupnosti, saj opravlja pomembno poslanstvo na področju prenašanja revolucionarnih tradicij NOB in socialistične revolucije in spodbuja umetniško snovanje za otroke in mladino s tematiko NOB.

M. Kos

Glosa
Hvalnica
kavi ali
norosti

Hvalnice bi bilo treba peti – recimo: varčevanju, delavnosti, gospodarskim uspehom, blaginji, pa tudi zdravi pameti. Saj jih tudi pojemo, vsekakor nam za to ne primanjkuje besed. Zadnja leta so nekatere besede na čelu s stabilizacijo že v precej dolgotrajni modi. Sicer se moda hitro spreminja in zdi se, da smo doslej veljavne mode res že siti. Menda tudi nismo bili nikdar resnično navdušeni zanjo. Moda je bila namreč prav tako, da smo imeli praznično, zelo slovesno, našminkano, javno edino veljavno modo – mogočne, lepe besede ali vzvišeno, nezmotljivo teorijo, medtem ko je bila vsakdanja, »delovna« ali praktična moda čisto navadna »praksa« ali nekakšna dejanja brez besed. Če bi za ta dejanja kdo znal napisati note, bi po njih lahko zapeli mogočno himno, hvalnico norosti. Sicer pa jo pojemo brez not, kakor je pač mogoče počenjati vsako neumnost brez vsakih pravil in navadno proti vsem pravilom, predpisom, zakonom, predvsem pa proti zdravi pameti. Res je, po predpisih je dandanes marsikaj onemogočeno uvažati, toda povpraševanja po zdravi pameti nikdar ni bilo. Od kod bi naj pamet tudi uvozili in kaj bi naj počeli z njo?

Vendar bi človek mislil, da se bo vsaj nekaterim zbistrla glava, saj toliko kave kot zdaj niso popili še nikdar. Kava bi res zaradi te svoje lastnosti, da bistri glavo in da preganja celo najhujšega mačka, zaslužila veličastno hvalnico. No, kaže, da jo premnogi naši rodoljubni občani, patrioti da je kaj, saj ni še nihče bolj očitno razkazoval svojega rodoljubja v Trstu, pa v Celovcu, Lipnici (Leibnitz), Gradcu, na Dunaju itd. – cenijo vsekakor še bolj kot narodno čast, ugled svoje domovine in druge takšne malenkosti. Še naslednji dan po takšnih manifestacijah kofetarskega rodoljubja tržške ulice izpričujejo, da ni še noben drug rodoljub tako cenil kave, se zanjo žrtvoval, tvegaval vse, kar pač premore, si priboril zanjo dinarje, devize ali kar čisto zlato.

Naše rodoljubje, odslej edino pravilno imenovano kavoljubje (morda še bolj pravilno: brezvestna norost), pa se kaže še bolj prepričljivo na poštah jugoslovanskih glavnih mest: kilografske pošiljke kave so dobesedno zadušile poštni pisemski promet in vonj po kavi na poštah se je že zgostil do eksplozivne napetosti. »Rodoljubi« so se znašli: imajo zveze, devize in pravniške talente – vse luknje v zakonih imajo tako rekoč v mezincu! Kako nadarjeni narodi smo, mi jugoslovanski kavoljubi! Svet nas lahko občuduje in mora nas občudovati spričo vesoljnega tarnanja, kako strašno nam primanjkujejo devize, pa navzlic temu kar zasebno uvažamo več kave, kot smo je včasih »zunanjetrgovinsko«, ko je v redni prodaji ni nikdar primanjkovalo. Mogočna hvalnica norosti – kava nam je udarila na možgane...

efes

Sedemdeset let Erne Muserjeve

Skromna pa vedno zadržana, kadar je treba spregovoriti o sebi, takšna je bila tudi ondan, ko smo želeli z njo spregovoriti nekaj besed o njenem dosedanjem ustvarjalnem življenju. Nič ne de, smo si rekli in pobrskali med podatki, da bi ob njeni sedemdesetletnici naštevli vsaj delček tega, kar je Erna Muserjeva desetletja delala za bogatitev slovenskega jezika in ljubezni do njega, za spomin in opomin mlajšim generacijam na strahoto minule vojne, za hitrejše in ustrežnejše reševanje vprašanj družbenega položaja žensk in seveda za »dušo«, ko je žalosti, boleti in spoznanja o lepoti prelila v pesmi.

Že pred vojno je začela s slavističnim pedagoškim delom na soboški gimnaziji. Vojni čas tudi njej ni prizanašal. Kot aktivistko Osvobodilne fronte (od leta 1941) so jo najprej zaprli Italijani, nato pa je skusila še grozote nemškega nacističnega taborišča Ravensbrück. Po srečni vrnitvi iz internacije je v svobodni domovini nadaljevala svoje delo kot sourednica pedagoške revije Popotnik in sourednica beril slovenskega

in srbohrvaškega jezika za osnovne šole. Uredila je in s spremeno besedo opremila izbor kratke Cankarjeve proze, v monografiji je zajela življenjsko delo Anice Černejeve (ob zbirki njenih pesmi), uredila je pesniške zbirke še nekaterih avtoric in se lotila osvetljevanja literarnozgodovinske in idejne vloge Zofke Kvedrove v slovenskem prostoru.

O ženskem vprašanju in vprašanju ženske enakopravnosti je Erna Muserjeva pisala že kot študentka, kasneje pa je kot sodelavka Inštituta za zgodovino delavskega gibanja pripravila izbor marksističnih besedil o socializmu in osvobodanju žensk. Za zbornik o Ravensbrücku, ki ga je pripravila skupaj z Vido Zavrlovo, je prejela tudi nagrado vstaje slovenskega naroda.

Tem skromnim vrsticam ob jubileju dela in snovanja polnega življenja prilagamo še pesem iz pesniške zbirke Erne Muserjeve, ki je izšla 1946. leta pod naslovom »Vstal bo vihar«.

B. Ž. J.

Zakaj je sonce – kaj silnemu žične ovire?

V bedo, umiranje naše kot v srečo kje daleč sveti.

Zunaj nebo kot kjerkoli nad svetom modri se, zunaj je veter, svoboda – o, nočem, nočem umreti.

Krste še prazne čakajo bele in bedne.

Koliko trupel že naših so v tuja ta polja zvozile? Sestre, katero od nas boste jutri morda položile golo na golo? – O, nočem, tu nočem umreti.

Sleherno vlakno v telesu se smrti, razpadu upira,

vpije po zdravju, življenju, po zemlji in svetu, vpije po delu – s svobodnimi gnesti bodočnost, vpije po sreči – po soncu, ki v morju umira.

Zunaj je sonce in veter, tu notri smrt in zatohlost, daleč nekje domovina – o, nočem, nočem umreti.

(Pesniško zbirko »Vstal bo vihar« je 1946. leta izdala založba Naša žena).

Po sledeh pisma iz Hrastnika

Ali ima lahko wehrmann, ki je sodeloval pri poboju partizanov, status borca?

Marca letos mi je pismonoša prinesel pismo meni do tedaj neznanega člana ZB NOV Hrastnik. Berem in berem ter komaj verjamem v resničnost podatkov, posredovanih v nekaj stavkih.

»Spoštovani! Mnogokrat sem že bral tvoje članke v časopisih, zato te prosim, če bi hotel pomagati sorodnikom in meni, da prikazemo morilce postreljenih in popljuvanih partizanov (4 mrtvi in 3 ranjeni).

Sedaj pa, da boš vedel, za kaj gre. Vse zadeva NOV in še živeče morilce, ki niso bili za krvavo dejanje nikoli kaznovani, temveč nagajeni z vele-pokojnino in partizansko dobo. Sem edini preživeli tega pokola in zato te prosim v imenu svojcev in v svojem, da nam pomagaš, da dobijo zaslužen kaznen...« In spodaj podpis z naslovom: Ferdo Bevc

Pojasnilo ZZB NOV
Hrastnik

Takšnim prošnjam je težko odreči, saj pismo izraža zaupanje vame in priznanje mojemu pisanju. Toda, je mogoče, da se kaj takega ni razčistilo toliko let po vojni? Kaj pa če mi je pismo napisala psihično motena oseba?

Iz previdnosti Bevcu nisem takoj odgovoril, pač pa sem z vsebino pisma seznanil predsedstvo ZZB NOV Hrastnik in jih prosil za pojasnilo, ki je hitro prispelo na mojo mizo:

»Na osnovi vašega pisma o zadevi našega člana tovariša Ferdinanda Bevca, rojenega 19. junija 1920, 60-odstotnega vojaškega vojne invalida, vam sporočamo naslednje podatke in naše mnenje:

V začetku leta 1980 se je tovariš Ferdo Bevc prvič osebno oglašil pri našem združenju z željo, da razkrinka ljudi, ki so sodelovali v zasedi na Ani nad Hrastnikom in povzročili smrt štirih borcev in njegovo ranitev.

Mnenja smo bili, da njegovo izjavo zapisniško overimo ter jo nato odstopimo v nadaljnjo obravnavo UJV. Na dve pisni povabilu pa se tovariš Bevc ni oglašil. Mislili smo, da tovariš Bevc nima konkretnih obrazložitvev in ustrezne dokumentacije. Bili smo enotnega mnenja, da samo na ustno izjavo in obtožbe ne moremo ukrepati, zato zadeve nismo odstopili UJV.

Res pa je, da še živijo trije člani, ki so sodelovali ob tem napadu in so člani ZB NOV. To so... (izpuščam imena. Opomba J. Vidice)...

Na osnovi teh ugotovitev je bilo naše mnenje, da bi zgoraj navedene ob vstopu v NOV v zbirnih centrih zanesljivo zaslišali, ugotavljali njihovo krivdo in jih tudi kaznovali.

Tovariš Bevc je o tem napadu nemške zasede (wehrmannschafta) razpravljaj na letni skupščini Zveze vojnih invalidov Hrastnik dne 11. 12. 1981. Tudi tu ni posredoval konkretnih ugotovitev, ali so imenovani streljali in ali so krivi za smrt štirih borcev in njegovo ranitev. Ob tej priliki mu je bilo pojasnjeno, da brez konkretnih dokazov ni mogoče obsoditi teh ljudi, da so vse druge priče že umrle, da pa ti trije še živeči trdijo, da niso streljali. Po 38 letih bi tudi UJV težko ugotovila dejansko stanje dogodkov, ki so se vršili v tisti tragični noči 2. junija 1944.

Da zaključimo. Zadeva nam je znana, ne gre le za osebne spore ali sovraštvo. Gre za osebno prizadetost, ker so pokojnine imenovanih neprimerno višje, kot jo ima tovariš Bevc.

Ferdo Bevc je vdovec, živi zelo osamljeno, posledice iz NOB so ga zelo izčrpale, je zelo živčen in ima občutek, da se mu godi krivica, ker imajo drugi in še celo tisti, ki so sodelovali ob njegovi ranitvi, boljše materialne in socialne pogoje za življenje...«

Kako Bevc opisuje
tragično noč

Po prejemu citiranega pisma sem Bevcu povabil v Ljubljano. Ko sem mu ponudil pijačo, mi je povedal, da že 24 let ni zaužil alkohola.

»Bilo nas je deset otrok,« mi je pripovedoval, »jaz sem deseti. Pet bratov in pet sestra, zdaj živimo le še trije, dva brata in sestra. Sedem rudarjev je bilo v naši družini: oče, nas vseh pet bratov in sestra Marija. 1928. leta je šla sestra z možem, Trboveljčanom, in otrokom v Francijo. Nikoli več se nam ni javila in ne ve mo, kaj se jim je zgodilo.

Doma smo redili kravico, zemljo za krmno smo imeli v najemu. Pri petnajstih letih sem se zaposlil v rudniku, vendar sem delal v zunanjih obratih, ker v jamo ni smel nihče pred osemnajstimi leti.

Zdaj pa o tistem večeru. Bila je mobilizacija za NOV in POJ. Popoldne tistega petka je prišel k meni na dom partizan, doma menda iz Čemšenika nad Zagorjem. Rekel mi je, da sem mobiliziran in naj pridem zvečer do Ane. Tako se imenuje nizka podolgovata rudarska hiša, v kateri je stanovalo devet družin. Je dvajset minut od Hrastnika, v hribu Studence.

Ob pol devetih sem prišel do zmenjene javke pri Ani; z opremo, toda brez orožja. Nekateri so bili že tam, drugi so prihajali. Čudno se mi je zdelo, da so nam za vodiča dodelili samo enega partizana, oboroženega s puško. Veliko sem po vojni spraševal, toda nikoli zvedel, kdo je to bil.

kriza izza žive meje skrita wehrmannschaftovska zaseda. Hrastniške wehrmanne je vodil domačin Maks Bauer, ki je delal v hrastniški steklarni. On je bil tedaj komandir te zasede, ki je štela, kot sem pozneje zvedel, le okrog deset wehrmannov, domaćinov. Nobenega Nemca ni bilo med njimi.

Wehrmanni nas sploh niso ustavili, pač pa je izza ograje v

Ferdo Bevc, upokojeni rudar iz Hrastnika, obtožuje še živeče wehrmanne, zdaj člane ZB NOV. Morilska wehrmannska zaseda je bila pod sedlom.

nemščini odjeknilo povelje: Feuer! (Ogenj!)

Rafali in bombe so rezali nočno tiho, vmes pa kriki umirajočih in ranjenih. Pokosil me je rafal, morda mitralješki, morda iz brzostrelke. Tega ne vem. Šest strelcev sem dobil v desno nogo in sedmega v spodnji del trebuha. Ta krogla je še vedno v kolku in me v slabem vremenu strašno boli. Plazeč sem se umikal, tedaj pa sem bil zadet še v levo ramo in krogla je izbila ven pri lopatici na hrbtu in pri izhodu razcefrala tkivo. Še kar naprej so streljali.

Avugst Vrtačnik je padel poleg mene. Zadeti je bil v trebuh in se je z rokami držal za rano ter vlekel noge k sebi. Tedaj mu je pod noge priletela bomba, ki

Holca, ki je stanoval le 100 metrov od naše hiše, brat pa nazaj h kozolcu, kjer je pomagal ranjenemu vodiču. Holc me je obvezal in mi zaustavil krvavitev.

Zjutraj pridejo k nam wehrmanni Maks Bauer, Obrčkal, Kepa in Velikonja. Le prva dva sta pogledala skozi vrata. Pa se namrdne Obrčkal: »Kar ustrelimo ga, saj tako ali drugače ne bo nič z njim!«. Bauer pa: »Poj-

Ferdo Bevc, upokojeni rudar iz Hrastnika, obtožuje še živeče wehrmanne, zdaj člane ZB NOV. Morilska wehrmannska zaseda je bila pod sedlom.

dimo!«. Dopoldne istega dne je v bližino pripeljal nemški sanitetni avto. Domačini so me na nosilih odnesli do avta.

V bolnici v Trbovljah so me gestapovci dvakrat zasliševali (Kramheller in Šmid). Kam smo hoteli, koliko nas je bilo in podobno. V bolnici sem bil do decembra 1944. leta, potem pa do svobode doma. Po vojni so me mnogokrat zdravili, toda nikoli ozdravili.

Že v bolnici sem zvedel, da se wehrmanni tiste noči niso upali vrniti v Hrastnik. Skriti v gozdu so čakali jutro. Zanimivo je, da je po isti poti kake pol ure kasneje za nami šla druga skupina mobilizirancev, ki pa je skozi Križ šla brez strela. Wehr-

zasede sploh člani naše organizacije? Ne morem razumeti, da ima lahko wehrmann iz te zasede status borca. ... Če bi bil količkaj vreden, bi nas lahko opozoril na zasedo.

Dva pogreba

2. junija 1944. leta pozno zvečer so nad Hrastnikom padli:

1. Avgust Vrtačnik, rudar iz Hrastnika, star 34 let, zapustil je ženo Pavlo in hčerko.

2. Franc Guček, rudar iz Hrastnika, star 31 let, samski (svak Avgusta Vrtačnika).

3. Franc Babič, rudar iz Hrastnika, star 34 let, zapustil je ženo in sina Janka in Francija.

4. Karel Kaluža, star 24 let, rudar iz Hrastnika, samski.

Ranjeni pa so bili Ferdo Bevc, Jaka Kladnik (rudar, umrl pred nekaj leti) in neznani vodič.

Mrtve so pokopali na hrastniškem pokopališču na Dolu pri Hrastniku in to v družinske grobove. Tistega popoldneva sta bila namreč dva pogreba. Pri prvem so pokopali padle člane rudarske straže, ki so branili rudniške naprave pred napadi šlandrovcev. Hrastniški župan je sprožil veliko agitacijo, da bi se ljudje v čim večjem številu udeležili prvega pogreba. Mnogi, ki so se iz strahu in političnega pritiska morali udeležiti prvega pogreba, so drugega počakali kar na pokopališču, nekateri pa so šli spredu naproti. Tako se je pogreba štirih žrtev wehrmannske zasede udeležilo veliko več pogrebcev kot prvega.

Kaj pravi wehrmann?

Bivšim borcem morda malo čudno zveni pripoved o tem, da se je morilska zaseda wehrmannov po poboju domačinov skrivala v gozdu vse do jutra. Zato moram pojasniti, da je tiste noči v hrastniški kotlini gmelno in pokalo na vseh konceh in krajih. Wehrmanni niso vedeli, kje so njihovi (wehrmanni, člani rudniške straže in Nemci) in kje partizanske enote.

»Štab III. bataljona je 2. junija poslal dve četi na mobilizacijo v Hrastnik, eni četi pa je dal nalogo, da izvede sabotažno akcijo na žičnico in pogonske naprave v rudniku,« piše dr. Miroslav Stiplovec v knjigi Šlandrova brigada. In naprej:

»Po začetku streljanja so šlandrovci začeli obstreljevati še

nji boj. Drugega bunkerja pa niso uspeli popolnoma uničiti, ker je desetčlanski tovarniški straži prišla na pomoč enota orožnikov in vojske... Se pred prihodom novih nemških sil pa je nekaj borcev 1. čete uspelo priti do strojnih naprav in jih uničiti. Presekali so vlečno vrv žičnice in z veliko hitrostjo spustili vagončke proti spodnji postaji in jih razbili...«

Nemško poročilo navaja, da so borci v tej noči mobilizirali 26 moških fantov.

Udelpjal sem se v Hrastnik, kjer me je Bevc že čakal. Skupaj sva odšla v pisarno ZZB NOV. Sekretar Tone Prosenec mi je povedal, da se je pogovarjal z dvema članoma ZB NOV, ki sta bila tedaj v wehrmannski zasedi. Priznata, toda trdita, da nista streljala. Čudno, da te drame niso po vojni bolj temeljito raziskali in stehali krivde vsakega v zasedi. Tisti, ki ima status borca, je šel v partizane čez dober mesec, drugi štiri dni za njim in tretji septembra.

Da je nekaj zelo zelo nejasno, sumljivo, zakrinkano, pove tale uradni podatek: Tistemu, ki ima status borca, sta podpisala dva, od katerih je eden že umrl, drugi pa še živi. V izjavi sta zapisala, da je bil omenjeni že pred vojno skojevec, kar pa sploh ni res in moč tega ni omeniti niti v svojem življenjepisu. Kako sta si lahko (in zakaj) priči izmislili ta podatek? Njegovo sodelovanje z OF pa je s pričami tako posplošeno opisano in brez točnih podatkov in datumov, da je spet čudno, kako si je pridobil status borca.

Obiskal sem ga na njegovem domu. Prizna, da je bil v zasedi.

»Bilo nas je okoli deset,« pravi. Prvo kolono mobilizirancev so spustili mimo in naprej, ker Bauer ni vedel, kdo so in koliko jih je. Streljali so na drugo kolono. Njega in Obrčkala je komandir wehrmannov Bauer poslal na drugo stran za Zavraskovo hišo. Bila sta v predstraži. Zaseda se je zbal partizanov in se je res skril do jutra. On in Obrčkal pa sta ostala za tisto hišo do jutra. Zato je tudi tretja kolona mobilizirancev šla skozi Križ brez strela, ker tam ni bilo več wehrmannov. Z drugimi wehrmanni sta se dobila šele zjutraj, ko so šli mimo mrtvih nazaj v Hrastnik. Ne on niti Obrčkal nista izstrelila niti naboja.

Na vprašanje, če je videl in slišal kolono, mi odgovori pritrdilno. Kako, če pa je Zavraskova hiša na drugi strani hriba? Nasprotja v razodetju so očita. Zaseda je bila obrnjena proti Hrastniku in ne proti hribu. Torej je zaseda čakala na vrnitev partizanov in mobilizirancev. Kam je torej komandir postavil predstražo: za hrbet ali proti Hrastniku, da bi mu poročala ali kako drugače dala znamenje, koliko šteje prihajajoča kolona?

Na vprašanje, če so vedeli, da so partizani v Hrastniku, odgovori, da ne. Strele pa so slišali. Za vraga, menda niso mislili, da se wehrmanni in Nemci urijo ali pa med seboj za šalo obstreljujejo? Ponovno: Zakaj pa se je potem zaseda skrila? Spet odgovor: Bali smo se vrniti. Torej so le vedeli, da je v Hrastniku kar precej partizanov. Kako je mogoče, da so streljali prav na tisto kolono mobilizirancev (sicer prostovoljcev, ker je vsak sam prišel na javko), ki je imela le enega oboroženega spremljevalca in ki je štela najmanj moških fantov? Kdo je zasedo obvestil, da je v koloni le eden oborožen s puško? Kaj pa tista dva v predstraži?

Jeza Ferda Bevca je upravičena, čeprav je nerazumljivo, zakaj hoče to šele zdaj razčistiti.

Bo član ZB NOV, ki je podpisal wehrmannu iz te zasede, da je bil skojevec že pred vojno, kaj odgovarjal za neresnično izjavo? In kaj bo s tistimi s statusom borca, katerim je morebiti potrebne izjave podpisal omenjeni wehrmann? Saj mora to za seboj potegniti ne le moralno, temveč tudi materialno odgovornost z vsemi posledicami.

Kdo se bo lotil te kočljive zadeve?

Kdo bo odgovoril na vprašanje, zastavljeno v naslovu: Ali ima lahko nekdo status borca, če je sodeloval v morilski zasedi wehrmannov? **Jože Vidic**

Avgust Vrtačnik

Franc Guček

Franc Babič

Karel Kaluža

Gremo na Kal, nam reče. Bilo nas je osem, vsi iz Hrastnika. Vodič ni šel na čelo, ampak bolj zadaj. Saj mu ni bilo treba, ker smo vsi poznali pot na Kal. Tam je turistični planinski kraj. Na vrhu Kala je bila baraka, spodaj gostilna in rudarji so tja hčili na izlete. Vendar do Kala nismo prišli.

Bila je svetla, prijetna poletna noč. V bližini tri osamljene hiše in baraka.

V koloni eden za drugim pridemo do Križa, razpotja, pičlih 15 minut od Ane, kjer smo se zbrali. Kraju se pravi Križ, ker je tam znamenje križ s pribitim Jezusom. Okoli poti je bila živa meja, tik izza nje križ in okrog

mu je odtrgala nogo in ga razmesarila. Tu so štirje padli, trije pa smo bili ranjeni, tudi vodič.

Po poboju sem se prevaljal do kozolca, poleg katerega je Pavličeva hiša (le 50 metrov pod Križem). Pavlič je bil upokojeni rudarski nadzornik. Njegova žena je najprej prišla do mene, pogledala še vodiča, ki se je tudi ranjen znašel blizu mene, potem pa pohitela k nam domov. Pritekla sta mati Tončka in brat Tone. Na preprostih nosilih, katera uporabljajo za nošenje prašica na ploh za zakol, sta me odnesla domov. V kuhinji sta me položila na tla. Mati je pohitela po bolničarja Franca

manni so se namreč že skrili. Domačini so jih zjutraj videli, zato nihče ne more zanikati sodelovanja v zasedi. Komandir wehrmannov Maks Bauer je bil po vojni na javnem procesu v Celju obsojen na smrt in ustreljen. Na razpravi, na kateri sem nastopil kot priča, je priznal, da so na nas vrgli okoli 15 bomb in izstrelili veliko nabojev za puške, brzostrelke in mitraljez.

Likvidirana sta bila tudi wehrmanni Ivan Kepa in Karel Velikonja. Obrčkal je po vojni umrl naravne smrti. Jaz ga tedaj nisem obtoževal, imel je hčerko v partizanih.

Toda, kako je mogoče, da so trije še živeči wehrmanni iz te

Partizanske domačije

27

Od Ahaca k partizanom

Kmetija, ki so jo tolkli s krvavim bičem

K Zgornjemu Zalazniku nad Trbovljami ne sega več dim trboveljske industrije, niti ni moč videti orjaškega dimnika, ki napolnjuje dolino, večno ovito v prašno meglico. Dvesto let že živijo Zgornji Zalazniki na tej domačiji, v sosesčini, od koder so desetletje odhajali v dolino zasavski knapi, nekdanji brezpravni izkoriščani raja.

Gospodarja Gvida ni bilo doma, kmetijo je čuvala žena, pod hišo je v mučni sopa-

in socialdemokrati, vse dokler ni zapihal nekoliko drugačen veter in se je od kleri-

se je povezal z napredno mladino, pa tudi s starimi komunisti, Lojzom Hohkrautom, Vilkom Vreskom, Francem Salamonom, Rudijem Knezom, Fricem Keršičem...

Rudijev brat Tone se teh dogodkov dobro spominja, celo z izredno natančnostjo našteva imena.

»Ob zlomu Jugoslavije je

Zgornji Zalaznik nad Trbovljami

rici obračala zjutraj pokošeno travo, katere duh se je omamno vrtinčil v zraku. Še nižje pod cesto, ki pelje na Zalaznikovino, je hrumul težak železni orjak: vaščani zaselka na robu Trbovelj so si urejevali cesto. Med njimi je

Tone Ahac

bil tudi Tone Ahac, gospodarjev brat.

Tone se ni dal kaj došti prositi.

»Prav je, da tudi o teh skromnih domačijah pride kaj na svetlo,« je dejal ves razgret, brez srajce, prepoten in poln pristne dobre volje, ki jo človeku vtisne delo.

Skromna Zalaznikova, Ahacova kmetija ni bila zmožna preživljati vseh štirinajst otrok, kolikor se jih je rodilo očetu Rudolfu in materi Mariji. Ko je takrat, še ves zagnan in brez težkih življenjskih spoznanj, Rudolf prevzel kmetijo, otrok seveda še ni bilo, je vedel, da bo treba v kmetijo veliko vlagati, če hoče, da bodo vsaj za silo živeli.

»Kdor v mladosti sadje sadi, v starosti gladu ne trpi,« je imel navado reči.

Zalaznik je bil vzoren kmet, spoštovan in umirjen človek, ki se ni nikdar prenačil. Zanimal se je za dogajanja v svetu, v politiki pa je tičal nekako med klerikalci

kalcev za vselej obrnil stran. Na volitvah 1938. leta ni hotel voliti Korošca, zato so mu hčerko Milko odpustili iz konzuma, kjer je bila v službi. Postalo je jasno, da so se stvari sedaj obrnile.

S starim Žagarjem, ki je strastno veroval v avstroogrsko izročilo urejenosti in discipline, sta se čestokrat prepirala.

»Ko bodo prišli Nemci, bo vse drugače,« je trmoglavil Žagar.

»Le verjemi,« je dvomil Zalaznik.

Dvomil je še naprej. Prišel je prvi maj 1941, najbolj okrašen delavski praznik daleč nazaj. Oče in Tone sta gnala bika v klavnico. Na poti domov sta srečala skupino možakarjev, ki je hripavo kričala: »Hail Hitler, deset let prepozno!«

Tonetova sestra Marija

Zalaznik ni držal jezika za zobmi, na glas pa si vendarle ni upal izreči:

»Še štirinajst dni, pa bodo videli!«

Rudi odide med knape

Podžupanu Zalazniku, Ahacu, so otroci rastle kot konoplje. Bilo je jasno, da bo treba v svet. Najprej se je iz gnezda spustil Rudi. Takoj

Rudi začel zbirati orožje in ga spravljati v čebelnjak. Ob napadu na Sovjetsko zvezo je prišel v hišo Keršič, z Rudijem sta odšla v kamrico, mi pa smo ostali v hiši. Za vse, kar se je dogajalo, so vedeli le on, sestra Milka in oče.

Do spomladi 1942 so vneto zbirali orožje, propagandno gradivo in drugo, kar bi utegnili priti prav. Vse to so shranjevali za panji in nihče razen njih tega ni vedel.

Začela so se izdajstva. Med prvimi je odšel v ilegalo tudi Rudi. Ob desetih zvečer, 22. aprila 1942, je oblekel staro-jugoslovansko uniformo, vzel puško in odšel med fante, iz katerih se je pozneje formiral Prvi štajerski bataljon. Ob dveh zjutraj so se na domačiji prikazali gestapovci...

Skorajda natanko dva meseca pozneje, 21. junija, je Rudi padel pri Spodnjih Krašah pri Rečici.

Po Rudijevem odhodu domači, oče in Milka, pa tudi drugi, niso mirovali. Milka je bila Keršičeva kurirka (Keršič je bil tisti čas okrajni sekretar KPS), po svoje pa je delal tudi oče.

Naslednji dan po Rudijevem odhodu so znova prišli gestapovci. Tokrat po talca.

»Ker ni starejšega sina, mora eden vas z nami. Odločite se,« so rekli hudobno materi. Vzeli so Tineta.

»Bilo je,« se spominja Tone, »kot bi odpeljali telička!« Septembra 1942 je Tine končal v pečeh Auschwitz, star sedemnajst let.

Zasavskim knapom je bilo dobro znano, na koga se lahko zanesejo. V jeseni in proti koncu leta 1942 je mnogo fantov z Zalaznikove kmetije odšlo v partizane. Bila je nekakšen izbirni center. Od tod so odšli v gozd Hinko Kamnikar, Stane Žagar, Anton Vratinar-Antonesko, Alojz Ribič-Mali in drugi.

V bližini domačije so se v

tem času sestajali vodilni politični delavci, med drugim tudi Sergej Kraigher in Miha Marinko, aktivnost je rastle, nezadržno in brezkompromisno.

Vendar tudi Nemci niso držali križem rok. V domala nevidne mreže odpora so vrinili domače prodance: Ivana Jelena, Poldeta Kneza, Mirka Gračnerja... Namenili so jim vlogo izdajalcev, domačih gestapovcev.

Gestapovci odpeljejo Milko in očeta

»Jelen je bil najprej partizan,« skorajda neprekinjeno nadaljuje Tone, »večkrat je bil pri nas, zlasti z Milko je precej sodeloval, mati pa ga nekako ni marala. To je stara trgovska baraba, je rekla. Zdi se mi, da je bilo 28. avgusta 1942. Zjutraj so Nemci obkolili hišo, odpeljali Milko in očeta ter zgornje sosedo, Žagarje in Strahovnike. Zaprlji so jih v Trbovljah, po enem mesecu so očeta spustili.«

Jelen je pozneje prišel na

ne, le to, da nič ne veš!

Sanitetni material je Milka prevzela nase. Odpeljali so jo v mariborske zapore in jo 2. oktobra 1942 ustrelili.«

Le dan pozneje so se znova prikazali na Zalaznikovini, da bi jih selili. Brat Ivan je bil v nemški vojski na Finskem, zato se je oče odločil, da odide v Celje h komandantu, naj sporoče sinu, da jih bodo selili.

Tokrat se je v pripoved vključila tudi sestra Marija, ki je doslej pozorno poslušala Tonetovo natančno hišno izročilo.

»Tudi Ivan bi lahko odšel k partizanom, ko je prišel 1942. leta na dopust, vendar smo mu rekli, naj se vrne, da ne bi bili še bolj kompromitirani!«

Minila sta dva dneva, ko je prišlo sporočilo, da jih ne smejo seliti.

Sodeluje vsa družina

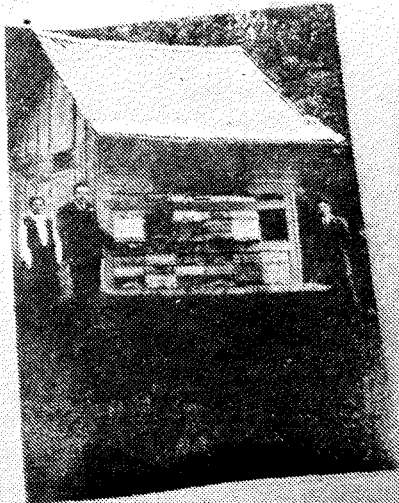
Nihče od mlajših ni hodil več v solo. Spali so nad vasjo, v gozdu, hodili skorajda

ki so nenehno odhajali s kmetije proti Mamici, Mariji Vrtovškovi in potem naprej na Dolenjsko, v različne enote, pa tudi domači aktivisti, kurirji in politični delavci ter partizani so morali jesti.

»Da nas pobije, če nas najde doma, je zagrozil Gračner,« je za Marijo povzel Tone, »zato smo spali nad vasjo. 12. oktobra 1944 sva se z očetom vračala iz zgornjega dela vasi, po stranskih stazah in v bližini Metelke zagledala Nemce, ki so užgali po naju. Zbežal sem, kolikor so me nesle noge in niti nisem videl, da je očeta zadelo. Begal sem naokoli in šele po dveh dneh pri Remškarju na Čemšeniku prvič jedel. Tam so mi tudi povedali, da je oče padel...«

Veliko so prestali Tone in njegovi. Gledali in čutili so človeško zlobo, izdajstvo domačega človeka in le malo dobrote se je v tistih dneh pritaknilo.

Gospodinja ni imela veliko časa na voljo. Zunaj je žgalo, bilo je pač tako, da bi se vsak

Čebelnjak - pogosto zavetišče in javka Frica Keršiča

Hči Milka kurirka - ujeta in ustreljena 2. 10. 1942 v Mariboru

Sin Rudi borec I. štajerskega bataljona padel 21. 6. 1942 Spodnje Kraše pri Rečici

Sin Karl padel 27. 2. 1945 pri Zagorju

Sin Rudi, borec I. štajerskega bataljona, padel 21. 6. 1942

Sin Karl, padel 27. 2. 1945 pri Zagorju

domačijo Zalaznikovih s psom in gestapovci. Preiskali so omaro in - našli polno sanitetnega materiala.

»Tega smo dobivali iz stare občinske kolonije, pri Pavličevih Micki. Otroci smo ga z vozičkom in nahrbtnikom nosili domov!«

Za očetom je prišla domov tudi Milka - z gestapovci. Materi in očetu so rekli, naj vplivata nanjo, da bi izdala vsaj enega bandita in da jo bodo potem pustili doma. Tone je slišal, kaj se je Jelen pogovarjal z očetom. Stal je v neposredni bližini.

»Zalaznik, izdala te je neka ženska nad Planinsko vasjo, jaz sem povedal za tri, zate

sleherni dan s pošto v dolino...«

Marija: »Nosila sem pošto k Rudiju Bantanu!«

Sodeloval je tudi komaj dvanajstletni Gvido, sedanjí gospodar, pa tudi najstarejša, že poročena hčerka Angela, katere mož je padel na Dolenjskem, pa Franc in Karl, ki je padel proti koncu vojne pri Zagorju, le Lojzka je bila premajhna. Karl in oče sta bila v gospodarski komisiji.

»Ker je bil oče član gospodarske komisije, nam je nekoč še zadnjo vrečo žita odpeljal od hiše,« se je spomnila pol veselega pol žalostnega dogodka Marija. Novinci,

čas lahko vliło spod neba. Gospodar Gvido je bil na delu, v Strojni tovarni Trbovlje, mi pa smo se počasi razšli.

»Veseli smo, če nas kdo obiše,« je še dejal Tone in je pokimala Marija. »Poglejte naše ljudi na tejli sliki, to je naš mali muzej. Občina nam je dala spomenico revolucije. Niso nas pozabili.«

Stara hiša sameva. Sneli smo sliko, ki jo je že načel zob časa. Marija in Tone sta jo odnesla v novo, na varno.

Sredi pekoče vročine je s travnika mahala Zalaznikova gospodinja.

Milenko Strašek

Comedia mundi proti oživljanju nacizma

Preteklo nedeljo je v Ljubljani nastopila skupina desetih predstavnikov Evropske kooperativne zadruge Longo mai z odrsko predstavo, lepjenko Comedia mundi. Mladi, ki se združujejo v delovni skupnosti Longo mai na treh skupnih posestvih: v Švici, na jugu Francije in na Lobniku nad Železno Kaplo na avstrijskem Koroškem, so tisti del mestne mlade generacije, ki išče pota vrnitve k naravi in zemlji, k neposrednemu delu na zemlji, ki ga želi združevati z dosežki civilizacije našega stoletja. Zato njihova skupnost ni le komuna obdelovalcev polj oziroma rejcev živine, ampak je skupnost ozko povezana tudi z življenjem okolja, v katerem živi, in se opredeljuje tudi politično za, lahko rečemo, socialistični pristop k urejanju odnosov v družbi. Pri tem so longomajevci z vsem svojim bistvom proti oživljanju najrazličnejših oblik masovnega zatiranja človeka in ob vsaki priložnosti nastopajo proti oživljanju nacifazizma ter drugih ideologij, ki so se v najgrozljivejši obliki že enkrat udeležile in o katerih vsaj tistih, ki žive na Koroškem, vedo iz pripovedovanj mnogo. Dovolj, da so prav zato pripravili tokratno Comedio mundi.

V organizaciji Studentskega kulturnega centra in Foruma so longomajevci nastopili v nedeljo v mali dvorani študentskega naselja, kjer se je zbralo približno sedemdeset gledalcev, poslušalcev in razpravljalcev. Skupina se je s tokratno predstavo dotaknila več vprašanj. Od odnosa do cerkve do opozorila neonacistične grožnje. Vse skupaj pa je, tako so nam povedali sami, spodbudila knjiga pokojnega predsednika Zveze koroških partizanov Kala Prušnika-Gašperja »Gamsi na plazu«.

V živahni razpravi, ki se je razvila po končani predstavi, so se mladi gledalci pogovarjali z nastopajočimi o številnih vprašanjih, ki jih je sprožila Comedia mundi. V pogovoru so nastopajoči predvsem izredno kritično obravnavali življenjske, politične in druge razmere v zahodnem svetu ter precej idilično pojmovali življenje v socialističnih deželah.

Vendar pa je nesporno res, da je osnovna misel predstave globoko humanistična in ni le publika skupine zanesenjakov.

B. Ž. J.

Ob podeljevanju značk: Veliko navdušenja in sreče

Pred približno letom dni smo bili obveščeni, da se bodo spominske značke OF podeljevale tudi v zamejstvu. To pomembno novico nam je javila tovarišica Lidija Šentjura, ko smo se lansko leto srečali ob podeljevanju odlikovanj bivšim partizanskim borcev na jugoslovanskem generalnem konzulatu v Trstu. Veseli smo bili te novice in odločitve, saj vemo, kako enotno so se ljudje našega področja odločali za sodelovanje v narodnoosvobodilnem boju in kako velik delež so imeli v tem boju prav aktivisti, ki so s svojim požrtvovalnim in pogumnim delovanjem omogočili partizanskim enotam na tem področju, da so se uspešno upirale sovražniku in ga končno tudi premagale.

Določeno je bilo, da bo podeljevanje teh značk izpeljalo prav naše združenje, ki vključuje aktiviste osvobodilnega gibanja na celotnem tržaškem ozemlju. Naši prvi načrti so bili kaj preprosti – poklicali bomo aktiviste, jim povedali nekaj priložnostnih besed, jih pohvalili in jim podelili spominske značke.

Potem pa se je vsa zadeva pokazala v drugačni luči. Predvsem smo se zavvedli, da je treba povsod ponovno vzpostaviti tisto bratstvo in enotnost med bivšimi borci in aktivisti, ki je obstajalo in se utrjevalo v času narodnoosvobodilnega boja. Vedeli smo tudi, da je prav med bivšimi aktivisti še mnogo takih, ki morda še sploh niso dobili nobene priznanja in ki v pozabi čakajo, da bi se jih kdo spomnil.

Pa smo se lotili dela, ki ni bilo ne lahko ne kratko. Začeli smo z razdeljevanjem značk za aktiviste v dolinski občini. Tu so nam pri pripravi priskočili na pomoč vsi, od župana dolinske občine do vseh kulturnih društev, ki tu delujejo, mladine, šolarjev, naprednih političnih strank in domačih sekcij partizanov. Uspeh tega skupnega sodelovanja se je pokazal na prireditvi, ki je bila v gledališču »Franceta Prešerna« v Boljuncu, kjer so se zbrali ne samo odlikovanci iz vseh vasi te občine, temveč tako rekoč vsi prebivalci, ki so želeli proslaviti ta dan tudi kot svoj praznik. In resnično

je bil to praznik vseh – tistih, ki so prejeli spominske značke, bivših borcev, starejših občanov, mladih in najmlajših.

Ta velik uspeh prvega slovesnega podeljevanja spominskih značk nas je ohrabil, da smo šli na delo za drugo slovesnost v Križu pri Trstu z večjim pogumom, predvsem pa z večjim zagonom. In tudi slovesnost v Križu je uspela, kot nihče niti v sanjah ni pričakoval.

Potem so se zvrstile podobne slovesnosti na Proseku – Kontovelu, pa v Nabrežini, v Zgoniku, v Repnu, na Opčinah, v Trebčah in v Bazovici. Okrog 1200 spominskih značk je bilo že razdeljenih, združenje pa čaka še podeljevanje v Lonjerju, na Kolonkovcu, pri Sv. Ivanu, v Škednju, v Barokovljah in seveda za zaključek v Trstu. Koliko bo še odlikovancev? Težko je reči, ker so še v delu sezname in spiski bivših aktivistov. Zbiranje podatkov ni lahka zadeva, če pomislimo, da je od konca vojne poteklo že 37 let. A delo bo opravljeno in tako mora biti!

Pri tem je treba še pose-

bej poudariti delež, ki so ga pri organiziranju proslav in slovesnosti ob podeljevanju spominskih značk OF imela domača kulturna društva, mladi in šolarji. Vse slovesnosti so bile namreč povezane z bogatim kulturnim programom, ki so ga vsi želeli izpeljati čim lepše. Povsod so se vrstili nastopi domačih pevskih zborov, ki so navduševali udeležence s petjem partizanskih pesmi, mladi so sodelovali z recitacijami, šolarji s svojimi programi na temo narodnoosvobodilnega boja.

Uspeh tega podeljevanja spominskih značk aktivistom na Tržaškem je vzpodbudil tudi aktiviste na Goriškem. Že so se lotili dela, da bi tudi oni svojim aktivistom izročili ta skromna, a tako pomembna priznanja. Prvo takšno podeljevanje je že bilo v Sovodnjah za aktiviste sovodenjske občine. »Tako nam je bilo, kot da doživljamo zopet tiste prve dneve v maju 1945,« so nam dejali udeleženci o slovesnosti. »Že dolgo nismo bili tako srečni, tako navdušeni.«

Na Goriškem se bodo potrudili, da bodo spominske značke OF prejeli še aktivisti občine Steverjan, Doberdob, za konec pa še aktivisti iz Gorice in njenega predmestja.

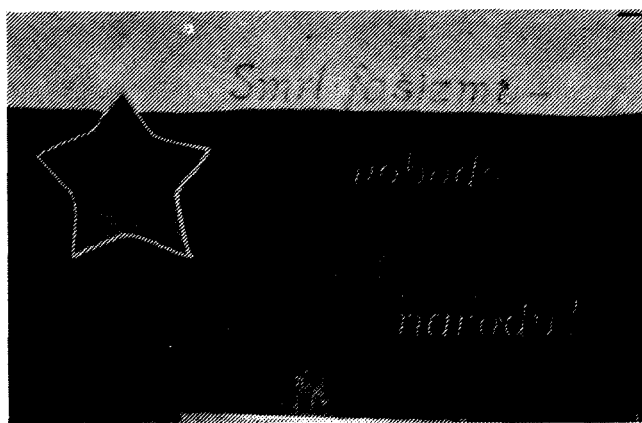
Neva Lukež

Zastave – simboli, pod katerimi so se partizani borili, jurišali, žrtvovali življenja za en sam cilj – svobodo. Te, ki jih predstavljamo, so iz slovenskih enot ali podatkov o njih. Borci, starešine, tedanji mladinci in mladinke, ki so sodelovali v NOB, prav gotovo nosijo v sebi spomin na svojo zastavo. Mogoče so jo nosili

13

Zastava Logaškega bataljona VII. SNOUB Franceta Prešerna: iz bele, modre in rdeče tkanine jo je izdelala 1943. leta Karolina Brus iz Gornjega Logatca. Na modrem polju je rdeča peterokraka zvezda, obrobljena z zlatorumenim trakom. Na poljih je z zlatorumenim nitjo uvezen napis: Smrt fašizmu – svoboda narodu. Velikost: 170 x 100 cm.

14

Zastava Šerčerjeve brigade: tudi to je izdelala Karolina Brus 1943. leta. Je prav taka kot zastava Logaškega bataljona, le v desnem kotu zgornjega roba ima prišit trak, na katerem je z zlatorumenim nitjo uvezen napis: ŠERČERJEVI BRIGADI LOGAŠKA MLADINA, 17. 7. 1943. Zastava je dolga 120, široka 70 cm. Shranjena je v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.

Miha Butara-Aleks:

9

BEG V NEZNANO

Zidnica Franca Butare-Tičkovega v Dolu. Za ometom ob levem oknu je skoraj 37 let samevalo pismo, napisano v Beli krajini 1944. leta.

Pismo oziroma sporočilo, ki ga je leta 1944 iz Bele krajine poslala svoji teti – begunki aktivistka Tončka Pavlovič iz Šutne, poročena Lovše, najdeno na skritem mestu za ometom ob oknu zidanice – brunarice v Dolu pri Šutni, kjer je v begunstvu prebivala Tičkova družina, me je spodbudilo, da vsaj na nekaj straneh obudim in zabeležim spomine na dogajanja ter ljudi, ki so se pred vojno, med vojno in neposredno po vojni srečevali v tej zidnici in v njeni okolici. Z vsebino pisma, ki ga je našel ob obnavljanju zidanice, me je seznanil njen sedanjí lastnik Franc Butara – Tičkov, prvoborec in invalid iz Javorovice.

Trnova pot Prišelev družine v begunstvu

Ko se je Tomšičeva brigada oziroma del njenih enot v februarju 1943 nastanil v vasi Gaj pod Trdinovim vrhom, me je starejši partizan iz Gorjanske terenske čete z zanimanjem opazoval, potem pa me je vprašal, če sem Butara iz Cerkelj. Na moj pritrdilen odgovor mi je rekel, da me je spoznal po podobi. Predstavil se je za Jožeta Prišela iz Velikih Malenc ali bolje rečeno iz domačije na desnem bregu Krke, nasproti vasi Boršt. Njegovo burno partizanstvo in težave, s katerimi se je srečevala družina v begunstvu, zaslužijo vsaj kratek opis.

Jože Prišel, rojen 10. maja 1906. leta, posestnik in oče dveh nedoraslih otrok, se je kmalu po nemškem razglasu odloka o preseljevanju odločil za pobeg čez okupacijsko mejo. Že v novembru 1941 se je z družino umaknil na rojstni dom svoje žene Terezije, k tastu Antonu Mesteku na Dobravo pri Sv. Križu (Podbočju), kjer je prebival do pomladi 1942. Do takrat so ga poskušali Italijani zaradi aktivnosti v OF dvakrat aretirati. Da bi se izognil sovražnim represalijam, je družino preselil v Gorjansko vas Hrastek, sam pa je 18. maja 1942 stopil v 1. četo Gorjanskega bataljona. Ob ustanovitvi Cankarjeve brigade v septembru 1942 je postal njen pripadnik in puškomitraljezec v 2. četi 3. bataljona. V brigadi je ostal vse do njenih borb pri Loviču Prekriškem v prvih dneh februarja 1943, ko je bil kot starejši letnik in poznavalec terena premeščen v Gorjansko terensko četo. Zatem je bil še pripadnik bataljona VOS in obveščevalne patrulje VII. korpusa.

Družina Jožeta Prišela je zares odšla v neznan. Pričakovanje, da bo konec vojne in vrnitev na dom dočakala pri sorodnikih na Dobravi, se je kar kmalu razblinilo. Že pomladi 1942 se je morala iz varnostnih razlogov umakniti v gorjansko vas Hrastek. Pa tudi tam ni bila varna. Še naprej se je morala umikati in preseljevati. Umaknila se je še v vasi Dane pri Budimku v Žumberku in v Bre-

zovce nad Šutno. Pri vsem tem je doživela prenekatero nevšečnost. Najhujša pa je vsekakor bila tista, ko so belogardisti iz Kostanjevice, med katerimi so bili znani črnokoci, sredi noči med 25. in 26. novembrom 1943 v Brezovcah presenetili skupino partizanov iz Gorjanske terenske čete. Med partizani je bil tudi Jože Prišel, ki je bil na obisku pri svoji družini. Ujeli so ga in odpeljali v Kostanjevico. Ujetega Miho Kostevca, partizana, doma nekje pri Beli cerkvi, so kot ujetnika usmrtili. Ranjeni, še pred tem pa bolan, Bruno Hercog-Jon, begunec iz Krškega ter partizan od 19. marca 1942, se je med napadom kot ranjenec skril. Ko se je naslednjega dne umikal, so ga belogardisti zasledovali ter ga zaradi splošne izčrpanosti in oslabelosti ujeli blizu vasi Trbevnik. Po nečloveškem trpinčenju so tudi tega starega borca in partizana usmrtili.

Prizanešeno pa ni bilo niti Prišेलovi družini niti večini prebivalcev Brezovc. Belogardisti so se s pretepanjem znašli nad njimi kot sodelavci partizanov oziroma partizanskimi družinami. Jožeta so imeli v rokah znani črnokoci, in sicer Penca iz Spodnjih Laknic, Ivan Skol iz predela Sv. Križa pri Litiji in Benca, doma nekje iz predela Blance. Skratka, osebe, ki so izvršile vrsto zločinov nad zavednimi, za narodnoosvobodilno gibanje opredeljenimi Slovenci. Takoj po zajetju in seveda tudi med celo potjo do Kostanjevice so Prišela pretepali, da se je komaj premikal, kakor zna povedati. Posebno brutalen je bil Benca, ki ga je med celo, približno deset kilometrov dolgo potjo neprenehoma udarjal s puškinim kopitom. Po prihodu v Kostanjevico so ga odpeljali pred belogardističnega poveljnika Benedičiča, ki ga je poleg pretepanja in zasramovanja še opljuval. Zaprli so ga v stari orožniški zapor, kjer sta že bila kostanjeviška aktivista Gustl in Peter Kržičnik. Tudi tam jim s pretepanjem ni bilo prizanešeno.

Jožeta Prišela so odpeljali še na poveljstvo nemškega orožništva v Kostanjevici, ki je bilo v Klavževi hiši oziroma gostilni. Tudi tam so ga zasliševali. Orožniški poveljnik ga je med zasliševanjem zmerjal ter poudarjal, da je velik bandit,

ki ga je treba ustreliti. Po zaslišanju pri Nemcih so ga zvečer belogardisti, med katerimi je bil tudi črnokoc Penca, odpeljali v svojo postojanko ter ga, sami utrjeni in očito prepričani, da se jim zaradi njegove zdelanosti ni bati, da bi karkoli storil, zadržali v sobi, kjer so tudi sami spali. Naročili so mu, da se mora sezuti. Kmalu zatem ko so ugasnili luči, jih je pričel premagovati spatec. Jožetu pa ni bilo do spanja. Napel je sluh in ugotavljal, ali je smrčanje in spanje nasprotnikov resnično ali le nargenjo. V določenem trenutku se mu je zazdelo, da sovražniki resnično spijo, zato je šel nemudoma preizkušat srečo. Po prstih in bos se je pritihtopil do vrat, jih odprl in ugotovil, da tudi v hodniku ni stražarja. Izkoristil je priložnost, ki se mu je ponudila. Pobegnil je in se v mrzli noči ter ob sneženju napotil h Krki. Ker na prehod prek zastraženega mostu ni bilo misliti, se je spustil v hladno rko ter se s plavanjem postopoma približal desnemu bregu na gorjanski strani in seveda s tem tudi svobodi. Ves premražen se je prihulil do vasi Slivje in se napotil k tamkaj poročeni ter stanujoči ženi sestro Ani, kjer se je ogrel, nasitil in dobil obleko in obutev. Zato se je podvil, da bi se čim prej in čim bolj oddaljil od Kostanjevice. Prek Bočja in Dola se je napotil najprej v vas Hrastek, od tam pa, le mimogrede, na Brezovco do družine. Samo pokazal se jim je, da so videli, da je ušel in da je zopet svoboden. Zaradi pretepenosti in hudega prehlada, ki si ga je nakopal po vsem, kar je doživel, je bil bolan in nujno potreben zdravljenja. Za to je poskrbel sam. Iz Brezovc se je napotil v slovensko vasio Gramci – Ceden, oddaljeno poldrugi kilometer od Stojdrage. Zatekel se je k znanцу in prijatelju Jožetu Kovačiču, ki mu je nudil vso potrebno nego za okrevanje. Po treh tednih je bil zopet v svoji enoti. (Vasico Gramci – Ceden so nemški okupatorji velikodušno dodelili ustašem.)

Ko so belogardisti v Kostanjevici ugotovili, da Jožeta Prišela ni več pri njih, so pretaknili takorekoč vse drvarnice in tista poslopja na otoku, kjer bi se eventualno lahko skrival. Belogardist oziroma domobranec hrvaške narodnosti, ki bi moral

Sozd Merx

TRGOVSKA DELOVNA ORGANIZACIJA

TEKO p.o.
63000 CELJE, Gubčeva 2
s svojimi poslovalnicami se
priporoča za obisk

Narisal in priredil besedilo
JELKO PERNELJ

Partizani na Pohorju

Konec marca 1942 so borci v Moravčah uničili postojanko in tam zaplenili nekaj živeža. Dve patrulji sta se odpravili naprej, da bi jih varovali med napadom. Partizani takrat še niso imeli težkega orožja ne mitraljezov. Po napadu so se borci umaknili nazaj v revirje. Medtem pa je nek bореc pobegnil in kmalu začel izdajati. Kmalu zatem so se partizani umaknili s Kolovrata.

Prvega dne, ko je Leon prišel v partizane, je bil ves dan nekoliko zamišljen. Šel je le ležat na kozolec. Okoli njega so bili sami mladi fantje, to se mu je zdelo čudno. Toda že drugega dne so jih na kozolec napadli Nemci. Skupina 16 novincev se je umaknila na Čemšeniško planino. Toda tudi tu niso bili več varni pred Nemci. Sklenili so, da bodo Nemce z napadom prehiteli. Patrulja je na cesti že opazila Nemce.

Spet so se znašli na Čemšeniški planini. Tam so naleteli na tri drvarje, ki so sekali drva. Pregledali so jim dokumente. Star dedec, ki je bil med drvarji, se je borcem zdel sumljiv. Trije partizani so ga poznali in zato so ga spustili. Ta pa jih je šel prijaviti Nemcem. Drugega dne še niso ničesar jedli, ko so si pravkar nekaj skuhal, so Nemci iznenada udarili po njih.

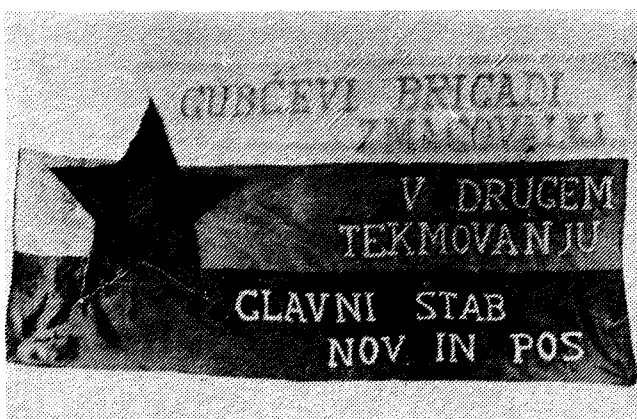

Kakšnih sto jih je bilo. Snega pa je bilo tiste dni do pasu. Silas je predlagal: »Najbolje bo, da se umaknemo.« Da bi ne bilo preveč sledi, so stopali po isti stopinji, ko so se umikali. Tudi to je bila ena izmed mnogih partizanskih pogruntavščin. Leona so določili za ekonomo. Prispeli so na vrh planine in tam je Leon razdelil vsakemu pol hlebeca kruha in nekaj mesa. To so mu darovale žene v revirjih.

V tej borbi je padel partizan Jazbec, še eden pa je bil ranjen. Partizani so se morali prebijati skozi nemški obroč. Gusti si je brž oprtal železni kotel na rame in ga nosil. Prebili so prvi obroč. Sledil pa mu je še eden in za razmišljanje ni bilo dosti časa. Leon je nosil ranjenca. Povelje je bilo, da se mora mitraljezec približati nemški zasedi, ki je bila pri neki kape-lici.

ali pa jih je naredila in darovala slovenska mladina. Razstavljene so v muzejih in vojnih poštah širom Jugoslavije. Zelo malo je osli razvito, morda sodelovali pri njeni izdelavi.

15

Prehodna zastava Gubčeve brigade: slovenska tri-barvnica z rdečo peterokrako zvezdo. Na eni strani je napis: GUBČEVI BRIGADI ZMAGOVALKI V DRUGEM TEKMOVANJU GLAVNI STAB NOV IN POS, na drugi pa: SMRT FAŠIZMU - SVOBODA NARODU. Velikost: 72 x 35,5 cm. Hranijo jo v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.

16

Bojna zastava XXXI. divizije: slovenska zastava, napis XXXI. DIVIZIJA NOVJ je uvezen z zlatorumeno nitjo. Rdeča peterokraka, ki se je razprostirala na modrem polju, je iztrgana, vidi se le temna sled na obledelem blagu.

Podatke in slike zastav zbral podpolkovnik JLA Stevan Kovačević.

Prosimo, da podatke o objavljenih zastavah pošljete na TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana.

zjutraj J. Prišela pripeljati k poveljniku, pa je lahko, kot so govorila poročila iz Kostanjevice, le povedal: »Prišel je, otišal i nema ga više!«

Primer Jožeta Prišela nam jasno pove, da za svobodo opredeljen borec ne sme nikoli kloniti. Tudi ob najstrožjem nadzoru se včasih ponudi priložnost za pobeg. Le pravočasno je treba zbrati pogum in jo izkoristiti. Jože je to storil.

Za svojo udeležbo v NOV in za aktivno organizirano delo za NOG sta Jože Prišel in njegova žena Rezka prejela po eno odlikovanje. Le kako sta ponosna na njega!

Presenečenje na Kraberku

Kot partizan sem se v raznih krajih naše domovine srečeval s partizani - domačini iz predelov ob Krki, ki so jih nemški okupatorji nasilno izselili. Vsako srečanje je bilo zame vesel dogodek. Iskreno vesel sem bil, ko sem pomladi 1943. leta med dolomitskimi partizani, ki so prišli v sestavi Tomšičeve brigade, opazil domačinko Ivanko Ukovič. Kot rejenka je živela in odrasla pri družini Jožeta Butare-Pepčevega. V osnovni šoli sva bila sošolca. Ivanka je nekaj pred vojno odšla v Ljubljano k sorodnikom Pepčevih (znanih po opredelitvi za OF, kar velja tudi za Pepčevovo družino). Že v 1942. letu je postala partizanka, pripadnica Dolomitskega odreda. V Tomšičevi brigadi sva bila v isti četi oziroma bataljonu.

Eno najprijetnejših srečanj in presenečenj hkrati sem doživel na Kraberku za Konjiško goro ob koncu prve polovice julija 1944. leta. Serčerjeva brigada se je v topli poletni noči iz predela Pohorja med Zrečami in Oplotnico napotila proti jugovzhodu v naselje Kraberk, južno od vasi Škedenj in Špitalič v dolini Žičnice. Pot, ki nas je vodila ob Tepanju in prek Tepanjskega polja, je bila precej dolga, zato smo na Kraberk prispeli šele nekaj pred sončnim vzhodom. Razporedili smo se po hišah, postavili zavarovanja in legli k počitku. Komaj sem dobro zadremal, že me je

prebudil dežurni brigade, češ da hoče neki kmet iz okolice na vsak način govoriti s komisarjem brigade. Nejevoljen in komaj na pol zdramljen sem se pozdravil s hrustom v kmečki obleki, ki se je dobrohotno smehljaj. Že ob prvem pogledu nanj sem imel vtis, da se srečujem z dobrim in poštenim človekom. Bil je Karel Zidanšek iz Skednja, prišel je povprašat, če nam je potrebna pomoč. Ob priimku sem postal pozoren. Vprašal sem ga, če je v sorodu z Milošem Zidanškom in kakšno pomoč nam lahko ponudi. Odgovoril je, da je daljni sorodnik padlega Miloša Zidanška, da pa je bil Miloš doma južneje, v predelu Dramelj. Povedal je, da je član odbora OF v predelu za Konjiško goro in da bi poleg preskrbe s hrano lahko poskrbel tudi za podatke o sovražniku v Konjicah, Ločah in tudi v Poljčanah, ker je povezan z odborom OF v Konjicah.

Nemudoma sem poslal dežurnega po šefa brigadnega OC Vilija Šlambergerja-Brkiča in po brigadnega intendanta Alojza Lovšina. Predno sta prišla, sem Karla vprašal, kdo so ljudje v Konjicah, ki delujejo v odboru OF. Svojo informacijo in naštevane imen je pričel z imenom trgovca Milnariča, kar je še posebno pritegnilo mojo pozornost. Znano mi je namreč bilo, da je bil pred vojno pri trgovcu Lipiju v Brezicah zaposlen trgovski pomočnik s takšnim priimkom. Poročen je bil z Miro Videnič iz Cerkelj. Na moje veliko presenečenje mi je Karel povedal, da je v organizacijo že od preteklega leta vključena tudi Milnaričeva žena Mira in njena sestra Fanika, ki kot begunka pred nasilno izselitvijo iz Cerkelj ob Krki prebiva pri Milnaričevi družini. Tudi ta podatek mi je bil v potrdilo, da se naši ljudje, ki so se izognili izselitvi v krajih, kjer so si poiskali zatočišče, aktivno in organizirano vključujejo v narodnoosvobodilno gibanje. Ob tem spoznanju sem bil silno navdušen. Šefu OC brigade Brkiču, ki je medtem prispel do naju s Karlom, sem povedal, kakšne možnosti za zbiranje podatkov o sovražniku na tem območju nam Karel nudi. Predložil sem mu, naj se s Karlom dogovorita, kakšni podatki nas zanimajo, in da naj Karla napoti v Konji-

ce. Karla sem še vprašal, če bi se lahko srečal s Faniko, za katero je zatrjeval, da je še posebno aktivna. Rekel mi je, da bo Fanika zagotovo pripravljena priti v Škedenj, posebno še, ko bo zve-

Fanika Videnič, v času, ko je kot begunka in obveščevalka sodelovala s partizani

dela, da se bo srečala z domačinom - partizanom. Po razgovoru s Karlom in po njegovem odhodu v dolino in v Konjice sem nestrno pričakoval popoldneva, ko naj bi se vrnil. Prav vesel sem bil, ko je popoldne h Karlovi zidanici na obronkih

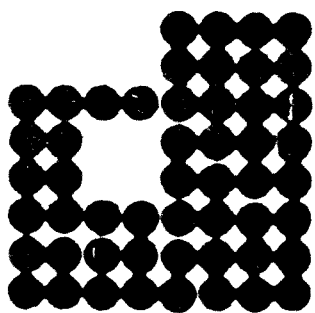
Kraberka prišla s Karlom tudi Fanika. Ko sem se napotil k zidanici, sem jo v spominu videval v raznih vlogah na ljudskem odru v Cerkljah ob Krki. Videl sem jo tudi v vlogi Majde iz Divjega lovca, ko sem ji kot osnovnošolec v vlogi Jurčka med prepevanjem pesmice Jager pa jaga prišepnil: »Janez je tamle v grmovju.« Srečanje s Faniko je bilo zares enkratno. Oba sva bila popolnoma prevzeta.

Govorila sva o usodah naših domačih ljudi. Faniki sem povedal za domačine, ki so bili med partizani, in tudi za padle sovaščane. Martin Srpič, ki je odšel na pohod s XIV. divizijo kot politični komisar prvega bataljona Serčerjeve brigade, je padel 12. 2. 1944 nad dolino Gračnice pri Rimskih Toplicah, potem ko je skupaj s komandantom bataljona, Ilijo Badovincem, zaščitil nedolžne slovenske otroke iz šolskega okoliša Lokavec. Za njihovimi hrbtmi so si okupatorji in njihovi hlapci iskali kritje, da bi se čimbolj približali enotam divizije in jim preprečili prehod čez Gračnico proti severu. V borbi so izkpravili tudi Kalinov Tone, stric Tone Marinček, bratranec Jože Marinček in pa moj brat Franc, s katerim sta bila s Faniko velika prijatelja. V spomin na znane in druge sovaščane so se obema orosile oči, a sva se oba zavedala, da je treba neizprosni boj z okupatorji in vsemi, ki z njimi paktirajo, nadaljevati do končne zmage.

Fanika me je seznanila s tem, kako živijo družine ali posamezniki iz Cerkelj, ki so se odločili za umik pred nasilno izselitvijo v predele severno od preselitvene cone. Skoraj vsi begunci so bili med seboj povezani.

Se nadaljuje

Avtor sestavka Miha Butara-Aleks praznuje te dni 60. letnico. Stevilnim čestitkam ob njegovem jubileju se pridružuje tudi uredništvo TV-15.

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

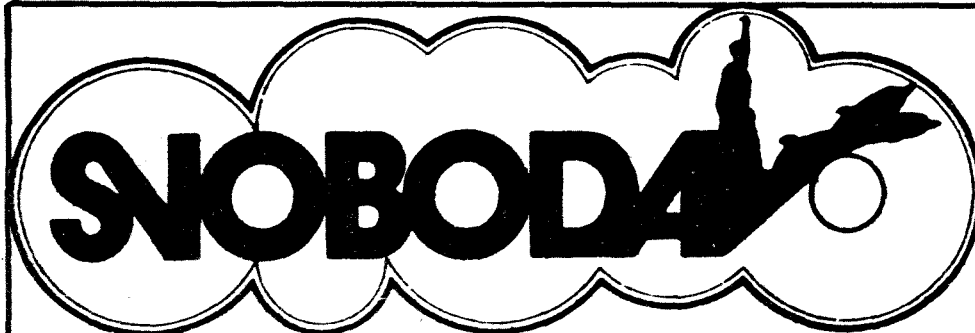
TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Zdravilišče vojaških invalidov in borcev NOV SRS STRUNJAN

Obmorsko klimatsko zdravilišče je primerno za zdravljenje ortopedskih, pljučnih, srčnih in drugih obolenj ter rekreacijo.
Na razpolago so vse zdravstvene storitve, ki so potrebne za zdravljenje vojaških invalidov in borcev NOV v naravnih zdraviliščih – ambulanta, fizioterapija, lekarna, sauna.
Pokrit bazen z ogrevano morsko vodo je odprt vse leto razen v drugi polovici julija.
Poletno kopališče zdravilišča je odprto od 1. maja. Priporočamo borcem – nosilcem spomenice, vojaškim invalidom, aktivistom NOB in drugim, da pravočasno rezervirajo čas zdravljenja ali oddiha.

CENA PENZIONA ZA ENO OSEBO V DVOPOSTELJNI SOBI ZA ODDIH DO 30. 12. 1982

junij
julij, avgust
september
oktober, december

din 518
din 650
din 550
din 474

Turistična taksa 12 din.
Dodatek za enoposteljno sobo 20%.
Odbitek za tretje ležišče znaša 20%.
Odbitek za polpenzion je 10%, za prenočišče z zajtrkom pa 20%.
Cena za druge goste – nečlane je 10% višja.

SVOBODA Strunjan 66320 Portorož tel. (066) 75-881

MIZARSTVO IN TESARSTVO

ZADOBROVA p. o. 61260 LJUBLJANA POLJE –
Sneberska cesta 138 b
Tel. (061) 48-044 – Žiro račun 50103-601-15400

TOVARNA USNJA SLOVENJ GRADEC o. o.

TOZD PREVENT

industrija delovnih zaščitnih sredstev in avtokonfekcije
62380 SLOVENJ GRADEC b. o. ● Kidričeva 6

LEPE TAPETE LEPO STANOVANJE

vela

tapete vevče

Papirnica Vevče p. 61260 Lj.-Polje
telefon 48-141 – teleks 31-116

KUPON ŠT. 2

Če želite podrobne informacije o lepljenju in izboru tapet, izrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov. Brezplačno vam bomo poslali naše prospekte.

- A – navodilo za lepljenje tapet
B – vzorci iz kolekcije tapet '81/'82

40 let partizanske veterinarske službe

Veliko in pomembno priznanje

Veterinarska služba je bila strokovni del naše partizanske vojske in del naše civilne partizanske oblasti. Njen prvi začetek je bil 1. junija 1942. leta, ko je bil postavljen veterinarski referent pri štabu 5. grupe odredov. Potreba za to se je pokazala, ko smo imeli spomladi 1942 prvo osvobodeno ozemlje v Suhi krajini, na Kočevskem in na Notranjskem. Tedaj je bila organizirana obdelava zemlje, ki so jo zapustili Kočevčarji, ko so se izselili iz teh krajev. Zato je bilo potrebno mobilizirati živino v bližnjih vaseh. Organizirana je bila tudi prva živinorejska »farma« v vasi Rajndol, na Kočevskem, kjer je bilo okoli 40 krav, ki so bile zaplenjene italijanskemu podjetju Emona, ki je imelo nalogo upravljati zemljo in imetje izseljenih Kočevčarjev. Krave so dajale mleko za partizanske bolnišnice.

Veterinar je moral skrbeti za zdravje tedaj sicer še maloštevilnih konj partizanskih enot, zdraviti živino kmetov na osvobodjenem ozemlju ter skrbeti za živinorejo kmetov. Zato je hodil veterinar po vaseh in na sestankih s kmeti govoril o političnem položaju, o pomenu naše narodnoosvobodilne borbe, o napredni živinoreji in o prvi pomoči pri bolni živini. Še pred nekaj leti, ko sem šel nabirat gobe v Suho krajino, sem našel na nekem kmetu, bil je predsednik narodnoosvobodilnega odbora, ki se spominja, kako sem govoril na sestanku v Ambrusu.

Prve dni julija istega leta je bil veterinarski referent predstavljen na isto dolžnost v glavni štab NOV in PO Slovenije, seveda z nalogami v širšem obsegu in za večje ozemlje. V tem času je nekajkrat obiskal in nudil pomoč kmetijski zadrugi na Bukovici, ki so jo organizirali ljudje iz Mozla, kateri so zbežali pred Italijani.

Po veliki roški ofenzivi avgusta 1942, ko je prenehala obstajati osvobodeno ozemlje, je prenehala tudi potreba po veterinarski službi, veterinarski referent je bil dodeljen na politično delo v 1. proletarsko brigado Toneta Tomšiča.

Meseca avgusta 1943 je bil isti veterinar zopet pritegnjen v Glavni štab, v tamkajšnjo gospodarsko komisijo.

Po kapitulaciji italijanske vojske septembra 1943, ko smo dobili z vojnim plenom

dosti orožja, tudi težkega, veliko število mul in konj, je bilo nujno ponovno organizirati veterinarsko službo, seveda v mnogo širšem obsegu. Tedaj je prišlo v partizane več veterinarjev in študentov veterine, vse ostale dosegljive pa smo mobilizirali, zato ni bilo težko organizirati službe. Pri glavnem štabu je bila organizirana sekcija, kasneje odsek, ki je spadal pod sanitetni oddelek. Tudi v nižjih enotah je spadala veterinarska služba oz. referent (kasneje šef odseka) pod sanitetno službo. Veterinarski referenti so bili postavljeni pri štabu 7. korpusa NOVJ, pri štabih 14., 15., in 18. divizije, v 1. artilerijski brigadi, pri komandah vojnih področij in mest ter v partizanskih odredih. Kmalu so bile organizirane veterinarske ambulante v divizijah, artilerijski brigadi in nekaterih komandah mest, kasneje pa tudi vojnih področij. Leta 1944 pa so bile organizirane veterinarske bolnišnice v 7. in 9. korpusu in kasneje v 4. operativni coni.

Januarja 1944 je bila na podoben način organizirana veterinarska služba na področju 9. korpusa, nato še na področju 4. operativne cone.

Da bi veterinarji zmogli opraviti obilno delo, je bilo potrebno pomožno veterinarsko osebje, predvsem veterinarski bolničarji, po možnosti pa tudi veterinarski pomočniki. Večje število bolničarjev je bilo iz vrst bivših veterinarskih bolničarjev, ki so se tega izučili pri služenju vojaškega roka v stari jugoslovanski ali italijanski vojski. Imeli pa smo tudi tri diplomirane veterinarje-rdečearmejce, ki so pribežali iz nemške vojske, iz turkestanke divizije in felčerje-veterinarske pomočnike. Teh je bilo 11. Nekateri od felčerjev so bili zelo dobri in izkušeni in so nam prav dobro služili, nekateri so pa imeli zelo pomankljivo znanje, a so se sčasoma privadili delu. Da bi usposobili zadostno število bolničarjev, smo organizirali 11 tečajev za veterinarske bolničarje, spomladi 1945 smo za najboljše bolničarje organizirali tečaj za veterinarske pomočnike in dva izpopolnjevalna tečaja za podkovske kovače.

Od bolnišnic moram omeniti veterinarsko bolnišnico, ki je bila zgrajena v hudi zimi 1944/45 ob gozdu v Kanižarici pri Črnomlju. Bolniš-

nica je imela več oddelkov, med drugim kužnega, ki pa je bil v vasi Kvasica, ki je na poti iz Kanižarice proti Vinici. V tem oddelku so zdravili predvsem garjeve konje v plinski celici, ki so jo naredili v podkovski delavnici v Črnomlju. Bolnišnica je bila strokovni vrh partizanske veterinarske službe, kjer so delali izbrani, dobri veterinarski strokovnjaki. Zato so bili v njej organizirani omejeni tečaji. Od enajstih tečajev za veterinarske bolničarje sta bila zadnja dva organizirana v tej bolnišnici, prav

tako tečaj za veterinarske pomočnike in oba tečaja za podkovske kovače.

Po italijanski kapitulaciji smo imeli na voljo dovolj podkovskega materiala, podkovnikov in podkovskega orodja. Tudi vsak podkovski kovač je imel nekaj zalog vsega tega v svoji delavnici; nekaj materiala pa se je dobilo nekaj časa v trgovinah z železnino. Toda zaradi velikega števila konj in mul, ki so jih imele partizanske enote in etapna prevozna služba, ter hitre izrabe podkev pri stalni uporabi konj so vse zaloge počasi skopnele. Seveda je bilo potrebno podkovati vse konje, vole in celo krave naših kmetov, ker smo jih stalno mobilizirali za razne prevoze ranjencev, hrane, orožja, streliva, papirja itd. Konji, krave in voli so bili poleg nekaj partizanskih kamionov edino transportno sredstvo.

Ko je začelo zmanjkovati podkovskega materiala, so ga morali kovači sami izdelovati. Za njih ni bil tehničen problem izdelava podkev, pa tudi primernega železja za to ni primanjkovalo. Najboljši so bili zato zviti drogovci za-

žične ovire, železje mostov, razne traverze itd. Podkve so kovači znali izdelati, ker so pogosto sami izdelovali podkve ali jih prilagajali za razne potrebe, težje je bilo izdelavo podkovskega orodja. Tehnično najbolj zahtevno pa je bilo izdelovanje podkovnikov (podkovskih žebeljev). Tega kovači niso znali, ker so vedno uporabljali tovarniško izdelane podkovnike. Težave so bile, kako izbrati primerno kovino, ki naj bi bila trdna, pa vendar potrebno elastična. Toda s požrtvovalnostjo in parti-

zansko iznajdljivostjo so jih uspeli napraviti v podkovski delavnici v Primosteku v Beli krajini, nato so jih izdelovali za potrebe vseh podkovskih delavnic še v podkovski delavnici pri Urhu v Metliki in na Lokvici. Podkovski kovači na področju 9. korpusa so poskušali izdelovati podkovnike v Vipavski dolini, toda ni jim uspelo.

Podkovski kovači so bili med najbolj iskanimi obrtniki v naši partizanski vojski in v zaledju. Veliko število jih je bilo zaposlenih v delavnicah za izdelavo in popravilo orožja; med drugim so izdelali v podkovski delavnici v Cerknem naš »partop«. Izdelovali so tudi vozčke za prevoz težkih minometalcev, sani za prevoz topov v zimskem času, razno orodje za delavske batajone in druge potrebe, nosila za ranjence, plezalke za plezanje na telefondne drogeve, za naše »veziste«, strugače (pile), nekatere veterinarske instrumente, strgala za čiščenje konj itd. Podkovske delavnice so bile razporejene tudi na nekaterih postajah etapne vožnje, da se nihče ni mogel izgovarjati, da ima nepodko-

vano živino, in da ne bi to oviralo prevozov.

Veterinarska služba je morala skrbeti tudi za higiensko klanje živine, kontrolo mesa in mesnih izdelkov za naše borbe in zaledje.

Poleg vojaške veterinarske službe je bila maja 1944 organizirana tudi civilna veterinarska služba. Do septembra istega leta je vodil obe službi en človek. Civilna služba je bila vezana na odsek za kmetijstvo pri Slovenskem narodnoosvobodilnem svetu. Obe službi je povezoval Veterinarski svet, v katerem sta bila po dva zastopnika civilne in dva zastopnika vojaške veterinarske službe. Predsednik sveta je bil vodja veterinarskega oddelka pri SNOS. Naloga sveta je bila usklajevati delo obeh služb in izdelati načrt za organizacijo veterinarske službe po osvoboditvi. Veterinarski svet je tudi prelagal SNOS, da bi ustanovili po osvoboditvi v Ljubljani veterinarske fakultete, kar je bilo v resnici ustvarjeno pred 26 leti.

V vsaki vojni so največji problem živalske kužne bolezni, predvsem one, ki se prenašajo tudi na ljudi. Zato smo se tudi mi najbolj bali le-teh. Toda kmalu smo prišli do ugotovitve, da povzročajo največje škode tim. eksplozijske poškodbe. Uvideli smo, da niso temu vzrok le težke vojne prilike in pomankljiva oprema, pač pa premajhna skrb za konje, premalo znanja o konju, njegovih fizioloških potrebah in zmogljivostih, neznanje o njihovi pravilni uporabi, premajhno znanje o pravilni prehrani itd. Zato smo prišli do spoznanja, da moramo v prvi vrsti o tem poučiti starešine na tečajih oficirske in podoficirske šole. Tu smo začeli o tem predavati in imeli z njimi tudi praktične vaje. Napisali smo učbenik »Higijena konj«, ki je bil učbenik za oficirsko in podoficirsko šolo, izdala ga je oficirska šola GSS. Pozneje sta bila napisana še dva priročnika za bolničarske tečaje, več članov iz te problematike je bilo napisanih v Partizanskem zdravstvenem vestniku, Kmečkemu glasu in primorskem Partizanskem vestniku.

Vse te izkušnje, ki smo jih imeli v naši partizanski vojski, so dragocene in bi morale biti dobrodošla in koristna snov za tečaje teritorialne obrambe, na katerih bi usposabljali starešine in konjevodce.

Spomin na partizansko veterinarsko službo je povezan s številnimi imeni veterinarjev, študentov veterine, veterinarskih bolničarjev, podkovskih kovačev in drugih

sodelavcev, ki so padli v borbi ali so bili talci. Ko sem pred dnevi pregledoval spisek sodelujočih veterinarjev in nekdanjih študentov veterine, ki so po vojni nadaljevali študij in diplomirali, sem ugotovil, da je število tistih, ki so umrli po vojni, zelo veliko. Tudi zdravniki so ugotovili, da umrljivost tistih zdravnikov, ki so bili v partizanih, procentualno večja od tistih, ki niso bili v borbi. Pomrli so ali padli vsi tisti veterinarji, ki so delali na področju 9. korpusa (10), prav redki so ostali živi od tistih, ki so delali na področju 4. operativne cone (11). S področja 7. korpusa jih je pomrlo 12 in še drugi, ki so delovali na drugih področjih (28). Skupno je padlo ali bilo ubitih 10 veterinarjev in 6 študentov veterine, po vojni pa je umrlo 47 veterinarjev. Pomen te številke pove dejstvo, da je bilo pred vojno v Dravski banovini zaposlenih 72 veterinarjev.

To so bili pošteno možje in fantje, dragoceni strokovnjaki, nesebični, požrtvovalni, med njimi številni entuziasti, ki so dali vse iz sebe, nekateri tudi svoja življenja.

Partizanski veterinarji so bili požrtvovalni, iznajdljivi, znali so improvizirati in se znajti v najtežjih situacijah, iz nič so ustvarjali, delali so prave čudeže. In zato je imela partizanska veterinarska služba take uspehe.

Veterinarji so se, kar jim moramo priznati, izkazali v naši borbi, dokazali so, da so bili povezani z ljudstvom ki mu je zaupalo. Zaradi tega so številni veterinarji in napredni študenti veterine v začetku našega upora delovali uspešno kot organizatorji naše borbe. Prav 1941. leta je bilo največ veterinarjev pobitih kot talci (9).

Gotovo je, da je od vseh akademskih strok sodelovalo v naši borbi relativno največ veterinarjev in so dali relativno največ žrtev.

Na koncu moram omeniti še eno zanimivost. Ob razstavi partizanske veterinarske službe, ki smo jo organizirali marca 1975 v Muzeju revolucije v Ljubljani, je obiskala muzej manjša skupina sovjetskih vojaških zgodovinarjev. O razstavi niso bili obveščeni, toda ko so šli skozi dvorane, v kateri je bila omenjena razstava, jim je padla v oči. Z zanimanjem so jo ogledali. Na koncu so izjavili ravnatelju muzeja, kako je bilo mogoče, da smo pri nas lahko organizirali tako veterinarsko službo, ko so nas okrog in okrog obdajali sovražniki, in da take službe niti oni niso imeli. Veliko in pomembno priznanje!

Dr. Milan Dolenc

Živa vez

Vas Ravne, kake tri kilometre nad Črničami, obsega več zaselkov. Zadnji zaselek Slejki je še posebej vrinjen v pobočje Čavna in Kucija. Prav ti zaselki so bili med vojno živa vez med Trnovsko planoto, Vipavsko dolino in Krasom. Tu so borci lahko kakšen dan počivali in se nahranili...

V zaselku Slejki smo se pred 37 leti ustavili tudi borci jurišnega bataljona XXX. divizije, ko smo bili na poti s Trnovske planote na Kras. Ob ognjiščih gostoljubnih domačinov smo za trenutek pozabili na tegobe sovražnih ofenzivnih sunkov, na lakoto in mraz. Izenada je prišlo sporočilo o približevanju sovražnika. Znašli smo se v trikratnem obroču. Prve zaslonne so nam nudili pragi in vogali hiš. Tudi gosta megla, ki je krila pot sovražniku, je po-

stala naš zaveznik. Vzpetina nad vasjo, kamor so se povzpeli naši mitraljezi, je bila za nas rešitev iz sovražnega obroča. Kljub hitri zasedbi položajev in iznajdljivosti naših borcev je bil pritisk sovražnika prehud in 19 naših mladih fantov je v preboju dalo življenje - na pragu svobode, 24. februarja 1945.

Sledili so boji na Krasu, pohod na Trst, osvoboditev. V hitrem tempu poveljnega življenja smo borci skoraj pozabili drug na drugega. Toda kar je bilo doživete ga v težkih časih vojne, ne more v pozabo. V zavesti ostajajo spomini na soborce, na ljudi, ki so nam bili ob strani, ostaja pa tudi dolg do padlih. Prav to nas je 1. maja 1980 po 35 letih zopet pripeljalo do naših vasi, do naših dobrih ljudi na Krasu, do Komna, Volčjega grada, do naše par-

tizanske matere Zofije Kosmina. Leto pozneje, na dan vstaje slovenskega naroda, 22. julija, so nam Kraševci - KS Komen - podelili domilno listino, ki je v ponos vsem jurišnikom.

Želeli pa smo poravnati svoj dolg do naših padlih fantov jurišnega bataljona. Zato smo se letos v februarju odpravili v zaselek Slejki, kjer smo pred 37 leti bojevali neenak boj in kjer je dalo življenje 19 naših tovarišev. Pod Čavnomo, na vzpetini za zaselkom Slejki smo želeli

postaviti skromno obeležje padlim v spomin.

Ko smo prišli v zaselek Slejki, ni bilo nič spremenjenega. Tu so ostali ljudje skromni, še nadalje odprtih src, iskreni in dobrotljivi... ljudje, ki niso pozabili na preteklost, a je sedanjost pozabila nanje. Tako kot pred 37 leti so nam postregli, kar so imeli. Tudi na KS Črniče in na osnovni šoli Dobravljice so bili navdušeni nad našim predlogom, da se oddolžimo padlim. Takoj so začeli z mladino in pionirji priprav-

ljati kulturni program. Mi pa smo se posvetili obeležju. Podstavek smo postavili iz kamnov, ki so bili borcem zadnje zavetje - 19 kamnov - za 19 padlih tovarišev. Na kamnito ozadje smo vzdicali ploščo s spominskim obeležjem, ki ga je vklesal kamnosek v Selah. Skromen spomenik, kakor so bili skromni borci in ljudje v tem kraju. Mladina in krajani pa so uredili pot, ki veže ta kraj z glavno cesto.

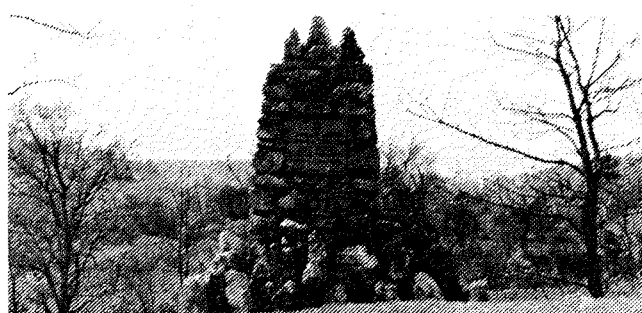
Na dan zmage, 9. maja 1982, smo se zbrali v zaselku Slejki borci jurišnega bataljona, številni domačini in krajani iz okoliških vasi, pionirji osnovne šole Dobravljice in mladina, zastopniki skupščine občine Ajdovščina, delegati krajevne skupnosti Komna, vojaki iz Ajdovščine in počastilni spomin na težke čase ter odkrili spomenik našim padlim tovarišem. Kulturni program in glasilo »Čaven« osnovne šole Dobravljice je potrdilo, kako mla-

di rod raste s tradicijami NOB. Dokazali so, da so vselej pripravljeni storiti vse, da preteklost ne bo pozabljena. Zbranim borcem jurišnega bataljona so mladinke pipele rdeče nageljne, pionirji pa so za naše padle tovariše na vsakega od devetnajstih kamnov privezali rdeč nagelj z rdečim trakom. Zadonele so salve ajdovskih vojakov, mi pa smo se spominjali rafalov naših mitraljezov v preboju.

Borci KS Črniče so ob naši skupni proslavi razvili svoj prapor in sklenili, da se bodo vsako leto na ta dan zbrali na tem mestu in proslavljali svoj krajevni praznik.

Pionirji osnovne šole Dobravljice so spomenik sprejeli v varstvo in dali obljubo, da bodo kot varuhi tudi oni prenašali slavno preteklosti na bodoče rodove.

Srca so vsem utripala kot takrat pred 37 leti in utrnula se nam je hvaležna misel, da veže partizanska pesem tudi mladi rod. Mirko Šuligoj

Devetnajst kamnov za 19 padlih tovarišev

ISKRA

Industrija širokopotrošnih izdelkov
»Široka potrošnja«, n. sol. o.,
Škofja Loka
TOZD tovarna elektromotorjev
in gospodinjskih
aparatorov »Elektromotorji«, n.
sub.o.,
ŽELEZNIKI – OTOKI 21

64228 Železniki, Otoki 21
P.p. 2
Telefon: (064) 67-231, 67-255
Telegram: Iskra Železniki
Telex: 34578 YUISEM
Žiro račun: 51510-601-12659

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

**dolenjski informativni in tiskarski center n. sol. o.
novo mesto**

tozd **tiskarna novo mesto** n. sub. o.
68001 novo mesto, glavni trg 14
telefon 068/21-134, 24-24-498 ● p.p. 33
tek. račun 52100-601-10472 pri sdk novo mesto

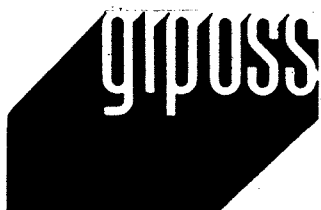

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje.
Združite prijetno s korisnim.
Povežite sistematične preglede z oddihom.

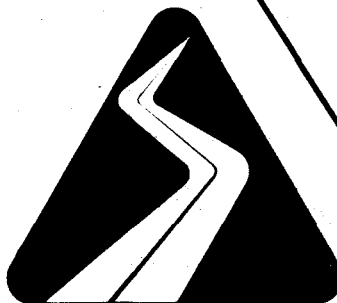
KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

sozd
združena gradbena podjetja
giposs ljubljana, o. sol. o.

61000 Ljubljana, Dvoržakova 5
poštni predal: 551 ● telefon: (061) 315-544 ● teleks: 31790 Yu GIPOSS ● telegram:
GIPOSS Ljubljana ● žiro račun: 50100-607-65209 (skupne službe)

GRADNJA IN VZDRŽEVANJE CEST

**cestno
podjetje
novo mesto
n. sol. o.**

GRADNJA
IN
VZDRŽEVANJE
CEST

»Lama«

Dekani pri Kopru

Delovna organizacija za proizvodnjo in promet ključavnic ter okovja »Lama« p. o. 66271
Dekani pri Kopru, Jugoslavija.
Telefon: 066 54-100, telex 34182 Yu LAMA

Naš proizvodni program vam daje
široko paleto pohištenega okovja in
nešteto kombinacij pri projektiranju
in sestavi pohištva.

- pohištvne ključavnice
- sklepne spon
- odmične spon
- kolesa in nogice
- vezni elementi
- drobno okovje
- dekorativno okovje

SLOVENJ GRADEC

Uspelo srečanje
invalidov

Srečanje težkih invalidov občine Slovenj Gradec je bilo tokrat v Starem trgu pri Slovenj Gradcu. Navzoče je pozdravil predsednik društva tovariš Martin Zupančič in jim zaželel prijetno počutje. V kulturnem programu je nastopil trio »Invalid« v katerem pojeta Jožica Meršak in Jože Kumer; folklorna skupina iz Starega trga je pripravila pester program domačih plesov iz Mežiške, Dravske, Mislinjske in Savinjske doline. Uprizorili so tudi skeč »Na preji«, ki je spominjal na stare običaje. Učenci osnovne šole Franja Vrnčca Slovenj Gradec pa so se predstavili z recitacijami.

Invalidi so z aplavzom pokazali, da si takšnih in podobnih prireditev še želijo.

Adolf ANKON

OTOČE

Srečanje vezistov NOV
Gorenjske z delavci
Iskre

V soboto 5. junija je bilo tretje srečanje vezistov NOV Gorenjske in delavcev ISKRE, in sicer v Tovarni instrumentov Otoče. Udeleženci, ki jih je bilo 80, so se zbrali pred poslopjem, kjer so se skupno slikali, nato pa so jih strokovni vodje vodili po obratih in jim razkazali proizvodnjo raznih merilnih instrumentov. Po ogledu je bil slovesen sprejem v prostori jedilnice. Tu je navzoče pozdravil Franc Kristan, sekretar temeljne organizacije, nato pa je o delu in razvoju govoril Miro Albinini, predsednik delavskega sveta.

Predsednik pododbora vezistov NOV za Gorenjsko se je zahvalil za izredno topel sprejem in izkazano pozornost. V svojem govoru je dejal da se vezisti NOV zavedajo sedanje trenutke in da so se v prizadevanja za stabilizacijo vključili z enako vnemo in zavestjo kot v boj za osvoboditev in delavske pravice.

Delavci Iskre so vezistom NOV podarili knjige o razvoju delovne organizacije in sliko kurirčka. Vezisti so se za darilo zahvalili in obljubili, da bodo posebno priznanje za sodelovanje in uspešno gojitev tradicij izročili predstavniku temeljne organizacije Instrumenti Otoče na prvi seji pododbora vezistov NOV za Gorenjsko.

Branko Blenkus

TOLMIN

Tkanje vezi
med ljudmi

V okviru prireditev ob prazniku tolminske občine – slavlju ga 25. maja v spomin na partizanske boje spomladi 1943. in ob prazniku mladosti – so v knjižnici Cirila Kosmača odprli razstavo slikarjev s Tolminskega in iz pobratene občine Vicchio v italijanski provinci Firenze. Tako se uresničuje program vzajemnega sodelovanja, za katerega so bili temeljni postavljeni lani. Pobuda za sodelovanje med občinama je vznikla v letu 1980, ko se predstavniki občine Vicchio, ki je bolj agrarno usmerjena, želeli povezati z občino s podobnimi značilnostmi v naših krajih. Poleg tega se Vicchio lahko ponaša z velikim prispevkom prebivalstva v odporniškem gibanju, saj sta prav tam nastali dve partizanski enoti; mesteca pa je dalo tudi veliko žrtev v boju proti nacizmu.

In še nekaj veže ta dva kraja: aprila 1941, ob italijanskem napadu na Jugoslavijo, je mnogo tolminskih družin, ki so bile tedaj evakuirane, našlo toplo gostoljubje prav pri ljudeh v tem toscanskem mestecu.

Tako sta lani predsednik občinske skupščine Tolmin Stane Kovacič in župan Vicchia Roberto Berti podpisala listino o pobratenju – najprej v Vicchui ob njihovem prazniku, nato 25. aprila v Tolminu. V Vicchui so Tolminci zasadili drevo prijateljstva – slovensko lipo, ki zdaj raste v parku ob njihovi šoli. Italijanski predstavniki pa so v Tolminu zasadili bor, ki zdaj raste pred knjižnico Cirila Kosmača. Ob teh srečanjih so sprejeli program sodelovanja na raznih področjih – tudi na kulturnem.

Razstava slikarjev obeh občin, ki je bila marca letos v Giottovem domu v Vicchui, in je zdaj v Tolminu, je samo začetek uresničevanja zastavljenih ciljev. Tkanje takšnih vsestranskih vezi med ljudmi enega in drugega naroda pa je najboljši porok, »da ljudje ne bi več mislili na vojno«, kot je dejal župan Vicchia na slavnostni seji občinske skupščine v Tolminu. »Takšne vezi pa naj bi zlasti gojili mladi, da bi v medsebojnem prijateljstvu uživali ta čudoviti mir«.

M. P.

TOLMIN

Spominski pohod na
Sleme

Sončna nedelja je 16. maja privabila na planino Sleme pod Rdečim robom veliko število planincev, borcev in mladine iz Tolmina, Kobarida in Kanala. Ob spomeniku padlih so počastili spomin na žrtve Gregorčičeve brigade, ki je avgusta 1944. leta v teh krajih bila enega svojih najhujših bojov z nemškim okupatorjem in prav v ostenju Rdečega roba doživela svojo najtežjo tragedijo.

Postanek pohodnikov v teh krajih, kjer zdaj že četrto desetletje vlada mir, je vsem opomin, s kakšnimi žrtvami je bila plačana naša svoboda.

Pohod na planino Sleme, ki je postal tradicionalen, prireja vsako leto Planinsko društvo Tolmin v počastitev občinskega praznika in 25. maja. Pobuda za pohod pa je vznikla ob 85. letnici maršala Tita.

M. P.

BISTRICA

Brodarji na obrežjih
Mure

Do pred leti so imeli gasilci in ostali vaščani Dolnje, Srednje in Gornje Bistrice veliko težav z nemirno reko Muro. Nič koliko noči so bili na nogah, da so branili imetje krajanov, ko so valovi Mure zalivali kmetije. In leta 1967 so si gasilci in ostali vaščani vseh treh Bistric naposled oddahnili. Vodna skupnost je skupaj s krajevno skupnostjo in občino Lendava naredila več kilometrov obrambnih nasipov ter tako obvarovala Bistrice pred katastrofalnimi poplavi.

Da Bistrice »mejijo« na Muro, ni treba posebej poudarjati. Vse to in še veliko več je vodilo krajanje Bistrice, da so pred dvema letoma ustanovili sekcijo broderskega društva. Predsednik sekcije Ivan Copot pravi, da sekcija deluje v sklopu broderskega društva Mura iz Kroga. V sekcijo je vključenih 20 članov, predvsem mladih, ki so voljni delati. Sodelovanje s krajevno skupnostjo je dokaj dobro. Sekcija doživlja v zadnjem času preporod. Uveljavlja se kot pomemben dejavnik v splošnem ljudskem odporu in družbeni samozasčiti. Lansko leto so se vključili v akcijo NNNP. Sekcija ima trenutno pet rabljenih čolnov, ki so jih dobili od matičnega društva Mura iz Kroga. V letošnjem letu bodo pričeli z delovno akcijo in ob obrežju Mure zgradili barako za skladiščenje čolnov in ostale opreme. Ne bi bilo prav, če bi prvo tovrstno brodersko sekcijo v lendavski občini zamenjali in jo pustili životari. Nasprotno! Na pomoč bi nemara morala priskočiti širša družbena skupnost, denimo telesno-kulturna skupnost in teritorialna obramba občine Lendava.

JOŽE ŽERDIN

PESEK

Srečanje kurirjev na
Pohorju

Pododbor za Stajersko IV. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije pripravlja skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami Slovenske Bistrice srečanje partizanskih kurirjev Slovenije, ki bo v soboto 19. junija ob 11. uri na Pohorju na Pesku.

Ob tej priliki bodo odkrili tri metre visok spomenik iz impregniranega hrasta, ki bo simboliziral kurirja. Okoli njega bodo posadili 88 dreves. Obležje, pritrjeno na več kot meter visok podstavek, bo izdelal kipar Janko Dolenc iz Vuzenice ob Dravi. Izdali so že tudi spominsko značko Pohorski kurir 1942–1982. Natisniti nameravajo še spominsko brošuro, v kateri bodo opisali delovanje TV postaj na Pohorju. Pokrovitelj proslave je IMPOL Slovenska Bistrica. V znak zahvale bodo kurirji na proslavi podelili nekaterim partizanskim domačijam pismena priznanja za njihovo nesebično pomoč, ki so jo jim v času vojne nudili. Jubilejna priznanja bodo prejeli tudi tisti kurirji, ki so že stari šestdeset ali več.

Izvajanje programa so zaupali osnovni šoli Pohorskega odreda iz Slovenske Bistrice, pri tem jim bodo pomagale še sosednje šole, saj bo nastopilo okoli 150 otrok.

Kraj Pesek so izbrali zato, ker tu poteka transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Tod okoli sta delovali partizanski bolnišnici Jensen in Košuta. Blizu je tudi obležje Pohorskega bataljona, zraven njega dom Pohorskega bataljona z muzejem »Partizansko Pohorje«. V bližini Peska je delovala še vojaška kurirska postaja. Razen tega je Pesek čudovita izletniška točka in dostopen tudi z vozili po makadamski cesti z različnih strani.

Predvidevajo, da se bo srečanja udeležilo veliko ljudi, ne le kurirjev, ampak tudi borcev, aktivistov in drugih, zlasti tistih iz občin, ki mejijo na Pohorje.

Poleg tega, da so priskočili na pomoč soorganizatorji tega srečanja, so kurirji v veliki meri sami zbrali precej sredstev. Že nekaj let si pomagajo s prodajo koledarjev in značk, tiskanjem priložnostnih brošur in z zbiranjem reklamnih oglasov. S tem tudi pokrivajo izdatke za svojo dejavnost.

Drago Miklavc

Vabila

Letošnje srečanje borcev II. brigade VDV-NO bo v soboto 19. junija v Bohinjski Bistrici. Osrednji del slavlja se bo pričel ob 12. uri. Slavnostni govornik bo tovarš Tomaž Ertl, republiški sekretar za notranje zadeve.

Borci brigade naj se zberejo že ob 9. uri v Domu »kulture« Jožeta Ažmana, kjer se bodo zbirale skupnosti po posameznih bataljoni. Zatem bodo odprte razstave orožja JLA, milice in zgodovinskega razvoja II. brigade VDV-NO ter prikazana vaja posebne enote RSNZ.

Borcem iz Primorske in njihovim svojem priporočamo, da se z vlakom odpeljejo iz Nove Gorice ob 7.02 (prihod v Boh. Bistrico ob 8.22), zvečer pa iz Boh. Bistrice ob 19. uri (prihod v N. Gorico ob 20.19). Vabljeni vsi. Udeležite se slavlja v čim večjem številu!

Odbor skupnosti II. brigade VDV-NO

Borci Kokrskega odreda praznujemo 40-letnico ustanovitve odreda.

Proslava in srečanje bo v soboto 26. 6. 1982 v Goricah s pričetkom ob 16. uri, združeno s praznikom krajevnih skupnosti Gorice, Golnik, Trstenik in Tenetiše.

Na skupno praznovanje vabimo vse borke in borce Kokrskega odreda ter aktiviste in borce drugih enot, zlasti pa tiste, ki so med vojno delovali pod okriljem partizanskega Storžiča.

Na veselo snidenje!
SKUPNOST BORCEV KOKRSKEGA ODREDA

V soboto 19. junija 1982 ob 11. uri bo na Zlajem polju spominska svečanost ob 40-letnici požiga zlatopoljskih vasi kot posledice organiziranega dela prebivalstva s prvimi partizanskimi enotami.

Svečanost bo združena s srečanjem mladine 7. razredov osnovnih šol občine Domžale z borci Kamniškega bataljona in izseljenci teh vasi. Ob tej priliki bomo odkrili spominsko obležje.

Vabimo vse borce, aktiviste, bivše izseljence, predvsem pa mladino, krajanje zlatopoljskih vasi, Korena in Hrastnika, da se srečanja polnoštevno udeležite!

Občinski odbor ZZB NOV Domžale

Domicilni odbor SKUPNOSTI PARTIZANSKIH UČITELJEV PRIMORSKE prosi vse učitelje, ki so med NOB poučevali na Primorskem, v Slovenski Istri, Benečiji in na ozemlju zunaj matične domovine (Goriško in Tržaško) in ki še niso izpolnili anketnih listov, naj to čimprej store in jih oddajo do 30. junija 1982 v Ajdovščino, Goriška 17. Anketnemu listu naj učitelji prilijo tudi svojo sliko in drugo dokumentacijo, ki se nanaša na pouk v partizanskih šolah na Primorskem.

Odbor prosi tudi svoje padlih učiteljev, krajevne organizacije združenj borcev in druge, naj posredujejo podatke o padlih učiteljih, slike in drugo, kar bo prispevalo k popolnejši dokumentaciji.

Domicilni odbor

Letošnje srečanje borcev II. bataljona II. brigade VDV-NO bo 27. junija v Logu pod Mangartom. Osrednja slovesnost z odkritjem spominskega obležja na vhodu v rudniški predor (pri karavli) se bo pričela ob 12. uri. Vabljeni vsi. Za jed in pijačo je poskrbljeno.

Istega dne bo ob 10. uri volilni zbor skupnosti borcev bataljona. Borci, zanesljivo se ga udeležite. Na svidenje v Logu pod Mangartom 27. 6. 1982!

Odbor skupnosti borcev II. bataljona II. Brigade VDV-NO

VOJNIK

Poimenovanje
po koroškem
prvoborcu

V nedeljo, 23. 5. 1982, smo v Vojniku slavnostno preimenovali sedanjo ulico Žrtev fašizma v ulico KARLA PRUŠNIKA GAŠPERJA. Te slovesnosti so se udeležili vdova Mira Prušnik in otroci, tov. Janez Wute-Luc, Lipe Kolenik, Peter Kuhar iz glavnega odbora Zveze koroških partizanov iz Celovca, slavnostni govornik je bil tov. Feliks Veisner, novi predsednik Zveze koroških Slovencev in tov. Pavle Zaver.

KO ZB NOV Vojnik je 8. 6. 1975 slavnostno podpisala listino o pobratenju z Zvezo koroških partizanov iz Celovca. Koroško delegacijo smo sprejeli na začetku te ulice in sli v slavnostnem sprejedu do šole, kjer je konec te ulice, in tam ob kulturnem programu podpisali listino. Ob smrti tov. Prušnika smo naredili predlog za preimenovanje ulice. Več članov ZB NOV, predvsem predsednik tov. Jurij Bojanovič, smo bili kot partizani na Koroškem in se že v borbi pobratili s koroškimi partizani. Ta naša vez je postala trajna in imamo stalna kulturna srečanja med našimi in slovenskimi PD na avstrijskem Koroškem. Zato smo čutili dolžnost, da to našo povezovalno ovekovečimo. Ulico smo zdaj poimenovali po koroškem prvoborcu, ki smo ga zelo spoštovali. Vsako leto prirejamo tudi množične izlete, na katerih se srečujemo s koroškimi Slovenci, ki nas zelo radi sprejemajo. Prav tako tudi oni radi prihajajo k nam.

IVAN SEŠEL

Obvestila

Odbor 4. brigade VDV partizanskih kurirjev za južno Primorsko in krajevna skupnost Vojško obveščata, da bodo v sklopu praznovanja krajevnega praznika Vojško v nedeljo 27. junija ob 10. uri odkrili v Mrzli Rupi spominsko obležje padlim partizanskim kurirjem in kurirski relejni postaji P-6, ki je tam delovala od konca leta 1942 do kapitulacije Italije 8. septembra 1943.

Obvestilo velja vsem, ker posebnih vabil ne bomo pošiljali. Pridite na partizansko Vojško in v Mrzlo Rupo.

Partizanski kurirji Primorske
Krajevna skupnost Vojško

Združenje borcev NOV Mestne njive (bivša Koštalova in Režkova ulica) v Novem mestu vabi vse borce, ki so s tega terena odšli in partizane, na tovariško srečanje s razvitjem prapora. Proslava bo 19. junija 1982 pred športno dvorano v Kettejevem drevoredu v Novem mestu ob 17. uri.

ZB NOV Mestne njive

Vabimo vse nekdanje borce in aktiviste OF, ki so med NOB prebivali ali delovali na terenu Kodeljevo in Ljubljani, da nam pošljejo sedanji naslov najkasneje do 1. avgusta 1982. Zbiramo gradivo za krajevno kroniko in eventualno tovariško srečanje.

KO ZB NOV KODELJEVO
61110 LJUBLJANA
Ob Ljubljani 36 a

Obveščamo vse borke in borce 3. SNOUB Ivana Gradnika, kot tudi Goriške brigade, ki se je vključila v to brigado, da je domicilni odbor brigade na podlagi Pravilnika skupnosti borcev brigade, meril o podeljevanju »spominskega znaka brigade« in stališče o izdaji dopolnjene monografije brigade sprejel naslednje sklepe:

1. Za uvrstitev v seznam padlih, umrlih in živih borcev brigade ter za razpečevanje dopolnjene monografije brigade je potrebno domicilnemu odboru poslati: priimek, ime, partizansko ime, datum in kraj rojstva, čas in kraj, kjer je borec padel ali umrl, in sedanji naslov še živčih borcev oziroma svojcev padlih in umrlih borcev brigade. Sporočiti je potrebno tudi čas (od-do) v katerem je bil(a) v sestavi Gradnikove ali Goriške brigade in v kateri enoti.

2. Za podelitev »spominskega znaka brigade« morajo borci ali njihovi svojci (če to še niso storili v zadnjih treh letih) predhodno izpolniti vprašalnik skupnosti borcev brigade 3. SNOUB Ivana Gradnika. Prva podelitev »spominskega znaka« bo ob 40-letnici ustanovitve brigade.

3. Vse navedene podatke je potrebno poslati OO ZZB Nova Gorica, Kidričeva 9, – za DO Gradnikove brigade – ali pa odboru ustrezne območne skupnosti borcev brigade, NAJPOZNEJE DO 1. SEPTEMBRA 1982. Pri omenjenih lahko prejmete tudi obrazce vprašalnika in druge informacije.

DO 3. SNOUB Ivana Gradnika

V soboto 19. junija se bodo ob 8.45 v domu Jožeta Ažmana v Bohinjski Bistrici srečali borci 2. brigade VDV. Slavnostni govornik bo republiški sekretar za notranje zadeve Tomaž Ertl, ki bo govoril o pomenu te enote. V okviru srečanja bodo odprli tudi razstavi orožja in opreme enote JLA in milice ter razstavo fotografij o borbeni poti 2. brigade VDV. V kulturnem programu bodo sodelovale šole in kulturna društva z Gorenjske, zatem pa bo sledilo tovariško srečanje.

Planinsko društvo Idrija in krajevna organizacija ZB NOV Kanomlja vabita na spominski pohod, ki bo v nedeljo 20. junija na Zirovčkovu planino nad Srednjo Kanomljo. Pohod je posvečen 40. obletnici ustanovitve 2. trnovske čete v decembru 1942 na Zirovčkovih planini.

Iz Idrije bodo šli pohodniki ob 7. uri. Pot jih bo vodila čez Idrijsko razpotje, pri Petricu v Kanomlji se bodo tej skupini pridružili tudi pohodniki iz Kanomlje in Spodnje Idrije.

Ob 11. uri bo ob spomeniku na Zirovčkovih planini proslava s kulturnim programom.

Borke in borci 5. SNOUB Ivana Cankarja, udeležimo se pevskega tabora, posvečenega 40-letnici ustanovitve starih slovenskih brigad, ki bo v SENTVIDU pri STICNI.

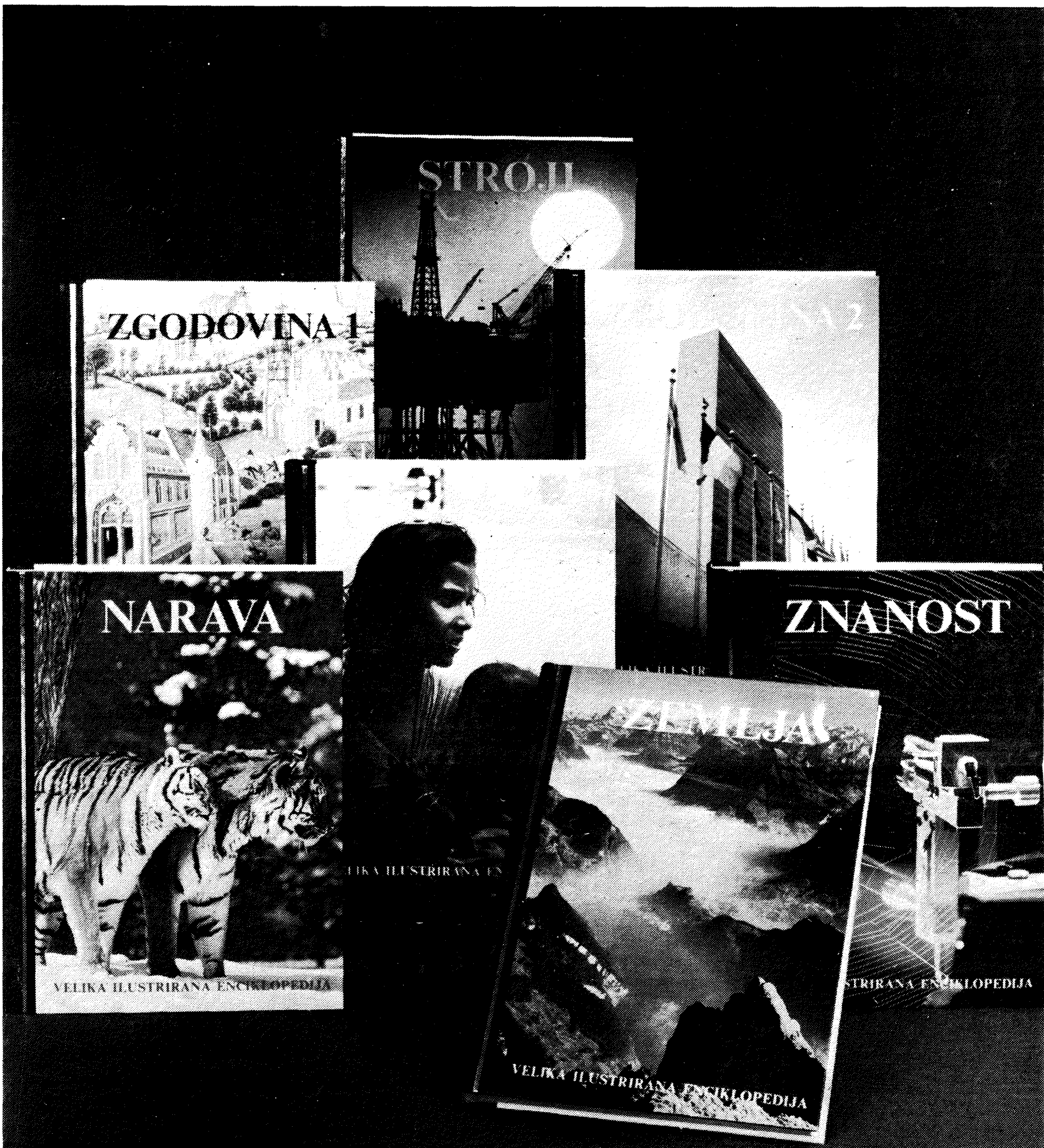
Že v soboto 19. junija bo v avli osnovne šole koncert zamejskih zborov, v nedeljo 20. junija ob 11. uri 1982 pa bo zaključna prireditev, ko bo 249 zborov s 7500 pevci in pet pihalnih godb pod vodstvom beograjskega dirigenta Oskara Danona, zapelo 13 pesmi.

CANKARJEVCI, vabimo vas, da se te kulturne prireditve udeležimo v čim večjem številu.

Točen spored 13. kulturnega tedna in pevskega tabora bo objavljen na plakatih in v dnevnem časopisu.

Prometne zveze s tem delom Dolenjske so ugodne.

ODBOR BRIGADE

VELIKA ILUSTRIRANA ENCIKLOPEDIJA

Ludvik Dragar

Na pokopališču v Dolu pri Hrastniku smo se januarja poslovi-
li od starega borca
Ludvika Dragarja, ro-
jenega leta 1906. Bil je
med prvimi aktivisti
na področju Laškega.
Zaradi izdajstva je
moral leta 1942 v ile-
galo. Za svoje delo je
bil odlikovan.

Zora Jelina

V domu onemoglih
v Podbrdu je lani
umrla aktivna teren-
ka Zora Jelina iz vasi-
ce Livške ravne. Ak-
tivno in organizirano
je začela delati za OF
že v začetku 1943 pa
vse do osvoboditve.
Kot članica odbora
OF je delovala tudi v
ženski organizaciji,
zato je bila poslana tu-
di na politični tečaj.
Bila je odlikovana.

Janko Benko

V Starem selu pri
Kobaridu smo marca
pokopali 73-letnega
Janka Benka. Že pred
kapitulacijo Italije je
organizirano s svojo
konjsko vprego pre-
važal iz Čedadra hra-
no, sanitetni material
in druge potrebščine
za partizane, kar je de-
lal vse do osvobodit-
ve.

Alojz Hliš

Alojz Hliš se je rodil
leta 1922 v Sošanju.
Kot zavednega narod-
njaka in naprednega
delavca ga je okupa-
tor preganjal, aretiraj
in zaprl v zapore celj-
skega Starega piskra,
nato mobiliziral v voj-
sko ter ga poslal na
bojišče, kjer je bil ujet
in odpeljan v ujetni-
ško taborišče v Ne-
venti v Italiji. Takoj se
je vključil med borce
zavezniške vojske in
med borce NOV. Od
njega smo se poslovili
aprila v Podkrajju pri
Sošanju.

Anton Fencé

Na pokopališču v
Vrtovinu smo se po-
sloviili od Antona Fen-
cé. Rodil se je leta
1919 v zavedni kmeč-
ki družini. Kot vsi pri-
morski fantje je moral
tudi on služiti vojaški
rok v italijanski vojs-
ki. Po kapitulaciji
Italije se je vrnil do-
mov in stopil v NOV.
Bil je borec Bazovi-
ške brigade in nazad-
nje v štabni četi 30. di-
vizije. Leta 1944 je bil
ranjen. Za svoje delo
in zasluge v NOV je
bil večkrat odlikovan.

**Jernej Košir-
Johan**

Na pokopališču v
Rečici pri Laškem
smo se marca poslovi-
li od tovariša Jerneja
Koširja. Rodil se je le-
ta 1912, med partizane
je odšel leta 1942. Bil
je borec, vodnik in
komandir linije sek-
torja I, ki je nadzoro-
val kurirske postaje.
Za hrabrost in zasluge
je prejel številna viso-
ka vojaška odlikova-
nja.

Rudi Snój

Na ljubljanskem
pokopališču smo se
aprila poslovili od Ru-
dija Snója, nosilca
spomenice 1941. Ro-
dil se je leta 1924 v
Sneberjah. Kot napre-
den mladinec se je
družil z organizatorji
vstaje ter bil leta 1941
njihov kurir. Kot
skojevec je maja le-
ta 1942 pristopil k 2.
grupi odredov, kasne-
je je bil v Gubčevi,
Cankarjevi brigadi, 7.
korpusu in v glavnem
štabu Slovenije. Leta
1944 je odšel na šola-
nje v SSR. Vrnil se je
kot pilot in ostal v
službi letalstva. Za
svoje delo je prejel
več odlikovanj in
pohval.

Ciril Markelj

Na pokopališču v
Otočah smo se aprila
poslovili od aktivista
in borca NOV tovari-
ša Cirila Marklja, ki se
je rodil leta 1911. Nje-
gova napredna zavest
se je pred vojno krepi-
la v krogu revolucio-
narja Staneta Zagarja.
V začetku druge sve-
tovalne vojne se je pri-
ključil organiziranemu
odporu na terenu. Le-
ta 1943 se je izognil
gestapovski aretaciji
in odšel med partiza-
ne. Bil je borec Pre-
šernove brigade in ju-
rišnega bataljona 31.
divizije.

Albin Bradac

Decembra lani smo
se na pokopališču v
Pobrežju v Mariboru
poslovili od Albina
Bradaca, rojenega le-
ta 1920 v Loški vasi
pri Dolenjskih Topli-
cah. Maja leta 1942 se
je vključil v Zapadno-
dolenjski odred, poz-
neje je bil kurir, vo-
dnik in bataljonski in-
tendant v Gubčevi
brigadi. Po vojni je
opravljal številne
dolžnosti v organih za
notranje zadeve.

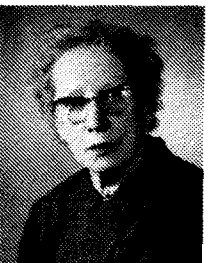
Maks Mrak

V Poljanah nad
Skofjo Loko smo se
februarja poslovili od
Maksa Mraka, rojene-
ga leta 1908 na Brdih
v Poljanski dolini. Že
v letu 1941 je pričel
sodelovati z OF in leta
1944 odšel med parti-
zane, kasneje pa je de-
lal v krojaški delavni-
ci v Davči vse do
osvoboditve. Prejel je
več odlikovanj in
priznanj.

Simon Rutar

Simon je bil udele-
ženec NOV od leta
1941. Zaradi aktivne-
ga dela v OF in nara-
dni zaščiti je bil leta
1942 aretirán in odpe-
ljan v internacijo. Po
kapitulaciji Italije se
je vrnil domov in ta-
koj vstopil v 9. nara-
dnoosvobodilno bri-
gado. Bil je ranjen.
Imel je čin starejšega
vodnika. Prejel je več
odlikovanj. Oktobra
leta 1944 je bil sprejet
v KP.

Antonija Gorenc

Na litijskem poka-
pališču smo se fe-
bruarja poslovili od
Antonije Gorenc, parti-
zanske matere, roje-
ne v Tenetišah pred
87 leti. Vsa njena dru-
žina je bila napredne-
ga mišljenja. V njeno
hišo so zahajali napre-
dni delavci, litijski ak-
tivist in partizani. Pri
njih je bil ustanovni
okrajni odbor OF Liti-
ja, s svojim mozem je
Antonija sodelovala v
NOB od začetka apri-
la 1941.

Franc Hren

Na Jesenicah smo
se lani poslovili od
Franca Hrena, rojene-
ga leta 1927 na Pade-
škem vrhu pri Slo-
venskih Konjicah. Ze-
lo mlad je stopil v
NOV in se boril v
Šlandrovi, Serčerjevi
in Bracčevi brigadi v
sklopu 14. divizije. Bil
je odlikovan. Pokopa-
li smo ga na Blejski
Dobravi.

Ivan Cesar

Umril je Ivan Cesar,
borec Kozjanskega
odreda. Rodil se je le-
ta 1910. Pokopali smo
ga na pokopališču v
Rečici pri Laškem.

Leopold Kavčič

Že v rani mladosti
je občutil divjanje
vojne, saj se je vas Li-
pa nahajala v samem
peklu soške fronte.
Italijansko okupacijo
po letu 1918 je kot za-
veden slovenski mla-
dinec s težavo prena-
šal in ko mu je grozil
zapor, je pobegnil v
staro Jugoslavijo. V
Srbiji je dočkal dru-
go svetovno vojno.
Zelo zgodaj se je
vključil v odporniško
gibanje in kmalu sto-
pil med partizane v 1.
krajsko brigado, peti
slovenski bataljon. Po
demobilizaciji se je
vrnil na svoj Kras.

Alojz Muren

Septembra lani smo
se na dobrniškem po-
kopališču poslovili od
Alojza Murna. Rodil
se je leta 1914 v Do-
lenjskem Globodolu
pri Mirni peči. Kot
kmečki sin se je v letu
1942 vključil v Gubče-
vo brigado, naslednje
leto je bil premeščen
v 15. belokranjsko
brigado, v kateri je bil
vse do osvoboditve.
Bil je odlikovan z me-
daljo za hrabrost in
medaljo zaslug za na-
rod.

Zofija Beričnik

Na pokopališču v
Podkrajju pri Velenju
smo se poslovili od
članice ZB NOV Zofi-
je Beričnik, rojene na
Graški gori, leta 1908,
matere šestih otrok.
Moža je okupator od-
peljal v taborišče
Mauthausen, od ko-
der se ni več vrnil, do-
ma pa so ji požgali do-
macijo. Bila je aktiv-
na in organizirana so-
delavka NOG, aktivi-
stom, terencem in
borcem je nudila vso
pomoč. Za svoje delo
je prejela medaljo za-
slug za narod.

Franc Volk

Člani ZB NOV To-
polšica ter delavci de-
lovne kolektiva
bolnišnice Topolšica
in številni krajanj
smo se aprila letos po-
sloviili od Franca Vol-
ka, upokojenega mi-
zarja, člana ZB NOV
in aktivista NOG. V
času NOB je podpiral
terence, aktiviste in
borce NOV.

Kristina Zalokar

Rojena je bila 1905
v Bohinjski Beli. Kot
vdova je težko preživ-
ljala svojo družino.
Leta 1944 je stopila v
NOV v Gradnikovo
brigado, bila je v ko-
mandi mesta Skofja
Loka in maja leta 1945
je bila demobilizira-
na. Umrila je lani, po-
kopana je na pokopa-
lišču v Dovjem.

**Miroslav
Gašperčič**

Rodil se je leta 1920
v Soči na Tolmin-
skem. Leta 1940 je bil
vpoklican v italijan-
sko vojsko, leta 1941
pa so ga zajeli zavez-
niki in pripeljali v do-
movino. Marca leta
1944 je vstopil v NOV
in bil dodeljen 4. pre-
komorski brigadi,
kjer je bil vse do osvo-
boditve. Pokopali
smo ga na Blejski Do-
bravi.

PRAVNI SVETOVALEC

**T.K.P. Ali je lahko tudi aktivna vo-
jaška oseba spoznana za mirovnega
vojaškega invalida?**

Odgovor: Mirovni vojaški invalid je
lahko tudi državlján SFRJ, ki je v miru
kot aktivna vojaška oseba pri opravlja-
nju službe v oboroženih silah brez svo-
je krivde zadobil rano ali poškodbo v
okolicih, ki so specifične za opravl-
janje službe v oboroženih silah in je
zaradi tega njegov organizem okvarjen
najmanj za 20%.

**V.A.M. Za koliko odstotkov se po-
veča pokojnina borcem NOV od leta
1945?**

Odgovor: Borcem NOV od leta 1945,
to je udeležencem NOV, ki jim je ves
čas od vstopa v NOB oziroma od začeta-
ka aktivnega in organiziranega dela za
NOB v letu 1945 do 15. maja tega leta
vštet v posebno dobo v dvojnem traja-
nju, se pokojnina, ki je odmerjena po
pokojninski dobi, nižja kot 85% pokoj-
ninske osnove, poveča za 10%, vendar
pa tako povečana pokojnina ne sme
znašati več kot 85% pokojninske
osnove.

**K.R.Lj. Zaradi slabega zdravja se
bom moral invalidsko upokojiti. Ali
imam pravico do odpravnine?**

Odgovor: Nagrade ob upokojitvi ali
kakor jih običajno imenujemo odpravnine
niso urejene z zakonom. Njihovo
izplačevanje zato ni pravica, ki bi šla
delavcu ob upokojitvi po samem zaku-
nu, ampak je izplačevanje teh nagrad
odvisno od ureditve v samoupravnih
splošnih aktih temeljnih organizacij,
predvsem pa od tega, ali so za ta izpla-
čila na voljo zadostna sredstva v skla-
du skupne porabe. Večina organizacij
zdržuje dela, da jo materijo uredila
s pravilniki in delavcem zagotovila od-
pravnino ob odhodu v pokoj. Če v pra-
vilniku vaše organizacije ni drugače
določeno, pripada odpravnina ob vsa-
ki obliki upokojitve, torej tudi če pre-
neha delovno razmerje zaradi invalid-
ske upokojitve.

**F.I.B. Pred leti sva si z bivšo ženo
razdelila nepremičnine, ki jih sedaj
nameravam prodati, bivša žena pa
mi zaradi tega grozi s tožbo. Ali
smem prodati svoje kmetijsko zem-
ljišče?**

Odgovor: Iz listin, ki ste jih priložili
pismu, je razvidno, da ste lastnik dveh
parcel na podlagi pogodbe o delitvi
premoženja z bivšo ženo. Ker gre za
kmetijsko zemljišče, ima prednostno
pravico pri nakupu kmetijska organi-
zacija, pa tudi kmet, katerega zemlji-
šče meji na vaše zemljišče. Če zemlji-
šče nameravate prodati, morate po-
nudbo v treh izvodih izročiti pristojne-
mu krajevnomu uradu. Ponudba mora
vsebovati označbo in ceno zemljišča in
druge prodajne pogoje. Se le tisti, ki
imajo prednostno pravico, te pravice
ne bodo izrabili, lahko sklenete kupno
pogodbo z drugim kupcem. Bivša že-
na vas v tem postopku ne bo mogla
ovirati.

**C.N.B. Edina pot, po kateri pridem
do stanovanjskega in gospodarskega
poslopja, pelje po sosedovem zemlji-
šču. V letu 1980 mi je sosed začel
odrekat pravico vožnje po tej poti.
Kaj lahko ukrenem?**

Odgovor: Gre za takomenovano
stvarno služnost, to je pravico lastnika
nekega zemljišča, da uporablja tuje
zemljišče, če brez te uporabe ne more
uporabljati ali delno ne more uporab-
ljati svoje nepremičnine. Stvarna služ-
nost se pridobi s pravnim poslom, z
odločbo državnega organa ali s pripo-
sestvom. Iz vašega pisma je raz-
vidno, da to pot uporabljate že od leta
1923 in od leta 1969 tudi za vožnjo z
avtomobilom. Pot za vožnjo z avtomobi-
lom uporabljate torej že več kot 20
let, zaradi česar ste služnost vožnje pri-
posesestvovali. Če vas bo sosed pri vož-
nji oviral, lahko vložite motenjsko tož-
bo, lahko pa tudi s tožbo zahtevate, da
se ugotovi obstoj stvarne služnosti
vožnje. Svetujem vam pa, da se obrne-
te na pisarno pravne pomoči, da vam
bodo tam sestavili tožbo.

Zbor pionirjev Jugoslavije v Črnomlju, 12. junija 1982

Rastemo pod Titovo zastavo

Tovariš Tito je vedno namenjal posebno pozornost vzgoji pionirjev v duhu tradicij narodnoosvobodilnega boja, pri čemer je venomer poudarjal delež otrok kot najmlajših borcev, kurirjev, bombašev, njihove herojske podvige, samoodpovedovanje, trpljenje v času ofenziv, v taboriščih, pomoč pionirjev borcem.

Na izročilih revolucije in boja mora sloneti tudi sedanje in prihodnje delo pionirjev. Pionirska organizacija, ki je nastala v bojnem metežu, ko so se porajali zametki nove jugoslovanske državnosti, je organizacija, ki s svojo pestrostjo vsebin in oblik dela odlično vpliva na vsestranski razvoj in oblikovanje samoupravne socialistične osebnosti mladega človeka.

Besede, ki jih je izrekel tovariš Tito: »Mi, dragi otroci, vam zaupamo. Vam bo ostala naša nova Jugoslavija. Vi boste nadaljevali delo, ki smo ga mi začeli,« so pionirji na letošnjem zboru, že sedemnajstem po vrsti, potrdili: »Obljube bomo izpolnili, saj smo Titovi pionirji, to pa pomeni, da naša obljuba drži bolj kot jeklena veriga!«

Črnomelj – gostitelj, odet v naše trobojnice, z velikimi napisi nad ulicami: Bela krajina pozdravlja pionirje Jugoslavije, Pionirji – mladi samoupravljalci. Lepo je v naši domovini biti mlad, Pionirji sonca in svobode s Titom v srcu... Ljudje, ki se vračajo iz trgovin, zastajajo na cesti in s pogledom spremljajo nepregledno kolono pionirjev, ki se vije proti stadionu Loka pred srednješolskim centrom Edvard Kardelj. Pionirske kape, rdeče rute, prapori, na transparentih pa blesti Titovo ime. »Od kod ste?« sprašujejo domačini Črnomaljši ob vrtnih ograjah in pred hišami. »Iz Horjula...« in že je skupinica mimo. Za njo prihaja druga, ne da bi bilo vmes niti za korak prostora. Vsi se zlivajo v skupnost, ki ji pravimo Zveza pionirjev Jugoslavije. Tako je vse do cilja, kjer pionirji, razvrščeni v enote: 12. SNOUB, Cankarjeva brigada, Belokranjska brigada, Gubčeva brigada, Jurišni bataljon, Belokranjski odred, Brigada bratstva in enotnosti, 15. divizija, čakajo na slavnostni začetek zbora.

Razstava v prostorih srednješolskega centra ob stadionu kaže velike interese, zavzetost in pridnost pionirjev na različnih področjih: od krožka OZN pa do jamarjev, radio kluba, planinske sekcije, tehničnega krožka, likovnikov itd., ki so prikazali sadove svojega dela. Zbor pa so pionirji izkoristili še za prikaz neposrednega dela te in one interesne dejavnosti.

Pozdravljamo vas z našo belokranjsko pesmijo in z našimi plesi. Naš pozdrav velja pionirjem s črnogorskih in bosanskih hribov, z ravnih polj Vojvodine, z obale našega Jadrana, iz vasic naših bratskih republik in pokrajin, velja vsem našim gostom, borcem, nekdanjim pionirjem med NOB, delavcem in kmetom, prebivalcem Bele krajine, ki ste kot nekoč borci danes odprtih src medse sprejeli pionirje iz naše domovine.

General Lado Kocjan je od komandanta pohodne enote 15. divizije sprejel poročilo o poteku poti te posebne pohodne brigade pionirjev na osvobojeno ozemlje. Pionirji so skupaj z borci, rezervnimi vojaškimi starešinami, vojaki in mladinci obiskali številne kraje, kjer so med vojno potekali boji in kjer se je prelivala kri naših partizanov. V Črnomlju so svoj pohod zaključili. Med drugim je tovariš Kocjan poudaril: »Tovarištvo, požrtvovalnost, pogum – te vrline niso le za vojne čase. Tudi danes v življenju uspevajo le pogumni pionirji, mladinci in odrasli. Zaupamo vam. Zamenjali nas boste na delovnih mestih. Postali boste branilci naše domovine. Naj se vam svoboda smeje vsak dan. Od Vardarja do Triglava, od Džerdapa do Jadrana naj se sliši vaš pionirski »hura« in vaša pesem naj odmeva!«

Mi pionirji se zavedamo, da Tita res ni več med nami, vendar vemo, da ni umrl. Še slišimo njegov glas, njegove napotke nam mladim. Njegove misli nas spremljajo povsod, kjer živi in dela Jugoslovani. Vseh pet kurirčkovih torbic je skupaj. Kurirčkovo pošto so nosili skoraj vsi slovenski pionirji. V aprilu je krenila na pot iz petih krajev Slovenije. Na zboru pionirjev v Črnomlju so se poti strnile v eno. Raport nosilec z vseh petih prog je sprejel Niko Belopavlovič, ki je bil med vojno skojevec prav v Beli krajini. V imenu zveze borcev se je zahvalil pionirjem za trud in hrabrost v času prenašanja kurirčkove pošte in še dodal: »Da bi še dogo živila naša lepa socialistična Jugoslavija in da bi postalo resnica vse, kar ste danes izrekli, dragi pionirji!«

»Svojo zavest in pripravljenost dokazujete vsakodnevno, izpolnjujete Titovo sporočilo in njegove želje. Še naprej negujte bratstvo in enotnost naših narodov. Na koncu vam želim, da bi vam bilo življenje lepo, kakršnega vam je koval Tito,« je zaželela pionirjem predsednica pripravljalnega odbora zbora pionirjev, podpredsednica SZDL Slovenije Tilka Blaha.

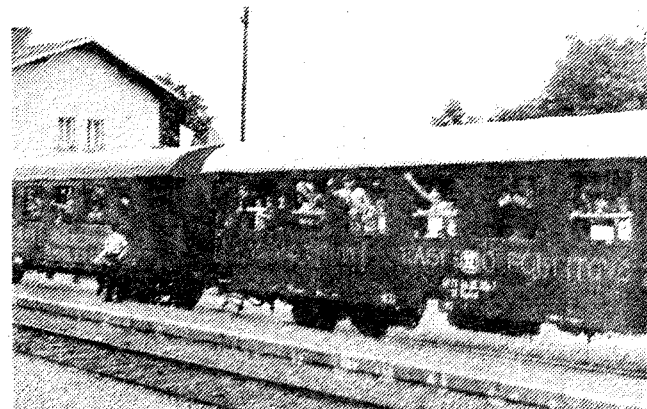

»Devet nas je prišlo iz osnovne šole Milice Milošević iz Mladenovca v Srbiji. V Sloveniji smo že od srede. Najprej smo obiskali naše vrstnike v pobrateni šoli Karla Destovnika-Kajuha v Gornji Radgoni. Včeraj pa smo gostovali pri metliških pionirjih. Izmenjali smo si naslove in odločili smo se, da ostanemo prijatelji. Če je pri nas kaj drugače? Ne, delo in življenje pionirjev je povsod v Jugoslaviji enako – vsi hodimo Titovo pot in vsi rastemo pod njegovo zastavo.«

Tito je globoko verjel in zaupal mladi generaciji, ker je imel rad najmlajše, ker se je veselil naših uspehov, ker je bil vesel vsakega srečanja z nami. Zato želimo rasti pod Titovo zastavo, zastavo svobode, miru na svetu, sreče za vse človeštvo, pravice za samoupravno družbo. Zato radi pojemo pesmi o Titu...

**»Saj mi vemo zakaj
je v deželi sam maj,
je ves pisani svet
kot iz škatlice vzet...«**

Se zadnje slovo s »pionirskega vlaka«, preden so se pionirji spet razšli na svoje domove. Iz Črnomlja so odhajali s prijetnimi vtisi, bogatejši za spoznanje, da lahko le v skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti dosega jo še boljše rezultate in tako stopajo pod Titovo zastavo.

Tekst in foto: Živa Droie

Anica Novina in Angelca Istenič

Kolpo in Krko zamenjali za Muro

Dežne kaplje so udarjale po strehi in zidovih. Veter je vrtinčil spomladansko listje, natakariji pa so hiteli od mize do mize in prinašali ljudem, tisto, kar so si zaželeli. Glasba, ki je bila včasih preglasna, je pregnala še zadnje slabe misli iz glave in srca. Ob eni takih miz sta sedeli tudi Anica Novina in Angelca Istenič iz Lutvercev pri Apačah. Čeprav zdaj živita v enem kraju, pa sta se rodili čisto drugje. Anica v Beli krajini in Angelca v Planini na Gorjancih. Vsaka ima svojo življenjsko zgodbo do trenutka, ko sta obe odšli na drugi konec naše Slovenije, da bi imeli boljši kos kruha.

Anica se je rodila v Beli krajini, kraju, kjer prevladuje kamen nad zemljo. Vendar pa so njeni ljudje ponosni in gostoljubni. Če bodo menili, da si vreden njihovega zaupanja, ti bodo dali zadnji grizljaj, če pa menijo, da ti ni vredno zaupati, se ti črno piše. Svoj napredni duh in narodni ponos so Belokranjci pokazali mnogokrat.

ji prišle solze v oči in noge so ji odpovedale. Padla je na rob steze. Eden od belogardistov je še nekaj kričal, vendar ga Anica ni več slišala. Ko se je zbudila iz nezvesti, je odšla po pomoč in naprej po nalogah. Rada pa se spominja ur in dni, ki jih je preživela v kulturniški skupini, ki so jo sestavili aktivisti in vezisti. Po vaseh so igrali

gelca je bila še premlada, da bi resneje začela delati. Otroci so skozi igro pomagali in starejši so bili tega veseli. Nekega dne sta v njihovi vasi poiskali zatočišče Liška in Kordunaška brigada. Vaščani so borce nahranili in jih oblekli, kolikor se je dalo, vendar še sami niso imeli kaj obleči. Kot vsepovsod se je tudi tam našla judeževa duša. Brigadi sta že odšli, ko so v vas pridrli črno oblečeni možje s svetlečim U-jem na kapah in velikimi noži za pasom. Puške so imeli pripravljene na strel. Iz hiš so nagajali vaščane na kup. Začeli so ločevati moške na eno in ženske ter otroke na drugo stran. Angelca s svojo otroško glavico ni mogla slutiti,

Anica Novina

Angelca Istenič

Goljufija vladajoče garniture na volitvah 1935 ali 1936 jih je tako raztogotila, da so takoj začeli z demonstracijami. Pod krogliami žandarjev je takrat izgubil življenje neki kmet. Boris Kidrič je ob tem dogodku zapisal, da ni slovenske buržoazije oprala narodne časti, ampak jo je reven belokranjski kmet.

Aničina družina se je prebijala skozi življenje, kot se je vedela in znala. Otroci so bili večkrat lačni kot siti. Leta pa so tekla. Aprila 1941 je tudi do njih prišla novica o vojni in kmalu za njo tudi okupatorji. Belokranjci ne bi bili Belokranjci, če ne bi prisluhnili pozivu partije in OF. Kmalu so se začeli zbirati prvi partizani. Po vseh vaseh in zaselkih pa so pridno delali aktivisti Osvobodilne fronte. Anica je bila od začetka nekoliko ob strani. Vendar pa je že spomladi 1942 postala aktivistka OF in nekaj kasneje članica AFŽ. Opravljala je različne naloge in včasih je morala biti tudi kurirka. Kmalu je postalo jasno, da jo potrebujejo v gozdu. Odšla je. Postala je kurirka postaje TV-9, ki je do konca vojne večkrat menjala svoj položaj. Tako so bili na Ošelniku, Stražnem vrhu, Tančji gori in Bojancih. Veliko je spominov na tiste dni. Na enega pa bi Anica najraje pozabila. Dobila je pošto in se z njo odpravila v Kanižarico. Hodila je po samotni poti, ko sta nenadoma skočila pred njo dva belogardista. Predrzo sta jo gledala in nenadoma pozdravila: »Smrt fašizmu!« Ona pa jima je odgovorila le z dobro jutro. Belogardista sta začela neusmiljeno kričati, da se tako ne pozdravlja partizanov. Nenadoma jo je eden udaril s puškinim kopitom. Od bolečine so

kratke igrice, največ uspeha pa so imeli z igro Mati belogardista.

Vso vojno je bila v Beli krajini in tudi svobodo je dočakala tam. Tudi po vojni je bilo zanjo-borko in kurirkodosti dela. Postala je sekretarka Skoja in mladine. Nalog je bilo vse več in delala je, kolikor je mogla in zmogla. Potem pa je prišel »ta pravi« in Anica je dolga dela v Skoju in mladini slovo in se posvetila samo svojemu možu in družini. Vendar pa jima rodna zemlja ni dajala dovolj kruha in iskala sta možnost, da bi bolje živeli. Kmalu se jim je ponudila priložnost in odšli so v Prekmurje kot koloni.

Tam, kjer je rojena Angelca, pa je zemlja še bolj skopa kot v Beli krajini. Planina, vasica, ki leži samo nekaj deset metrov stran od navidezne slovensko-hrvaške meje. Še pred nekaj leti so bili odmaknjeni od sveta in odhod do najbližje trgovine je zahteval precej volje in moči. V tej vasi živijo nasledniki borbenih Uskokov, ki so Turkom zadali toliko bolečih ran. Bolj je Turkom slabela moč, bolj so se Uskoki pomirjali in se stapljali z okoljskim prebivalstvom. Vendar pa so se držali bolj za sebe in Gorjanci so bili ravno prav za to. Čeprav so imeli bolj malo stikov z ostalim svetom, pa so tudi oni kmalu zvedeli za okupacijo in nove gospodarje. Iz vasi so lahko v daljavi na Krškem polju videli, da sovražnik vse bolj širi letališče. Kmalu pa so v vas prišle tudi novice o Osvobodilni fronti in ljudeh, ki se zbirajo po gozdovih in sami sebe imenujejo partizani. Tudi prebivalci Planine in njena družina še posebej, so jim začeli pomagati. An-

kaj pripravljajo črni možje. Ženske pa so začele počasi sumiti, kaj se pripravlja. Može so odgnali na drugo stran in kmalu so se zaslišali kriki. Ženske so začele kričati in jokati, vendar pa ustaški nož ni poznal usmiljenja in prizanesljivosti. Vsi moški iz vasi so bili mrtvi, med njimi tudi Angelčin oče. Črnim možem pa še ni bilo dosti divjanja in vampirske zabave. Požgali so celo vas. Za Angelčino družino in njo samo se je začela kalvarija. Po požigu vasi so se potikali po drugih vaseh in iskali zavetišča zdaj tukaj zdaj tam. Družina, ki je tako predano delala za OF, se je kmalu našla na seznamu črne roke. Ta jih je neusmiljeno preganjala, vendar so bili vedno za nekaj minut ali sekund hitrejši od zločincev. Aktivisti OF so sklenili, naj se Angelčina družina umakne v Zumberak. Res je kmalu prišel kurir ponje in jih odpeljal na hrvaško stran. Angelca je bila stara približno dvajset let. Partizani so otroke začeli pošiljati na slovensko stran po hrano in druge potrebščine. Veliko naloge pa so mladinci opravili ob napadu Cankarjeve in Gubčeve brigade na nemško letališče pri Brezicah. Po minskih poljih so naredili varne poti za borce. Vendar tudi v njihovih vrstah ni šlo brez žrtv. Ko so mladinci pobirali mine je dva hudo ranilo in enega ubilo.

Angelca in njeni, bilo jih je dvajset, so pomagali partizanom, kolikor so mogli, vse do konca vojne, brata pa sta tudi sama aktivno sodelovala v bojih za osvoboditev domače zemlje. Po osvoboditvi ni bilo dovolj kruha za vse v rodni vasi – tudi oni so ga poiskali drugje – v Prekmurju. **Bojan Kuntarič**

Mičo Došenović:

Med slovenskimi partizani

Pred dnevi, ko smo želeli z njim spregovoriti ob štiridesetletnici ustanovitve brigad in odrediv Slovenije, je bil zaposlen in zaradi neke druge obveznosti ni mogel priti v Slovenijo. Tokrat pa se je sam oglašil v našem uredništvu in v pogovoru spregovoril o spominih na partizanski čas v Sloveniji.

»Del nas, ki smo bili v Jajcu v I. skupini, ki je končala oficirsko šolo pri VŠ NOV in POJ, je po končanem šolanju prišel v Slovenijo. Diplomsko s Titovim podpisom sem ohranil skozi vso vojno in jo hranim še danes kot najdragocenejši spomin.

V razne kraje Jugoslavije so nas poslali, največ pa nas je odšlo prav v Slovenijo. Bilo je takoj po kapitulaciji Italije, ko je prišla med partizane največja množica ljudi. Tovarš Tito je gotovo imel v mislih prav to, ko nas je pošiljal na pot. Da bi pomagali s svojim pravkar pridobljenim vojaški zna-

nico generala divizije Toth. Bila je vojni spominek Milenka Kneževića, mojega rojaka, ki je tako nesrečno padel pri Žičah na Štajerskem. Za nobeno izgubljeno stvarjo mi še ni bilo tako hudo...«

Kako je bilo prvi hip, ko je s tovariši prispel v naše kraje, kje se je prvič srečal s slovenskimi partizani in česa se najbolj spominja iz tistih dni, smo ga povprašali.

»Mislim, da se je vas imenovala Poljane, kjer je bil takrat glavni štab NOV in PO Slovenije. V Kočevskem Rogu. Po dveh dneh počitka so nas razporedili po enotah. Mene in še tri tovariše so poslali v Štirinajsto, ki se je takrat zbirala okoli Kočevja in se pripravljala za napad. Javil sem se v štabu Šerčerjeve v Kočevski Reki in postal komandant prvega bataljona, vendar te funkcije nisem opravljal pred napadom na Kočevje.

Iz tega časa se mi zdi pomembno povedati ne-

Od prve naloge vodenja bataljona je Mičo Došenović do konca vojne opravljal še številne druge pomembne vojaške funkcije. Tako je na znanim pohodu Štirinajste na Štajersko postal komandant Šerčerjeve brigade, ko je dotedanji komandant Jaka padel na hrvaški strani. Komandantske naloge v brigadi je nato opravljal do julija 1944. leta, ko je bil imenovan za načelnika štaba divizije.

O pohodu divizije na Štajersko ve Mičo Došenović marsikaj povedati: »Najbrž bi samo ponavljal že premnogokrat povedano, da je bil najhujši zimski čas. Kot najtežji osebni spomin pa mi ostaja podoba preboja s Konjiške gore, ko smo se znašli sredi obroča in v snegu do pasu. Nabralo se je veliko težkih ranjenec na nosilih, sovražna artilerija je tolkla po nas in takrat sem zagledal papirnato bel obraz zdravnika dr. Benigerja. Nikoli prej ne pozneje ga nisem videl takšnega. Da bi ohranili življenja ranjenec, da bi se rešili iz sovražnikovih pasti, da bi se pretolkli skozi snežno mečavo, je bilo treba posttrgati še poslednje moči...« In ko so že mislili, da bo bolje, so se spet vsuli po njih rafali. Komandant Mičo danes s ponosom govori o pohodu Štirinajste, pripoveduje o partizanskem bojevanju v Sloveniji tudi svojim otrokom, kadar le more, pride v Slovenijo in se pridruži temu ali onemu pohodu po poteh Štirinajste, sodeluje s šolami, je v stikih z odborom svoje divizije in se vsako leto srečuje z nekdajnimi borci na tradicionalnem srečanju divizijcev.

Danes živi v Sarajevu, kjer je kljub upokojitvi še vedno družbenopolitično aktiven in ob vsaki priložnosti rad poudarja, kako njegovo prijateljstvo z nekdajnimi slovenskimi soborci vse do današnjih dni ni zbledelo. »Prijetno je človeku, da je tako. Glejte, ko je Guček pisal knjigo o Šerčerjevi, mi je poslal rokopis, naj ga pregledam in dam tudi svoje pripombe ali morebitne predloge. To je pozornost, pa tudi prav je, da se tako dela.«

Fant iz vasi Bošnjaci, iz občine Sanski most v Podgrmeču, pač ni mogel slutiti, da ga bo vojna zanesla daleč od rodne Bosne med brate, ki se prav tako srčno bijejo za skupno stvar. In takrat tudi ni vedel, da se bo v boju prekalil v borca-komandanta in da bo nekoč v svobodni domovini kot general v Jugoslovanski ljudski armadi branil to svobodo naprej.

B. Ž. J.

Momčilo-Mičo Došenović

njem in z izkušnjami iz prejšnjih dveh let bojevanja.

V moji skupini nas je bila večina Krajišnikov, nekaj pa je bilo tudi Črnogorcev in Srbov.

Najin pogovor je prekinil drug spomin: »Veš, da sem nekje na vlakcu med Postojno in Trstom izgubil najbolj dragocen vojni spominek, srebrno tobač-

kaj o mojem padlem tovarišu. Nikjer nisem zasledil, da bi ga omenjali. Bila je pač taka nesrečna okoliščina, da nas še niso poznali po imenih in Nikola je padel prav na samem začetku – ob napadu na Kočevje. Nikola Kabića je zadel strel oddaljenega strelca, še preden se je bitka prav začela.«

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurtirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vsu. Slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor-redaktor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-466 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35